

Održivi ekološki rast u EU

Marković, Ana Maria

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:776019>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet Zagreb

Specijalistički diplomski stručni studiji

ODRŽIVI EKOLOŠKI RAST U EU

Diplomski rad

Ana Maria Marković

Zagreb, lipanj 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet Zagreb

Specijalistički diplomski stručni studiji

ODRŽIVI EKOLOŠKI RAST U EU

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN EU

Diplomski rad

Student: Ana Maria Marković, JMBAG: 0067512720

Mentor: doc.dr.sc. Lucija Rogić Dumančić

Zagreb, lipanj 2020.

Ana Maria Marković

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je Diplomski rad

(vrsta rada)

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, 11. 6. 2020.

(potpis)

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

S obzirom na brz i sveobuhvatan razvoj čovječanstva u prošlom stoljeću, procesi globalizacije, tehnološke inovacije i rast populacije ostavili su negativne utjecaje zdravlje ljudi, klimatske promjene i okoliš. Zagađenje okoliša i otpad postali su globalni ekološki, ekonomski i socijalni problem. Najozbiljnijim izazovom smatra se i dalje onečišćenje mora i oceana otpadom s kojim se susreće koncept održivog razvoja. Održivi razvoj može se definirati kao odnos između dinamičnih sustava u gospodarstvu koje je osmislio čovjek i većih dinamičkih ekoloških sustava koji se sporije mijenjaju i koji moraju biti u ekološkoj ravnoteži. Uspjeh koncepta održivog razvoja na svjetskoj razini moguć je jedino ostvarivanjem glavnih političkih ciljeva i provođenjem društvenih mjera. Bez šire primjene koncepta održivog razvoja na mikro razini, rezultati održivog razvoja na globalnoj također nije moguće očekivati. Da bi se postigla održiva budućnost potrebno je gledati dugoročno. Iz tog je razloga i sastavljena strategija Europa 2020 kojom su definirani ciljevi poput više radnih mjesta, bolja kvaliteta života, pametan, održiv i uključiv rast te načini za ostvarenje istoga. Globalni su ciljevi univerzalni i trebaju biti primjenjivi u svim zemljama i zajednicama i od strane svakog čovjeka. Kod planiranja provedbe potrebno je uzeti u obzir specifične prilike i uvjete te mogućnosti zemlje i stanovništva. Također, od značaja je prepoznati područja od prioriteta i djelovanja usmjeriti održivom razvoju na cijelom planetu. U ovom radu bit će obrađeni mjerljivi ciljevi EU za 2020. koji su se provodili na nacionalnim razinama. Obrađeni ciljevi poput ciljeva za zapošljavanje; za istraživanje i inovacije, za klimatske promjene i energetiku, za obrazovanje i za borbu protiv siromaštva. Metode analize i sinteze te deskripcije, indukcije i dedukcije, generalizacije i komparacije i istraživanja indikatora održivog razvoja dat će pregled najbitnijih smjerova primjene i rezultata država članica EU te omogućiti projiciranje daljnjih smjerova promjena. Analiza pokazatelja i rezultata ostvarenja ciljeva održivog razvoja na regionalnoj i globalnoj razini bit će okosnica za praćenje napretka ostvarenja globalnih ciljeva. Indikatori zemljama doprinose boljem upravljanju strategijama i alokaciji potrebnih resursa koji pak vode održivom razvoju.

Ključne riječi: održivi ekonomski razvoj, ekonomski rast, klimatske promjene, zeleni rast, kružna ekonomija.

SUMMARY AND KEYWORDS

Considering the rapid and comprehensive development of humanity in the last century, the processes of globalization, technological innovation and population growth have left negative impacts on human health, climate change and the environment. Environmental pollution and waste have become a global environmental, economic and social problem. The most serious challenge is still considered the pollution of the sea and oceans with waste, faced by the concept of sustainable development. Sustainable development can be defined as the relationship between dynamic systems in a man-made economy and larger dynamic ecosystems that change more slowly and that must be in ecological balance. The success of the concept of sustainable development at the global level is possible only by achieving the main political goals and implementing social measures. Without a wider application of the concept of sustainable development at the micro level, the results of sustainable development at the global level also cannot be expected. In order to achieve a sustainable future, it is necessary to look at the long term. For this reason, the Europe 2020 strategy has been drawn up, which defines goals such as more jobs, a better quality of life, smart, sustainable and inclusive growth and ways to achieve it. Global goals are universal and should be applicable in all countries and communities and by every human being. When planning the implementation, it is necessary to consider the specific opportunities and conditions and the possibilities of the country and the population. It is also important to identify areas of priority and focus on sustainable development across the planet. This graduate thesis will address the measurable EU 2020 targets implemented at national levels. Objectives processed such as employment objectives; for research and innovation, for climate change and energy, for education and for the fight against poverty. Methods of analysis and synthesis and description, induction and deduction, generalization and comparison and research of sustainable development indicators will provide an overview of the most important directions of application and results of EU member states and enable the projection of further directions of change. The analysis of indicators and results of achieving the goals of sustainable development at the regional and global level will be the backbone for monitoring the progress of achieving the global goals. Country indicators contribute to better management of strategies and allocation of necessary resources, which in turn lead to sustainable development.

Keywords: sustainable economic development, economic growth, climate change, green growth, circular economy

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Predmet i cilj rada.....	1
1.2.	Izvori podataka i metode prikupljanja.....	2
1.3.	Sadržaj i struktura rada.....	2
2.	TEORIJSKI OKVIR ODRŽIVOG RASTA	4
2.1.	Pojam i ciljevi održivog rasta	4
2.2.	Povijesni razvoj koncepta održivosti.....	8
2.3.	Indikatori održivog razvoja	15
3.	STRATEGIJE ODRŽIVOG RASTA U EU	20
3.1.	Strategija održivog rasta 2020	20
3.2.	Izvješća strategije rasta.....	26
3.3.	Europski zeleni plan	31
4.	ANALIZA POKAZATELJA OSTVARENJA NACIONALNIH CILJEVA STRATEGIJE EUROPA 2020 DRŽAVA ČLANICA EU	38
4.1.	Pokazatelji financijskog tržišta, uspješnosti tržišta proizvoda i politika	38
4.2.	Glavni socijalni pokazatelji, pokazatelji tržišta rada i obrazovanja	50
4.3.	Pokazatelji socijalne uključenosti i zdravlja.....	60
5.	OSTVARENI I BUDUĆI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	65
5.1.	Zeleni rast	65
5.2.	Analiza gospodarske, socijalne i ekološke dimenzije održivog razvoja.....	69
5.3.	Agenda 2030.....	78
6.	ZAKLJUČAK.....	86
	POPIS LITERATURE.....	87
	POPIS SLIKA	92
	POPIS FORMULA.....	92
	POPIS GRAFOVA	92
	ŽIVOTOPIS.....	94

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Potrebno je uložiti veliku količinu truda za izazove društva na globalnoj razini jer se do učinkovitosti dolazi kroz dug period te uz pomoć kompleksnih sastavnica i alata. Potrebno je od početka građenja temelja prionuti izgradnji ekološke svijesti, kroz obrazovne sustave i kroz mnogobrojne sustave informiranja. Na taj je način i s tom pretpostavkom jedino moguće ostvariti zacrtane ciljeve na kojima leži teorija održivog rasta. Globalno je gospodarstvo doseglo toliku veličinu da se više ne može djelovati kroz aktivnosti djelovanja unutar neograničenog ekosustava. Potrebno je za sve velike gospodarske probleme uvesti rješenje modernog svijeta, a ono je održivi rast. Kao glavni globalni problemi s kojima se svijet susreće su siromaštvo, prenaseljenost, degradacija okoliša i ostali, koji će biti obrađeni u idućim poglavljima. Prema Kuznetsovoj krivulji, kontinuiranim rastom bruto domaćeg proizvoda (BDP, engl. *Gross domestic product, GDP*), zagađenje će se u početku povećavati, no dostići će svoj maksimum i početi opadati. Problem nastaje kada ta ekspanzija gospodarstva krene zahvaćati okolne ekosustave. Tada se počinje žrtvovati prirodni kapital (ribe, minerali i fosilna goriva) koji vrijedi više od ljudskog kapitala (ceste, tvornice, uređaji), a koji je dao rast. Tada se dolazi do takozvanog neekonomičnog rasta i postaje se siromašnijim, a ne bogatijim. Naslućuje se, kako su Sjedinjene Američke Države već ušle u tu fazu neekonomičnog rasta. (Dali, 2007) Pristup ekonomskog održivog razvoja odnosi se na razvoj koji počiva na činjenici da su resursi kojima se može raspolagati oskudni te je potrebno prevenirati kako bi se zaštitili, odnosno kako bi se očuvao okoliš i na taj način omogućiti rad sustava, na period koji nije unaprijed određen, bez novonastalih degradacija. Koncept održivog razvoja koji se temelji na tim činjenicama čini okoliš i ekonomiju neodvojivim identitetima. Kao prepreka ostvarenju ciljeva u prvom se planu pojavljuju ekološki odnosno klimatski izazovi, koji se manifestiraju kao globalno zatopljenje, efekt staklenika, kisele kiše, degradacija šuma i slično. Globalno stanovništvo koje raste, a ujedno i njihova nezasitnost koja dovodi do iscrpljivanja ionako oskudnih resursa te do ekoloških problema (degradacija okoliša, gomilanje otpada te ostali izazovi koji su navedeni u radu) još su jedan od glavnih čimbenika koji predstavljaju prepreku ostvarenju ciljeva zadanih održivim razvojem. Kao rješenje za održivi razvoj postoji nekoliko mogućnosti, gdje se kao najznačajnija ističe zeleni rast, odnosno zelena industrija, bioekonomija te kružna ekonomija. Kod svake se strategije pojavljuje osnova u obliku ideje o stvaranju ekonomije koja se može regenerirati i koja je održiva, a načini postizanja navedenog cilja je faktor koji ih razlikuje. U radu će biti prikazan teorijski okvir održivog rasta i razvoja

na temelju kojih će nastavno biti prikazana analiza uspjeha ostvarenja ciljeva održivog rasta zemalja članica Europske unije te će kroz zaključak na kraju rada biti definiran pregled stanja i uspješnosti ostvarenja globalnih zadanih ciljeva postizanja zelene i održive Europske unije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za izradu ovog diplomskog rada korišteni su sekundarni izvori podataka koji se odnose na podatke iz udžbenika za ekonomske fakultete, članci i časopisi, znanstveni stručni radovi te online baze podataka i statistika. Deskriptivnim metodama sinteze i analize, usporedbama, prikupljeni podaci sistematizirani su u povezanu cjelinu koja za cilj ima pružiti pregled podataka te saznanja o temama koje su obrađene. U radu je primjenjen deskriptivan način istraživanja, a podaci su kvantitativni i kvalitativni, a zajedno su analizirani kroz program Microsoft Office Excela te prikazani tablično i grafički. Podaci za usporedbu prikazani su po godinama te se analizira napredak, odnosno promjene u odnosu na prethodna razdoblja. Osim navedenog, metodologija prikupljanja informacija i podataka kao i sekundarno istraživanje temeljeni su na samostalnoj obradi i interpretaciji prethodno objavljenih podataka. Metodom analize prikupljeni su i ostali izvori podataka te podaci koji su upotpunili sliku obrađene teme dok su metodom sinteze podaci uobličeni u konkretne zaključke. Metodama komparacije i statističkom metodom napravljena je analiza te usporedba podataka o promjenama u napretku zemalja članica Europske unije. Kompletan rad oblikovan je opisnom metodom, odnosno metodom deskripcije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Ovaj je diplomski rad strukturiran u šest poglavlja koji su podijeljeni na nekoliko potpoglavlja. U prvom su poglavlju navedeni uvodni dijelovi rada, predmet i cilj rada, izvori podataka te metode prikupljanja podataka i analize te su navedeni sadržaj i struktura rada. U drugom su poglavlju definirani pojam održivog rasta te njegovi ciljevi, pojašnjeni su indikatori održivog rasta te je opisan kratki sažetak povijesnog razvoja koncepta održivosti. U trećem je poglavlju navedena strategija održivog rasta 2020., objašnjavaju se podaci o izvješćima strategije rasta te je pojmovno određen zeleni plan kao dio strategije održivog rasta Europske unije. Četvrto poglavlje daje analitički pregled pokazatelja ostvarenja nacionalnih ciljeva i strategija zemalja članica Europske unije kao što su pokazatelji financijskog tržišta, uspješnosti politika i proizvoda zemalja, glavni socijalni pokazatelji, pokazatelji tržišta rada te obrazovanja i pokazatelji socijalne uključenosti i zdravlja. U petkom poglavlju obrađen je zeleni rast, Agenda 2030 te je prikazana analiza gopodarske, socijalne i ekološke dimenzije održivog razvoja. U

posljednjem je poglavlju iznesen zaključak koji se temelji na svim prikazanim i analiziranim podacima. Na samom kraju rada prikazan je popis korištene literature, slika i tablica.

2. TEORIJSKI OKVIR ODRŽIVOG RASTA

2.1. Pojam i ciljevi održivog rasta

Pojam održivog razvoja najčešće se odnosi na zaštitu životnih sredina, planiranje društvenog razvoja, na ekonomskim, ekološkim i političkim razinama. Održivi razvoj je dinamična kategorija vezana uz procese prilagođavanja i promjena kako bi raspoloživi resursi, investicije i tehnološki napredak mogli biti konzistentni u odnosu na sadašnje potrebe i potrebe koje bi mogle postojati u budućnosti. Promjena na održivo gospodarstvo zahtijeva mnoge prilagodbe i promjene na području ekonomske politike. Održivo gospodarstvo zahtijeva “demografsku tranziciju” dobara što objedinjuje aktivnosti ujednačavanja stopa proizvodnje i amortizacije. Stope mogu biti jednake, na višim ili nižim razinama, ali niže stope su bolje zbog veće trajnosti robe i zbog postizanja održivosti. Proizvodi koji su dugotrajniji mogu se sporije zamijeniti i to zahtijeva niže stope korištenja resursa. Mladi, rastući ekosustavi imaju tendenciju maksimizacije učinkovitost rasta mjereno proizvodnjom po jedinici postojeće biomase, dok zreli ekosustavi maksimiziraju učinkovitost održavanja mjereći koliko se postojeća biomasa održava po jedinici nove proizvodnje. Ako se želi postići održivost, institucije bi trebale napraviti sličnu prilagodbu. (Dali, 2007)

Glavna briga danas na razini svijeta je stanje okoliša. Zagađenje se shvaća kao ozbiljna prijetnja osobito u razvijenim zemljama gdje kvalitetu života mjere samo u obliku stope rasta i stope razvoja proizvodnje. U isto je vrijeme degradacija okoliša postala jedna od glavnih prepreka gospodarskog rasta i razvoja, no također i ublažavanje siromaštva zemalja u razvoju. Ekonomski rast u današnje je vrijeme rizičan. Ukoliko gospodarstvo raste prevelikom stopom, dovodi do prebrzog iscrpljivanja prirodnih resursa i do zagađivanja životnih sredina. Brzim ekonomskim rastom dolazi do opasnosti za prirodnu sredinu kroz primjerice iscrpljivanje zaliha prirodnih bogatstava te kroz utjecaje na globalno zatopljenje, gomilanje otada što dovodi do smanjenja prirodnih resursa, zemljišta, te dolazi do veće buke i zagađenja u urbanim regijama. Prva reakcija na oštećenje okoliša bio je reaktivni pristup poput organiziranja akcije čišćenja okoliša. Danas, čovječanstvo pristupa okolišu proaktivno kroz brojne aktivnosti državnih i nevladinih organizacija širom svijeta, raznim projektima i politikama želi pomoći predvidjeti i minimizirati degradaciju okoliša. Tako svijet sada proučava koncept održivog razvoja. (Munasinghe, 1992)

Danas se pojam održivog razvoja smatra vrlo složenim pojmom. Znanstvenici imaju svoju definiciju ili definiraju održivi razvoj i sam pojam održivosti na drugačiji način. Postoje dva smjera tumačenja održivog razvoja. Prvi pristup bazira se na definiciji ponuđenoj od strane

Komisije Ujedinjenih Naroda 1987. godine koja glasi: "Održivi razvoj jest razvoj koji izlazi u susret potrebama današnjih generacija pri čemu se vodi računa da zadovoljavanje potreba današnjih generacija ne dovede u pitanje mogućnost budućih potreba da zadovolje svoje potrebe (Rončević, 2012) Ovdje je definicija održivog razvoja stavila u središte razvoj koji potkrijepljuje danjašnje potrebe nacije, ali u isto vrijeme brine o okolišu i o generacijama koje će postojati u budućnosti. Drugi se pristup zapravo temelji na reakcijama na prvi pristup, a definiciju su ponudili Svjetska unija za zaštitu prirode, Svjetski fond za prirodu i UN programom za okoliš. Ta definicija glasi: "Održivi razvoj jest proces unapređivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivog kapaciteta održivih eko – sustava. " Dva su smjera nosivih kapaciteta održivih eko – sustava. Prvi je: "Nosivi kapacitet maksimalno dopustivom razinom upotrebe resursa, ali bez da dođe do točke u kojoj se sustav više neće moći oporaviti", dok drugi smjer govori o: "Maksimalnom broju pojedinaca u nekoj populaciji, koja se može održavati unutar ograničenog eko sustava na duže vrijeme." (Rončević, 2012)

Održivi razvoj obuhvaća ekonomsku uspješnost i društvenu odgovornost, ali uz istovremenu zaštitu prirodnih i ljudskih resursa. Prema prvoj definiciji, postoje tri važna koncepta održivog razvoja. Prvi je koncept razvoja koji ujedno ne znači i gospodarski rast, jer gospodarski rast se temelji na kvantitativnim elementima, dok se koncept održivog razvoja temelji na kvalitativnim elementima. Drugi koncept je koncept potreba kojemu je važna raspodjela resursa za kvalitetu života, a treći je koncept koncept budućih naraštaja kojem je suština pitanje: "Što sadašnje generacije ostavljaju budućim generacijama". (Drljača, 2012) Održivi razvoj, prvi puta je spomenut u Brudtlandovom izvješću 1987. godine pod nazivom "Naša zajednička budućnost" (engl. *Our Common Future*). U Brudtlandovom izvješću definirane su tri međusobno isprepletene dimenzije održivog razvoja– ekonomska, ekološka i društvena dimenzija. Na konferenciji UN-a koja je održana 1992. godine u Rio de Janeiru, poznatijom pod nazivom "*Earth Summit*" govorilo se o održivom razvoju kao usklađenosti gospodarskog rasta s racionalnim korištenjem prirodnih resursa.

Konferencija je donijela sljedeće:

1. Program za 21. stoljeće (Agenda 21) – globalni plan kako razvoj učiniti ekološki, gospodarski i društveno održivim.
2. Deklaracija o okolišu i razvoju – načela u vezi s pravima i obvezama država u nastojanju postizanja razvoja i dobrobiti čovječanstva.
3. Deklaracija o šumama – načela o usmjeravanju upravljanja, očuvanja i održivog razvoja šuma.

4. Okvirna konvencija UN-a o klimatskim promjenama – s ciljem smanjenja emisije stakleničkih plinova u atmosferu.

5. Konvencija o biološkoj raznolikosti – jedan od najvažnijih međunarodnih sporazuma u zaštiti prirode. Širi okvire zaštite prirode s posebno zaštićenih dijelova prirode, na zaštitu i očuvanje sveukupne biološke i krajobrazne raznolikosti Zemlje. (Frajman-Jakšić, et.al., 2010)

Gospodarstva nastoje ostvariti model održivog rasta i razvoja, no da bi se to primijenilo u praksi potrebno je puno vremena. Nakon Earth Summit-a 1992. godine, doneseni su mnogi sporazum i dokumenti, primjerice sporazum iz Kyota koji nalaže industrijskim zemljama smanjenje emisija šest stakleničkih plinova koji imaju za posljedicu globalno zatopljenje. Zatim Milenijska deklaracija kojom su utvrđeni ciljevi i aktivnosti potrebite za ostvarenje razvoja na područjima cjelokupne međunarodne zajednice te Stockholmska konvencija kojom se zabranjuju korištenja i proizvodnja perzistentnih organokloralnih spojeva do 2025. godine.

Program ujedinjenih naroda za razvoj (engl. *United Nations Development Programme, UNDP*) na svojoj internetskoj stranici navodi nekoliko globalnih ciljeva (engl. *Sustainable Development Goals for 2030.*):

1. *No poverty* – ukinuti ekstremno siromaštvo svih oblika do 2030. godine;
2. *Zero hunger* – iskorijeniti glad do 2030. godine, osigurati sigurnost hrane i poboljšati prehranu, promovirati održivu poljoprivredu;
3. *Good health and well-being* – osigurati zdrav život i promovirati zdravstveno blagostanje za sve, neovisno o dobi;
4. *Quality education* – svima osigurati uključivo i pravedano kvalitetno obrazovanje i promovirati cjeloživotne prilike za učenje;
5. *Gender equality* – postići rodnu ravnopravnost i ohrabrivati i poticati sve žene i djevojke;
6. *Clean water and sanitation* – do 2030. godine svima osigurati dostupnost vode i održivo upravljanje vodom;
7. *Affordable and clean energy* – svima osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji;
8. *Decent work and economic growth* – promovirati neprekidan i održiv ekonomski rast, punu i produktivnu zaposlenost i pristojan posao za sve;
9. *Industry, innovation and infrastructure* – graditi elastičnu infrastrukturu, promovirati održivu industrijalizaciju i poticati inovacije;
10. *Reduced inequalities* – smanjiti nejednakost unutar i između zemalja;
11. *Sustainable cities and communities* – učiniti gradove i naselja sigurnima i održivima;

12. *Responsible consumption and production* – osigurati održivu potrošnju i obrasce proizvodnje;

13. *Climate action* – poduzeti hitne mjere borbe protiv klimatskih promjena i njenih posljedica;

14. *Life below water* – štiti i pažljivo koristiti oceane, mora i morske resurse u funkciji održivog razvoja;

15. *Life on land* – zaštititi, vratiti i promovirati održivu upotrebu kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, spriječiti širenje pustinja, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemlje i gubitak bioraznolikosti;

16. *Peace, justice and strong institutions* – promovirati miroljubive i uključive zajednice, svima osigurati dostupnost pravde i izgraditi efektivne i pouzdane institucije na svim razinama;

17. *Partnerships for the goals* – ojačati značenje implementacije i revitalizirati globalno partnerstvo u funkciji održivog razvoja;

Slika 1 Odrednice održivog razvoja

Izvor: (Pavić – Rogošić, 2015)

Ekonomskoj dimenziji je zadaća ostvarivanje rasta, učinkovitosti, pravedne raspodjele bogatstva, osiguranje zaposlenosti i zarada, ekološkoj dimenziji zadaća je da poštuje cjelovitost različitih ekosustava, prihvatni kapacitet i štiti prirodne resurse, dok društvena dimenzija treba sudjelovati u donošenju odluka, ostvarivanju društvenog identiteta, razvoju institucija i slično. (Kordej, et.al., 2009) Ove navedene sastavnice održivog razvoja su međusobno povezane, a u zajedničkoj primjeni djeluju kao temelj za održivi svijet od kojeg svaki pojedinac, gospodarstvo i cijeli svijet mogu imati pogodnosti. Kako bi gospodarstvo moglo prijeći što jednostavnije na model održivog rasta i razvoja, potrebno je koristiti alate i modele koji vode prema okolišnoj i društvenoj odgovornosti. Postoje tri modela koji to postižu, a ti modeli su: model analize troškova i koristi, procjene utjecaja na okoliš koji može biti primjenjen na raznim projektima i programima i model procjene životnog ciklusa kojim se testira utjecaj određenog proizvoda.

Od posebne je važnosti istaknuti da se izvedeni socijalni ili ekološki pokazatelji ne mogu kreirati paralelno s izvornim odnosno klasičnim sustavom uravnoteženih ciljeva. Bit je u tome da je socijalna odnosno ekonomska karta izvedena na dva pristupa.

Modifikacijama tokom povijesnog razvoja, iskristalizirala su se tri tipa BSC-a, jednog od najpopularnijih instrumenata kontrolinga (engl. *Balanced Scorecard*):

1. Tip 1 BSC može se definirati kao sustav upravljanja učinkovitošću koji zahtjeva specifičan pristup mjerenja nematerijalne imovine. Nematerijalna imovina se identificira i mjeri nefinancijskih strateškim mjerama umjesto financijskom vrijednošću. Koncept zahtjeva specifičnu strukturu mjerenja materijalne i nematerijalne imovine kroz četiri perspektive poduzeća.
2. Tip 2 BSC može se definirati kao višefunkcionalni upravljački sustav mjerenja u odnosu na BSC tip 1 jer polazi od specifičnog pristupa u opisivanju strategije koristeći sekvencijalnu logiku uzročno-posljedičnih veza u povezivanju materijalne i nematerijalne imovine.
3. Tip 3 BSC definira se kao nadogradnja tipa 2 BSC-a koji dodatno implementira strategiju organizacije definiranjem ciljeva, planova djelovanja i rezultata te povezivanjem poticaja za mjere BSC-a. (Speckbacher, et.al., 2003)

Model analiza troškova i koristi se danas široko koristi i odlučuje hoće li neki projekt biti odobren ili neće. Kao alat za donošenje odluka, bilježi sve prednosti i troškove projekta i programa, te ih uspoređuje. Na temelju ekonomije blagostanja, model analiza troškova i koristi uspoređuje socijalne troškove i socijalna davanja, te ih izražava u novcu. Korištenje tog modela dovelo je do podvojenih mišljenja. Dok neki smatraju da okolišnim svojstvima/koristima ne možeš dodijeliti cijenu, jer to podcjenjuje njenu stvarnu vrijednost, neki smatraju da je bolje, čak i u slučaju podcjenjivanja, uzeti u obzir okolišne i socijalne koristi i troškove u analizu, nego uopće ne. (Goniadis, 2015)

2.2. Povijesni razvoj koncepta održivosti

Još tijekom klasičnog grčko-rimskog razdoblja, utemeljene su prve ideje o napretku, no to je bila teologija temeljena na linearnom poimanju vremena koja je promijenila način razmišljanja i napretku i povijesti. Već u 13. stoljeću postavljena su dva ključna pravca europskog koncepta ljudskog napretka, onaj o svijesti o kumulativnom napretku kulture te pravac u kojem je prihvaćen koncept zlatnog doba moralnosti na zemlji. Tijekom renesansnog perioda, proširene su ideje o cikličkim ponavljanjima. Aktualizacija Velike ideje napretka u 17. stoljeću, o tome da je čovječanstvo na putu neograničenog napretka s novom naukom i novim tehnologijama

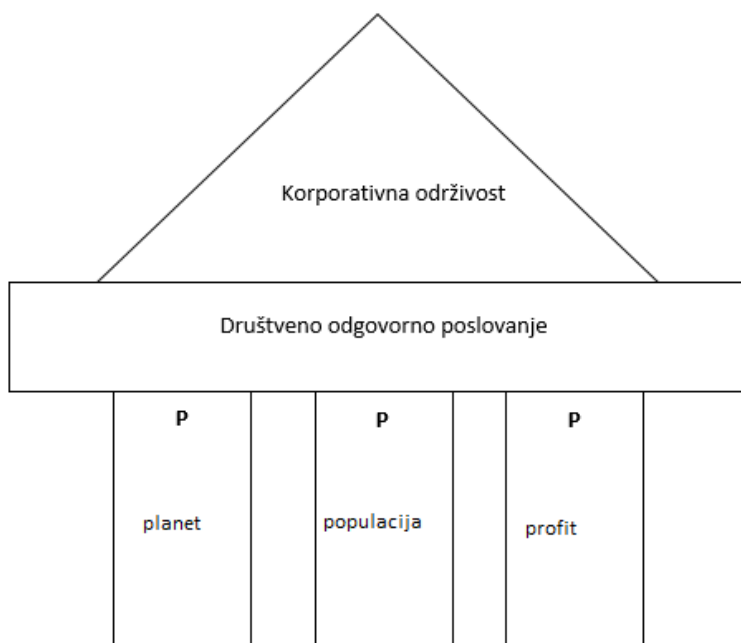
bitno je doprinijela kod nastajanja ideje o održivosti. Industrijska revolucija u 18. stoljeću za sobom je ostavila trag na ljudskim bićima, napretku i društvu, povezanim s ekonomskim rastom te materijalnim napretcima. Ideja o “zakonu napretka” oblikovana je u 19. stoljeću kroz spise Auguste Comtea o pozitivnoj filozofiji dok su Comte, Hegel, Marx i Spencer opisivali nepovratan i nespriječiv napredak čovječanstva kroz faze prema zlatnom dobu. Ideja o napretku čovječanstva bila je svakodnevna tema intelektualnih krugova od sredine 18. do sredine 20. stoljeća. Napredak se definirao kao potreba, a ne nesreća, po prvi put u povijesti no treba se uzeti u obzir kako to nije bio najoptimičniji scenarij kojeg su iščekivali. Osim stvorenog velikog rascjepa između siromašnih i bogatih tijekom industrijskog kapitalizma, otvoreno je veliko pitanje o industrijskom razvoju, odnosno o degradaciji okoliša koja je rezultat velike eksploatacije sirovina na globalnoj razini. Iako se pojam održivosti prvi put pojavljuje u Oxfordskom riječniku engleskog jezika tek u drugoj polovici 20. stoljeća, ekvivalentne riječi na njemačkom, francuskom i nizozemskom jeziku stoljećima prije su se koristile. Pred kraj 1960-tih godina, odnosno početkom 1970-tih godina počelo se umjeravati na novi smjer, održivi smjer uz ujednačavanje ideja o napretku, rastu, razvoju i održivosti. Nakon razdoblja komercijalne i industrijske ekspanzije nakon Drugog svetskog rata, znanstveni i tehnološki napredak također je nanio štetu prirodnom okolišu, a ljudi su postali svjesniji posljedica brzog rasta stanovništva, smanjenja resursa i zagađenja. Ekološke katastrofe bile su u medijskim središtima, a Dan planeta Zemlje obilježen je prvi put 1970. godine. Osnovane su prve nevladine organizacije za zaštitu okoliša, ENGO, Prijatelji Zemlje, Greenpeace, a i zelene političke stranke započele su s globalnim utjecajem.

Održivost se pojavljuje kao pojam često u segmentima poduzeća, dok se održivi razvoj odnosi na aktivnosti i okvir poslovanja poduzeća te ima učinke većih dimenzija. Kako bi se postiglo održivo poslovanje poduzeća, potrebno je nedvosmisleno postaviti rok samog poslovanja. Tako se može navesti primjer da se kod osnivanja “petogodišnjeg” poduzeća zada takav rok i ako ono nakon pet godina i dalje posluje, to je poduzeće održivo. Danas se često pod održivošću smatra dugoročnost poslovanja poduzeća pa se tako u toj kategoriji mogu pronaći poduzeća osnovana s ciljem dugoročnog poslovanja. Rast i razvoj su dva ograničavajuća, a istodobno i oslobađajuća faktora poslovanja poduzeća, a egzistencija i poslovanje teško su predividivi. Svako se poduzeće u svojem poslovanju susreće s teško predvidivim uvjetima zbog kompleksnosti te turbulencija u okruženju. Poduzeće razvijajući se i rastući generira dobit te ponovnim investiranjem i umnožavanjem stječe moć utjecaja na pojedince, društvo u cjelini i naposljetku trendove, no shodno s time, stječe i odgovornost prema društvu i planetu. Poduzeće

može imati održivost u smislu poslovanja ako zanemari ova dva navedena elementa, ali pritom je potrebna svjesnost da i planet i društvo posjeduju granice. Načelo održivog razvoja i održivost potiče razvoj svijesti o utjecaju poduzeća na planet i društvo uz mogućnost zadovoljenja potreba za svojim rastom i razvojem. Elkingtonovim opisom koncepta *Triple Bottom Line* u knjizi *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business* 1997. godine započela je povijest današnjeg holističkog poimanja održivosti. Promatrajući, između ostaloga trendove izumiranja ondašnje industrijske koncepcije, dugoročnosti poslovanja, neizvjesnosti ishoda, kao i stalno smanjivanje nadnica u kombinaciji sa sve većom željom za rastom (u teoriji poznato kao strategija niskih troškova), postavio je model trostruke bilance prema kojemu poduzeća moraju zadovoljavati tri vrste ciljeva – profitne, društvene i planetarne. (Elkington, 1997) Wempe i Kaptein su prošili model dodajući ga u suodnos s korporativnom održivošću i korporativnom društvenom odgovornošću. Grafički je trebalo predočiti na način da korporativna održivost bude krovna vrijednost, a da ju društveno odgovorno poslovanje podržava te da se to dvoje zajedno oslanja na tri stupa koje čine profit, ljudi i planet. Iz kombinacije ta tri faktora prizlazi njihova koncepcija 3P: *Profit, Planet, People*.

Slika 2 Odnos između korporativne održivosti, društveno odgovornog poslovanja i koncepcije 3P

Izvor: (Marrewijk, 2003)

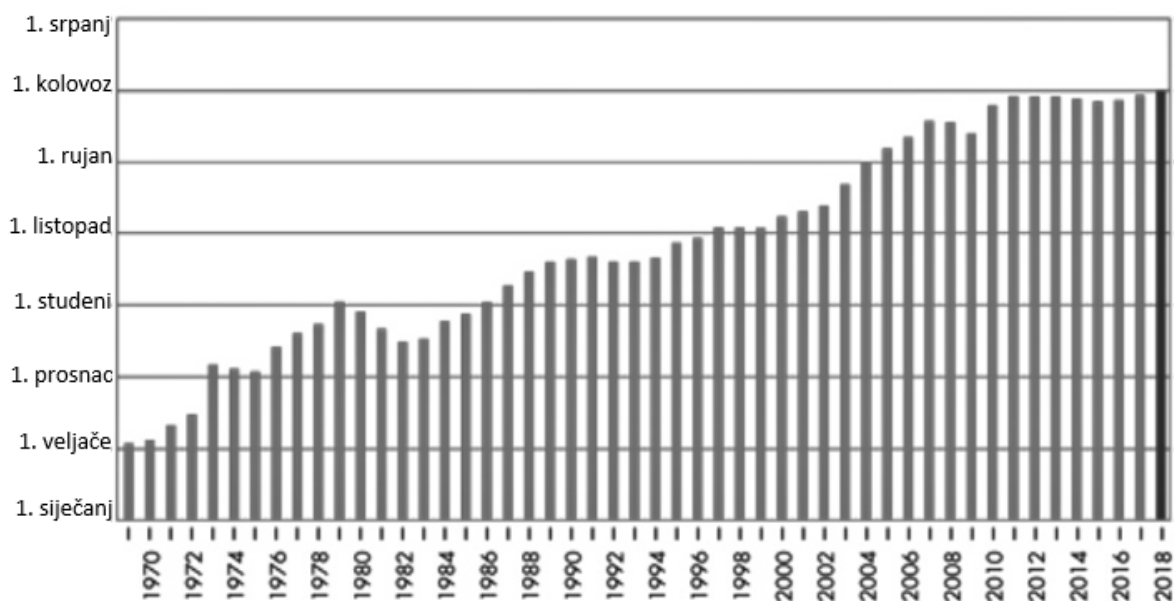
Pokazatelji društvenog i ekološkog utjecaja poslovanja poduzeća danas tjera poduzeća i društvo da se okrenu takvim pitanjima. Međuvladin panel o klimatskim promjenama (engl. *Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC*) predao je 1990. godine prvo izvješće o vjerojatnoj sudbini svijeta koji se sve više zagrijava. Ondje izložene činjenice i predviđanja poslužili su kao osnova za Okvirnu konvenciju Ujedinjenih naroda o promjeni klime (engl. *United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC*) koja je potpisana na Zemaljskom sastanku na vrhu u Rio de Janeiru 1992. godine i koju su ratificirale sve članice UN-a, koje su se založile da će spriječiti opasno antropogeno ugrožavanje klimatskog sustava smanjenjem emisija stakleničkih plinova, prije svega ugljikova dioksida.

Posljedice globalnog zatopljenja su dalekosežne i, iz perspektive ljudske vrste, loše: uragani u svim dubokomorskim zavalama postaju znatno jači; populacije leptira u Sjevernoj Americi krenule su na opasno putovanje na sjever kako bi pobjegle od sve većih vrućina; arktički ekosustavi brzo se približavaju čitavom nizu kritičnih granica; prag iznad kojeg će grenlandski ledeni pokrov krenuti u bespovratno topljenje, pri čemu će se razina mora podignuti za šest metara, jest zatopljenje od 1,6°C, a ne 3,1°C kako se prije mislilo; ledenjaci u planinskom lancu Tien Shan ubrzano se povlače, ponajprije u područjima koja su najvažnija za naodnjavanje u ljetnim mjesecima, a neke rijeke već su se toliko smanjile da su postale tek rječice; od sredine 1980-ih vegetacija u kongoanskim šumama posmeđila je, osušila se i propala; klimatske promjene mogle bi do kraja stoljeća uništiti ekvivalent cjelokupnog sadašnjeg prinosa kukuruza, soje, pšenice i riže u ključnim proizvodnim regijama. (Malm, 2018) Međutim, „2012. godine, svjetska je emisija CO₂ bila 58% viša nego 1990. godine “ pa bi takav menadžer možda ipak trebao posegnuti za istraživanjem uzroka te emisije, s obzirom na to da su posljedice te iste emisije bile zapravo uzroci ekološkog stanja današnjice. Ovakva predodžba uzročno-posljedičnih veza bitna je za nastavak rada. (Peters, et.al., 2013) Max Neef i Smith navode „deset planetarnih granica koje se ne smiju prekoračiti, a gospodarska djelatnost utječe na sve njih – klimatske promjene, brzina gubitka biološke raznolikosti, dušikov ciklus, fosforni ciklus, slabljenje ozonskog sloja u stratosferi, rast kiselosti oceana, svjetska potrošnja slatke vode, promjene u iskorištavanju tla, opterećenost atmosfere aerosolima i kemijsko zagađenje. Od tih deset granica, 3 su opasno prijeđene. Što se tiče klimatskih promjena, kritična granica zasićenosti ugljičnim dioksidom (broj volumnih jedinica na milijun) iznosi 350. Trenutna razina iznosi 387, dok je prije industrijskog doba bila 280. Što se tiče gubitka biološke raznolikosti, kritična granica za razinu izumiranja (broj godišnje izumrlih vrsta na milijun vrsta) iznosi 10. Sadašnja razina premašila je stotinu, dok je prije industrijskog svijeta iznosila između

0,1 i 1. Što se tiče dušikovog ciklusa, kritična granica za količinu dušika izlučenog iz atmosfere za ljudsku potrebu (u milijunima tona godišnje) iznosi 35. Sadašnja razina je 121, dok je u preindustrijskom dobu iznosila 0. Preostale granice također se približavaju svojim kritičnim točkama“. Tim podacima dodaju još jedno vrijedno zapažanje: „Budući da je tako, teško je shvatiti da su takvi bitni uvjeti za opstanak života, na koje duboko utječu ekonomski procesi, potpuno isključeni iz ekonomskih studija“. (Smith, et.al., 2012)

Razvijene su dvije mjere – ekološki otisak i ljudski otisak te obje pokazuju kako ljudske aktivnosti utječu na zemlju i prirodne ekosustave. Ekološki otisak pokazuje ljudsku potražnju za prirodom. Tu se razmatra sposobnost biosfere da regenerira resurse i pruži ekološke proizvode i usluge – obradiva zemljišta i pitku vodu. Ljudski otisak otkriven je kao izraz od strane istraživača iz Instituta za zaštitu prirode i divljih životinja u Sjedinjenim Državama. Definiran je kao globalna karta ljudskog utjecaja na kopnenu površinu Zemlje pretežno u smislu gubitka divljine ili ljudskog pripitomljavanja planeta. (McCarthy SJ, 2016)

Slika 3 Ekološki otisak čovječanstva u razdoblju od 1970. godine do 2018. godine

Izvor: (Lin, et.al., 2018)

Naš ekološki otisak odgovara otisku jednog i pola planeta, odnosno trošimo 50% više resursa nego što naš planet može obnoviti da bi ispunio naše sadašnje potrebe. Zbog toga je u posljednjih 40 godina nestala trećina poljoprivrednih površina, razina podzemnih voda ubrzano pada, što će dovesti da nestašica hrane, a očekuje se i da će se cijene hrane udvostručiti do 2030. godine.” (Scharmer, Kaufer, 2018) Društveni rascjep nastaje jer “dvije i pol milijarde ljudi preživljava s manje od dva dolara dnevno i taj se broj ne mijenja unatoč inicijativama da se ljude izbavi iz

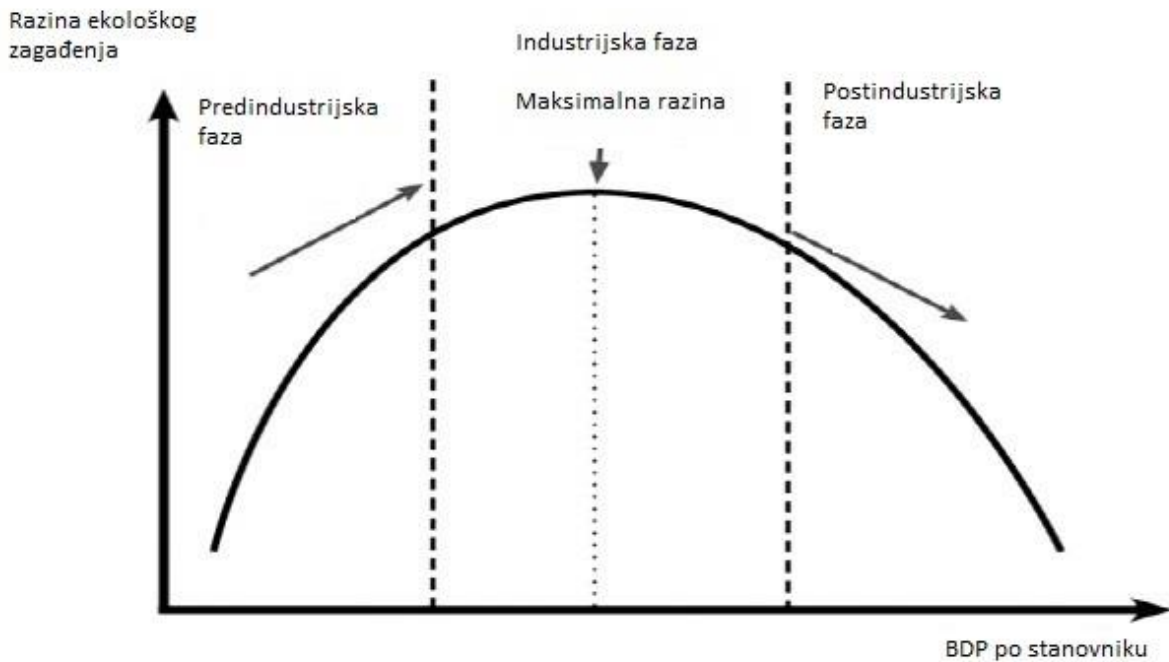
siromaštva. Zamjetna je i sve veća polarizacija društva; u SAD-u, primjerice, najbogatijih 1% ima veće zajedničko bogatstvo od 90% cjelokupnog stanovništva.” (Scharmer, Kaufer, 2018)

Prema konceptu Elkingtona i njegovom prijedlogu, ovakva pitanja itekako se tiču poslovanja poduzeća, a posebice onih najvećih. Ekološka perspektiva određuje dugoročno poslovanje poduzeća, u užem smislu i bitna je za buduće posljedice koje mogu nastati, a najvećim dijelom poslovanjem suvremenih korporacija najviše zbog emisije velike količine CO₂ u atmosferu. Prema Malmu, postoje tri izvora o kojem može biti ovisan glavni pokretač: o živoj energiji, fondu energije i o toku energije. Tok energije čine izvori poput Sunca, vode i vjetra, poznati i kao obnovljivi izvori energije. Živu energiju čine ljudi i životinje koje su ljudi naučili da im pomažu u proizvodnim procesima. Fond energije čine fosilna goriva, poznata i kao neobnovljivi izvori energije. Civilizacija je za izvor koji pokreće danas većinskog glavnog pokretača, stroj, odabrala fond energije, odnosno fosilna goriva, koja emitiraju CO₂ u atmosferu. (Malm, 2018) Najznačajniji aspekt unutar ekološkog aspekta poslovanja je aspekt emisije CO₂ koji je samo jedan od brojnih drugih aspekata. Ekološki aspekt obuhvaća sva živa bića, uključujući biljke i životinje, a globalno zatoljenje neizbježno ima kao posljedicu nestanak prirodnih vrsta. Klimatske mogu se kategorizirati kao antropogene pa bi se ljudski naponi, posebice najvećih svjetskih poduzeća koja najviše utječu na klimatske promjene, shodno tome, trebala usmjeriti prema sekundarnim izvorima energije kojima će aktivirati glavne pokretače. Socijalni aspekt se u ovom kontekstu odnosi na ljudsku zajednicu, a poduzeća koja slijede ovu paradigmu nazivaju se društveno odgovorna (engl. *Corporate Social Responsibility, CSR*) poduzeća.

Yunus ih pak dijeli na dva podskupa: jedan, koji obuhvaća poduzeća koja provode slabu društveno odgovornu politiku, ima svoj credo: Ne ugrožavaj čovjeka ili planet (ako to ne podrazumijeva žrtvovanje profita). Drugi podskup obuhvaća poduzeća sa snažnim CSR-om: Čini dobro ljudima i planetu (dok god to možeš raditi ne žrtvujući profit). (Yunus, 2009) Dalje navodi kako CSR nije oruđe s kojim bi se društveni problemi mogli riješiti, a daje i frapantan podatak da kompanija koja potroši lipu na CSR, 99 lipa potroši na profitabilne projekte koji produbljuju društvene probleme. (Yunus, 2009) Kada bi se povezale ekološka prihvatljivost i socijalna odgovornost, moglo bi se pretpostaviti da krajnji potrošači proizvoda razvijenih zemalja izvoze svoj ekološki otisak u zemlje u razvoju, odnosno u zemlje proizvođače. Kuznetskova krivulja govori tome u prilog, a interpretacijom se može naići na predindustrijske i postindustrijske zemlje koji su manji zagađivači, no Malm, Smith i Max Neef tvrde kako to nije stvarno stanje zagađenja na razini svijeta. Krivulja je točna za svaku zemlju pojedinačno, ali ne može se koristiti za pretpostavke o globalnoj promjeni zagađenja. Koncipiranje novog,

teorijski konzistentnog i praktično primjenjivog modela sustava uravnoteženih ciljeva, u modernoj „ekonomiji znanja” zahtijeva definiranje, mjerenje, unapređivanje, vrednovanje i efektivno i efikasno upravljanje pokazateljima održivog razvoja. Održivi razvoj nameće potrebu da se pokazatelji poslovanja poduzeća unapređuju istovremeno kroz sve tri dimenzije održivog razvoja – ekonomsku, ekološku i socijalnu. (Figge, 2002)

Slika 4 Kuznetsova krivulja zagađenja okoliša

Izvor: (Pettinger, 2017)

„Današnje je školovanje, koje snažno reducira čovjekovu intuitivnu i transcendentnu dimenziju, usmjeravano isključivo ili pretežno na racionalno-analitički modalitet. To je velikim dijelom uzrokovalo i disharmoniju temeljnih razvojnih dimenzija, što se vidi i po vrlo teškim posljedicama na razini čovječanstva“. (Fučkan, Sabol, 2018) Na toj se razini susreću ekonomska i socijalna dimenzija poslovanja.

Ekolog Paul Ehrlich i njegovi kolege su procijenili da ljudska populacija danas troši ili eliminira 40% osnovne ponude energije za sve kopnene životinje, a 33%-tni rast populacije na (8 milijardi) i 50%-tni rast potrošnje po stanovniku, ostaviti će malo prostora za bilo koju drugu vrstu na planeti Zemlji. (Harris, 2000) S ekološkog i ekonomskog gledišta, širenje gospodarskog podsustava ograničeno je veličinom konačnog globalnog ekosustava. Budući da čovjekovo širenje, a s njim povezano iskorištavanje i odlaganje otpada i onečišćujućih tvari, utječe ne samo na prirodni okoliš, nego i na sastav proizvedenih okolišnih roba i usluga

potrebnih za održavanje društva, ekonomski će podsustav biti ograničen od utjecaja vlastitih djelovanja na okoliš. (Munda, 1997)

Prema temeljnoj ekonomskoj doktrini slobodnog tržišta, koja je i dalje globalno dominantna, društvena odgovornost poduzeća ogleda se u povećanju profita, a regulacija tržišne utakmice glavni je zadatak države. (Friedman, 2002) Ovakav koncept predstavlja ekonomsku održivost, dok u užem smislu dobit, koja se temelji na društvenoj, odnosno socijalnoj odgovornosti. Tim se načinom izučavanja poduzeća i njihovog poslovanja stavlja u fokus financijski, brojčani pokazatelji, a oni nematerijalni, nebrojčani, kvalitativni pokazatelji se ne uzimaju u obzir što ukupno predstavlja usko gledište. Odnos između okoliša i održivog razvoja određuje minimiziranje štetnih učinaka ljudskih aktivnosti na okoliš. Da bi se osigurala kompatibilnost okoliša i održivog razvoja, održivi razvoj trebao bi podupirati ekološki razvoj. Ekološki razvoj trebao bi čuvati biosferu, tj. biološku raznolikost. (Muscalu, et.al., 2018) Zabrinutost zbog okoliša postala je radikalniji problem zbog straha od ugrožavanja ljudske populacije i planeta zbog gospodarskog rasta. Zabrinutost se temelji na tome da se današnjim postupcima i stvarne opasnosti koja se producira, može smanjiti i na kraju uništiti održivost života populacije, a i cijele planete. Iz tog se razloga sve češće i temeljitije pristupa alternativnom neograničenom rastu koji se producira na temelju održivog rasta i razvoja.

2.3. Indikatori održivog razvoja

Rast i razvoj imaju zajednički nazivnik, međutim koncepti su u osnovi različiti, pri čemu je ekonomski rast uži koncept od gospodarskog razvoja. Rast implicira povećanje realnog domaćeg proizvoda koji može biti posljedica povećanja proizvodnih faktora ili proizvoda za zadane proizvodne faktore npr. poboljšanjima u tehnologiji. Najčešća mjera rasta jest kvantitativna veličina – povećanje BDP-a (bruto domaćeg proizvoda) zemlje.

S druge strane, ekonomski razvoj je normativni koncept koji ima 3 ključne vrijednosti: (1) gola egzistencija koja uključuje povećanje životnog standarda – rast prihoda po stanovniku, eliminacija apsolutnog siromaštva, veće mogućnosti zapošljavanja, smanjenje nejednakosti u prihodima i sl.; (2) poboljšanje potreba samopoštovanja i; (3) sloboda odnosno pravo izbora kao i veći izbor. (Todaro, Smith, 2006)

Današnja definicija održivosti čini se dobro utvrđena pa ipak postoje neka pitanja koje treba pobliže pojasniti i definirati. U kontekstu korporativne održivosti, tri su ključna elementa koje organizacija mora zadovoljiti:

1. integracija ekonomski, ekoloških i socijalnih aspekata u mode trostruke bilance izvještavanja (eng. tripple-bottom line);

2. integracija kratkoročnih i dugoročnih aspekata;

konzumiranje dohotka, a ne kapitala. (Dyllick, Hockerts, 2002)

Metoda koja se najčešće koristi kod mjerenja razvoja je kvalitativni indeks ljudskog razvoja (engl. *Human Development Index, HDI*) no zbog rastuće važnosti ideje, neprestano se razvijaju novi pokazatelji. HDI indeks temelji se na razini nacionalnog dohotka, ali i na stopi pismenosti, očekivanom trajanju života o čemu ovisi i produktivnost, a zbog čega može dovesti do povećanja razine dohotka po stanovniku. Upravo povećanje razine dohotka dovodi do produkcije većih mogućnosti za sve sektore, ali i mogućnosti u očuvanju okoliša. Ekonomski rast, koji je bio smatran primarnim ciljem razvoja, ne počiva na činjenici da se iscrpljivanjem prirodnih resursa djeluje na globalno zatopljenje, onečišćenje razvoja i ostalo. Danas, nakon promjene smjera razvoja prema onom koji je održiv, ekonomski razvoj uključuje i načela zadovoljenja sadašnjih potreba bez posljedica na ostvarivanje potreba koje će nastati u budućnosti. Kako bi se u potpunosti ostvario održivi razvoj potrebno je ostvariti ravnotežu na svim segmentima, društvenom, odnosno socijalnom, okolišnom (ekološkom) i na ekonomskom segmentu, odnosno na gospodarskoj dimenziji.

Bez obzira na velik broj indikatora održivog razvoja koji služe za mjerenje ekonomskog, društvenog i okolišnog aspekta razvoja, ne postoji usuglašeno mišljenje koji složeni indikator omogućuje usporedbu država međusobno i koji bi mogao prikazati napredak na globalnom planu. Neki od najviše istaknutih indikatora je bruto domaći proizvod (BDP) koji je često kritiziran zbog činjenice da obuhvaća samo ekonomsko područje zemlje, dok se u isto vrijeme smatra kako je za procjenu potrebno uključiti i ekološke i društvene pokazatelje. Jedna od inicijativa koja je proizašla je procjena "zelenog" BDP-a kojim bi se ocijenio ukupni napredak zemlje. Dva takva pokazatelja su Indeks održivog ekonomskog blagostanja (engl. *Index of Sustainable Economic Welfare, ISEW*) i Pravi indikator napretka (engl. *Genuine Progress Indicator, GPI*), pri čemu je nadogradnjom prvog nastao drugi indeks koji u obzir uzima sve troškove koje BDP isključuje, npr. degradaciju i zagađenje okoliša, socijalne kategorije poput neplaćenog i volonterskog rada, zločine i nesreće itd. (Daly, et al., 1989) Za ova dva indeksa još uvijek nema usporedivog izračuna nacionalnih vrijednosti na globalnoj razini, pa dok neka nacionalna istraživanja pokazuju kako se „zeleni“ BDP razlikuje od BDP-a. (Lovrinčević, et al., 2013)

Indikatori koji su istaknuti, a odnose se na okolišno stanje su Indeks održivosti okoliša (engl. *Environmental Sustainability Index, ESI*) i Indeks provedbe zaštite okoliša (engl. *Environmental Performance Index, EPI*). EPI se koristi kod mjerenja razine učinkovitosti

nacionalnih mjera za zaštitu okoliša kod 180 zemalja u svijetu, a oslanja se na 25 pokazatelja koji su kategorizirani u 10 segmenata. Indeks ljudskog zdravlja (engl. *Human Development Index, HDI*) je jedan od socio-ekonomskog indikatora razvoja. HDI se sastoji od 3 dimenzije, a one su: dug i zdrav život, standard života i znanje. Indeks se sastoji od 4 indikatora, redom: indikator očekivanog trajanja života kod rođenja, indikator prosječnog i očekivanog trajanja obrazovanja te očekivanog bruto nacionalnog dohotka (engl. *Gross national income, GNI*) po glavi stanovnika. Temelj ideje nastanka ovih indikatora je činjenica da rast BDP-a ne prikazuje uvijek rast ljudskog blagostanja.

Indeks sreće planeta (engl. *Happy Planet Index, HPI*) koristi se za mjerenje održivog blagostanja i tumači koliko učinkovito stanovnici zemalja iskorištavaju ekološke resurse s ciljem dugih i sretnih života. Cilj je uz što manje posljedice na okoliš biti što sretniji, a HPI se ponderira kako bi se progresivno veći rezultati postigli kod onih zemalja s nižim ekološkim otiskom.

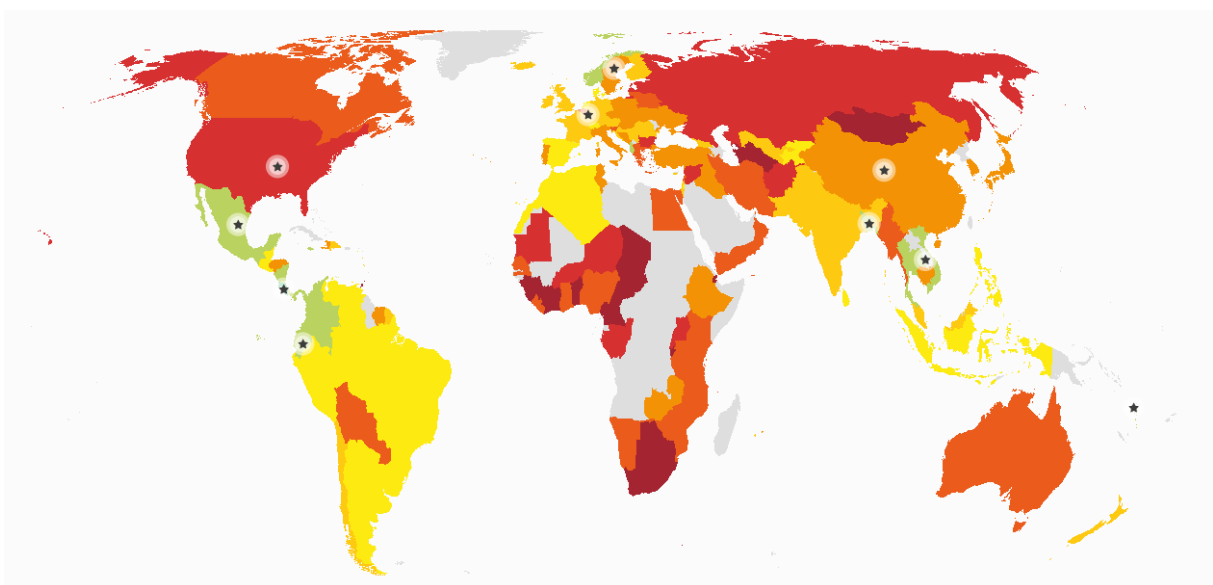
Formula 1: Formula za izračun indeksa sreće planeta (HPI)

$$HPI = \frac{(\text{iskustvena dobrobit} * \text{očekivano trajanje života}) * \text{nejednakost ishoda}}{\text{ekološki otisak}}$$

Izvor: (Jeffrey, et. al, 2013)

HPI kombinira potrošnju resursa mjerenu ekološkim otiskom i zadovoljstvo životom koje se pak mjeri sretnim godinama života, a ono je umnožak iskustvene dobrobiti i očekivanog trajanja života.

Slika 5 Indeks sreće planeta, globalni pregled trenutnog stanja

Izvor: (Happy Planet Indeks, 2020)

Iskustvena dobit odnosi se na zadovoljstvo stanovnika svake države životom u cjelini, na ljestvici od 0 do deset, a podaci se skuljaju u sklopu *Gallup World Poll*. Očekivani prosječni broj godina života, na temelju podataka UN-a predstavlja očekivano trajanje života. Nejednakost ishoda odnosi se na nejednakosti između stanovnika unutar zemlje, a pod tim se podrazumijevaju podaci koliko dugo žive i koliko se osjećaju sretno, na temelju raspodjele podataka o blagostanju u svakoj zemlji kao i na temelju podataka o životnoj dobi. Nejednakost ishoda izražen je u postotku. Na kraju, ekološki otisak prikazuje prosječni utjecaj svakog stanovnika zemlje na okoliš na temelju podataka *Global Footprint Networka*, a izražen je u globalnim hektarima (gha) po glavi stanovnika.

Kod mjerenja održivog rasta koriste se i drugi indeksi koji nisu u tolikoj mjeri poznati kao prethodno navedeni. Primjerice, to su Globalni indeks blagostanja (engl. *Global Well-Being Index, GWI*) i Indeks održivog društva (engl. *Sustainable Society Index, SSI*). Većina indeksa i dalje mjeri samo socio-okolišne, socio-ekonomske ili samo ekonomske i ekološke dimenzije, dok samo pojedini indeksi uzimaju u obzir sve tri dimenzije razvoja. Neki se autori slažu s tim da je potrebno dodavanje novih pokazatelja kojim će se mjeriti održivi razvoj. Javno zdravstvo kao jedan od potencijalnih sveobuhvatnih pokazatelja održivog razvoja, a često se u radovima spominju i političke slobode, socijalna sigurnost i pravda, mjere količine otpada te drugi čimbenici koji utječu na kvalitetu svakodnevnog života. (Strezov, 2017) Drugi se autori zalažu za to da se socio-ekonomska postignuća zemalja zajedno s njihovim okolišnim problemima postave pod isti nazivnik, da se predlože alternativne mjere cjelokupnog razvoja koji bi konstruirao Indeks bilance razvoja (engl. *Development Balance Indeks, DBI*) kojim se kombiniraju Indeks ljudskog razvoja s ekološkim otiskom. Prema navedenim indikatorima kojima se analizira održivi razvoj daje nam mogućnost zaključka da se trenutna paradigma razvoja može ocijeniti neodrživom i da je potrebna promjena obrasca razvoja. Nezasitnost stanovnika pridonosi većim količinama proizvedenih proizvoda odbacuje i završava u otpadu. Navedeni model gospodarstva naziva se linearnim, a karakterizira ga slijed proizvodnja-potrošnja-odbacivanje. Linearni pristup, povećanje rasta proizvodnje, rastuća populacija i upotreba neobnovljivih izvora uz činjenicu da Zemlja posjeduje ograničene resurse, rezultiraju uništavanjem okoliša i smanjenjem raspoloživih materijalnih resursa, što zajedno dovodi do klimatskih promjena. Krčenje šuma pridonosi globalnim klimatskim promjenama te emisiji stakleničkih plinova. Primjerice, kako se globalne temperature povećavaju, šume postaju suhe i prijete im požar, što na kraju dovodi do ispuštanja velike količine ugljičnog dioksida u atmosferu i nadalje globalnom zatopljenju. (Blackman, 2009) Kako bi se mogao postići

učinkoviti razvoj koji je uz sve i održiv, potrebno je prilagoditi i unaprijediti ključne faktore, kao primjerice tehnologiju koja bi pridonijela smanjenjem onečišćenja, potrebno je prihvatiti i uvesti digitalizaciju i tehnološke promjene. Također, potrebno je postići višu razinu učinkovitost na poljima resursne i (niskouglične) učinkovitosti. Kako bi se to ostvarilo što brže i lakše, postoje brojni ekonomski koncepti koji omogućuju potencijalna rješenja za održivi rast i razvoj.

3. STRATEGIJE ODRŽIVOG RASTA U EU

3.1. Strategija održivog rasta 2020

Strategija Europa 2020 jest vratiti Europu na pravi put i ostati na njemu. Ona je izgrađena u institucionalnom obliku s nekoliko smjernica te uz integraciju smjernica politike zapošljavanja i šire ekonomske politike zamjenjuje postojeće 24 smjernice. Nove smjernice prikazuju odluke Europskog vijeća i integriraju nove ciljeve. Za ostvarenje definiranih ciljeva, presudna je suradnja. Ciljevi poput rasta, zaposlenosti bit će ostvareni jedino u slučaju da se sve države članice kreću u tom smjeru, imajući na umu specifične okolnosti s kojima se susreću. Potrebno je povećanje doprinosa dionika na nacionalnim i regionalnim razinama te doprinos socijalnih partnera. Nasuprot trenutnom stanju, u kojem je Europsko vijeće zadnja instanca kod procesa odlučivanja o strategiji, Europsko vijeće bi trebalo predvoditi strategiju s obzirom da ono predstavlja tijelo koje osigurava integraciju politika i upravlja međuovisnošću između EU i država članica. Dok provodi horizontalni nadzor nad provedbom programa Europa 2020., Europsko vijeće na sastancima usmjerava pozornost na specifične teme kao što su istraživanje i inovacije te vještine, davajući na taj način nužne poticaje i smjernice.

Vijeće Ministara je relevantna skupina u vijeću koja se bavi provođenjem programa Europa 2020. i postizanjem ciljeva na poljima za koje posjeduju odgovornost. U okviru inicijativa koje se provode, države članice će biti pozvane kako bi unaprijedile razmjenu političkih informacija koje su vezane uz dobru praksu među različitim skupinama u Vijeću. Europska komisija ima funkciju nadziranja situacije na godišnjoj razini na temelju pokazatelja napretka prema ciljevima zelene, učinkovite i pametne ekonomije kojom se omogućuje visoka stopa zaposlenosti, društvene povezanosti i produktivnosti.

Europska komisija podnosi godišnji izvještaj o provođenju strategije Europa 2020., a fokus je na napretku i ostvarenju dogovorenih glavnih ciljeva i procjeni predanih izvješća država članica te programi stabilnosti i konvergencije. Kao sastavnicu procesa, Europska će komisija iznijeti upozorenja ili preporuke za politiku, donosit će prijedloge za ostvarenje ciljeva same strategije i iznositi će specifičnu ocjenu za napredak unutar eurozone.

Europski parlament ima važnu ulogu u strategiji, ne kao sami suzakonodavac nego i kao pokretač za mobilizaciju građana i nacionalnih parlamenata. Sve lokalne, regionalne i nacionalne vlasti bi trebale provoditi partnerstvo povećujući predstavnike civilnog društva, socijalne partnere i parlamente kako bi pridonijeli razradi i provedbi nacionalnih programa reformi. Pomoću trajnih dijaloga između raznih razina vlade, prioriteta EU bliži su građanima, a njima se jača vlasništvo koje je nužno za provođenje strategije Europa 2020.

Kako bi se ostvarila potrebna bolja povezanost Odbora regija i Ekonomskog i socijalnog odbora u vidu razmjene dobrih praksi, umrežavanje i uspostava mjera vrijednosti, koje se promiču u nekoliko država, prikazano je kako su to korisna sredstva kod stvaranja dinamike i vlasništva kod reformnih potreba. Sam uspjeh strategije Europa 2020. ovisi i pojašnjenjima EU, država članica i regija o tome zašto su reforme neizbježne i nužne, s ciljem očuvanja kvalitete života i sa svrhom osiguranja društvenih modela. Također, ovise i o pojašnjenju o tome gdje zemlje članice EU i Europa žele biti 2020. godine, na koji način poslovni subjekti s njihovim predstvaničkim organizacijama i sami građani mogu doprinijeti tomu. Komisija je sa svrhom vođenja računa o nacionalnim okolnostima i tradijicima predložila zajedničke alate za komunikaciju.

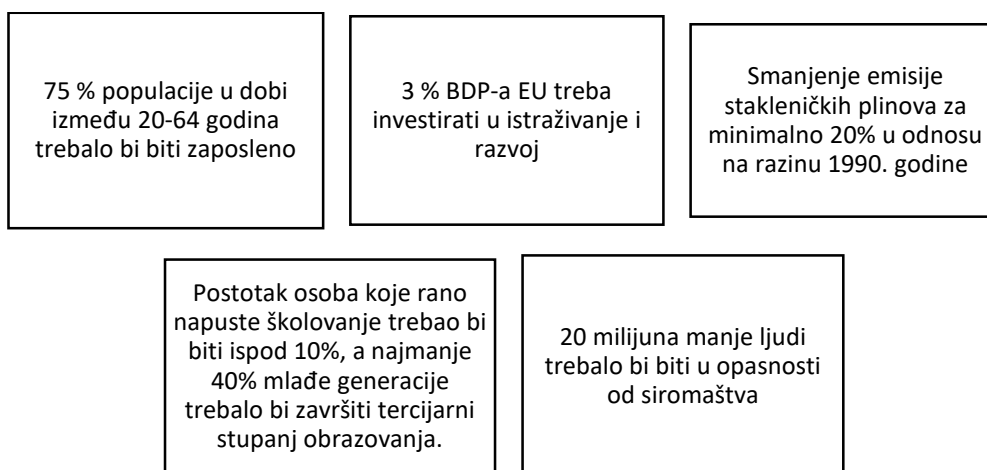
Cilj strategije je osiguranje bolje kvalitete života i više radnih mjesta. Strategijom održivog rasta 2020 prikazuje da Europa ima sposobnost i mogućnost ostvariti održiv, pametan i uključiv rast, pronaći načine kako stvariti nova radna mjesta te pružiti smjer društvima. Europska je komisija predložila pet mjerljivih ciljeva za 2020. godinu koji su usmjerili proces i bit će pretvoreni u nacionalne ciljeve. Ciljevi se odnose na zapošljavanje, istraživanje i inovacije, klimatske pomjene i energetiku, za obrazovanje i borbu protiv siromaštva. Tim se ciljevima predstavlja smjer u kojem je potrebno krenuti i pomoću njih nacionalni uspjesi će moći biti mjerljivi. Sami su ciljevi prošireni prijedlozima kako bi se moglo osigurati njihovo ostvarenje. Snažnim alatima za oblikovanje novog ekonomskog upravljanja te uz podršku ekonomske i monetarne unije moguće je doprijeti do unutašnjih tržišta, proračuna, trgovini i vanjskoj politici. Program koji je propisan Strategijom održivog rasta 2020 zahtijeva civilno društvo, koordinirani europski odgovor sa socijalnim partnerima. Strategija treba biti organizirana zbog preciznijeg nadzora zemalja kao i oko tematskog pristupa što će biti nadograđeno kao snaga postojećim instrumentima koordinacije. Tematski pristup usmjeren je i odnosi se na realizaciju glavnih ciljeva strategije. Kao glavni instrument korišten je program Europa 2020 i sve njegove inicijative koje predvodi, a koje zahtjevaju aktivnosti na razini EU i država članica. Tematski pristup ima dimenziju EU, a njime se jasno prikazuje međusobna ovisnost gospodarstva svih država članica i omogućuje veću selektivnost konkretnih inicijativa kojima se gura strategija naprijed i pomaže kod ostvarenja glavnih nacionalnih i EU ciljeva. Izvještavanjem država članica doprinosi se ostvarenju ciljeva strategije Europa 2020. tako da se uz pomoć država članica odrede i provode izlazne strategije, da se uspostavi makroekonomska stabilnost, da se utvrde sva nacionalna uska grla i da se gospodarstva vrate održivom rastu i rastu javnih

financija. Uz to, obuhvaćena su i osnovna makroekonomska pitanja koja su vezana uz konkurentnost, odnosno mikro-neravnoteže, a ne jedino fiskalna politika.

Od posebne je važnosti pružanje potpore prilikom donošenja odluka državama članicama te osiguranje integriranog pristupa kod oblikovanja i provedbe politike s obzirom na postojanje ograničenja u njihovim javnim financijama. Posebna je pažnja posvećena funkcioniranju međuovisnosti država članica i eurozone. Izvještavanje o Paktu o stabilnosti i rastu te strategiji Eruopa 2020 i evaluacijom istih provedeno je istovremeno kako bi se omogućilo spajanje sredstava i ciljeva uz razvoj instrumenata i postupaka čime bi se zadovoljio integritet Pakta o stabilnosti i rastu. To označava istovremeni prijedlog godišnjih programa stabilnosti te konvergencije i ažuriranih programa reformi koje priprema svaka država članica sa svrhom predstavljanja mjera za izvještavanje o napretcima prema donesenim ciljevima te ključne strukturne reforme kojima bi se riješili problemi uskih grla zbog kojih zaostaje rast. Oba programa se trebaju sastojati od unakrsnih referenci, a predaju se Komisiji i ostalim državama tijekom posljednjeg kvartala u godini. Europski odbor za sistemski rizik redovno podnosi izvješća o makrofinancijskim rizicima koja daju velik doprinos ukupnoj ocjeni. Komisija ocjenjuje programe kao i izvješća o postignutom napretku koji se ostvaruje temeljem navedenih programa. Posebna se pažnja posvećuje izazovima vezanim uz monetarnu i ekonomsku uniju. Europsko vijeće time dobiva potrebne informacije koje pomažu kod donošenja odluka. Time bi Komisija imala analizu stanja radnih mjesta, ekonomskog stanja, makrofinancijske uvjete, proračunsku sliku i napredak kroz tematske planove pojedinačno za državu članicu. Također, time se postiže i pregled ukupnog stanja ekonomije Europske unije.

Strategija 2020 je predložila tri nadopunjujuća prioriteta, a oni su pametan, održiv i uključiv rast. Pametan rast odnosi se na razvijanje ekonomije koja se temelji na inovaciji i znanju, održivi rast očituje se promicanjem ekonomije koja iskorištava resurse na učinkoviti način, dok uključivi rast označuje njegovanje ekonomije u kojoj postoji visoka stopa zaposlenosti kojom se producira društvena i teritorijalna povezanost. Pametnim rastom označuje se jačanje inovacija i znanja koji služe kao pokretač budućeg rasta. On zahtijeva podizanje kvalitete obrazovanja, promicanje transfera inovacija i znanja u EU, jačanje učinaka istraživanja, kvalitetnije korištenje komunikacijskih i informacijskih tehnologija i osiguranje pretvaranja inovativnih ideja u nove i inovativne usluge i proizvode koji omogućavaju rast i kvalitetne poslove te pomažu kod suočavanja s globalnim i europskim socijalnim izazovima. Da bi se mogao postići uspjeh, potrebno je ujediniti prednosti pametnog rasta s financijama i poduzetništvom te je potrebno staviti u fokus tržišne mogućnosti i potrebe korisnika. Održivi

rast predstavlja izgradnju konkurentnog i održivog gospodarskog sustava koji iskorištava resurse na učinkovit način, korištenje europskog vodstva kojim se postiže razvoj novih tehnologija i procesa, koristeći zelene tehnologije, korištenje mreža EU i jačanje konkurentnih prednosti dosadašnjeg poslovanja, posebice kod proizvodnje srednjih i malih poduzeća te ubrzanje razvoja pametnih mreža pomoću komunikacijskih i informacijskih tehnologija. Takvim će se pristupom omogućiti EU napredak u svijetu s ograničenim resursima i s malim emisijama ugljikovog dioksida dok će se spriječiti uništavanje okoliša, neodrživi način iskorištavanja resursa te gubitak biološke raznolikosti. Time se pridonosi i jačanju ekonomske, teritorijalne i socijalne kohezije. Uključivi rast predstavlja osnaživanje stanovnika zemlja s visokom stopom zaposlenosti, borbu protiv siromaštva, ulaganje u razne vještne, modernizaciju sustava osposobljavanja i tržišta rada, te sustava društvene zaštite kojima se pruža pomoć osobama kod predviđanja promjene u upravljanja te izgradnji povezanog društva. Potrebno je proširiti blagodati ekonomskog razvoja u sve dijelove EU, a također i u njezine rubne regije te na taj način osigurati jačanje teritorijalne kohezije. Uključivom rastu je cilj osiguranje pristupa i mogućnosti za sve stanovnike tokom cijelog života. Europa u cjelosti mora iskoristiti svoj potencijal rada kako bi se mogla suočiti s izazovom rasta globalne konkurencije i s izazovima stare populacije. Kako bi se ostvarilo povećano sudjelovanje radne snage, bit će potrebne politike koje promiču jednakost spolova, pridonoseći socijalnoj povezanosti i rastu. Europska unija mora definirati gdje želi biti 2020. godine. S tom namjerom Europska komisija predlaže sljedeće glavne ciljeve EU:

1. 75 % populacije u dobi između 20-64 godina trebalo bi biti zaposleno. Tim bi se ciljem 69% postojeće zaposlenosti povisilo na 75% s većim udjelom starijih radnika, žena i s boljom integracijom migrantskih skupina u radno aktivno stanovništvo.

2. 3 % BDP-a EU treba investirati u istraživanje i razvoj. Ovim se ciljem usmjerava pažnja na potrebu da privatni i javni sektor ulaže u istraživanje i razvoj, ali se fokusira na mjesto ulaganja, a ne učinak ulaganja. Potreba za unapređenjem uvjeta postoji, za privatni razvoj i istraživanje u EU čime će mnoge mjere strategije pridonijeti. Uz to, kako bi se mogao postići širi raspon izdataka koji su relevantni za poslovanje i pokretanje produktivnosti, potrebno je jasno objediniti istraživanje i razvoj s inovacijama. Komisije je predložila zadržavanje cilja od 3% investiranja u istraživanje i razvoj kojim bi se postigla refleksija intenziteta istraživanja, razvoja i inovacija.
3. Treba ispuniti klimatsko-energetske ciljeve „20/20/20“ (uključujući i povećanje do 30% smanjenja emisije ukoliko okolnosti dozvoljavaju). Smanjenje emisije stakleničkih plinova za minimalno 20% u odnosu na razinu 1990. godine, odnosno, ukoliko uvjeti dozvole, smanjiti ih za 30% jedan je od ciljeva koje je Europska komisija definirala. Također, potrebno je postići i povećanje energetske učinkovitosti te udjela obnovljivih izvora energije kod konačne potrošnje.
4. Postotak osoba koje rano napuste školovanje trebao bi biti ispod 10%, a najmanje 40% mlađe generacije trebalo bi završiti tercijarni stupanj obrazovanja. Cilj se odnosi na postignuća u obrazovanju, a u fokusu su mu problemi ranog napuštanja obrazovnog sustava gdje se želi postići stopa od 10% u odnosu na trenutnu od 15%., dok se u isto vrijeme treba uzeti u obzir povećanje udjela stanovništva od 30 do 34 godine koji su na završetku tercijalnog obrazovanja s 31% na minimalno 40%.
5. 20 milijuna manje ljudi trebalo bi biti u opasnosti od siromaštva. Ovaj se cilj odnosi na spašavanje više od 20 milijuna ljudi koji žive ispod nacionalnih granica siromaštva. Nacionalna granica siromaštva se definira kao 60% medijana od raspoloživog dohotka kod svake države članice. (Europska komisija, 2010)

Svi su ciljevi povezani međusobno i presudni su za opći uspjeh. Komisija je predložila da ciljevi EU postanu nacionalni i da budu pretvoreni u nacionalne putanje kako bi se moglo osigurati da sve zemlje članice prilagode strategiju održivog rasta 2020 prema aktualnoj situaciji. Kako bi ciljevi postali reprezentativni za sve prioritete pametnog, uključivog i održivog rasta, potrebno je imati niz nacionalnih aktivnosti, potpornih aktivnost na razini Europske unije i na internacionalnoj razini. Europska komisija je predstavila sedam inicijativa koje predvode i pomoću koji će se napredak kanalizirati u okviru svake teme koja je prioritet.

1. “Unija inovacija” ima za cilj unapređenje okvirnih uvjeta i dostupnost financiranja za istraživanja i inovacije, čime bi se moglo osigurati transformacije inovativnih ideja u usluge i proizvode kako bi pomoću njih bio ostvaren rast i kako bi se osigurala radna mjesta.
2. “Mladi u pokretu” predstavljaju povećanje učinka u obrazovnom sustavu i olakšavanje ulaska mladih na tržište rada.
3. “Digitalni program za Europu” ima cilj brže širenje brzog interneta i korištenje prednosti jedinstvenog digitalnog tržišta za tvrtke i kućanstva.
4. „Resursno učinkovita Europa“ odnosi se na ekonomski rast koji je razdvojen u odnosu na korištenje resursa, odnosno prijelaz na ekonomiju koja koristi manje razine ugljena, ekonomiju koja ima povećano korištenje obnovljivih izvora, ona koja promiče energetske učinkovitost te koja uključuje modernizaciju transportnog sektora.
5. „Industrijska politika za globalizacijsko doba“ ima za cilj unapređenje poslovnog okruženja, posebice za male i srednje poduzetnike, a i razvoj održive i snažne globalno konkurentne osnove industrije.
6. „Program za nove vještine i radna mjesta“ modernizacijom želi osigurati tržište rada te osnaživanjem ljudi razvojem njihovih osobnih vještina tokom života osigurava se povećanje radne snage te bolje slaganje ponude i potražnje i kroz mobilnost radne snage.
7. “Europska platforma protiv siromaštva“ uključuje cilj s kojim se jamči društvena i teritorijalna povezanost u kojoj svi imaju korist od prednosti rasta i osiguranih radnih mjesta te se ljudima koji pate od socijalne isključenosti i siromaštva omogućuje dostojanstven život i aktivno sudjelovanje u socijalnim aktivnostima.

Svi su ovi ciljevi povezani međusobno. Povećanjem razine obrazovanja, primjerice, povećava se zaposlenost, a napredak kod povećanja stopa zapošljavanja pomaže kod cilja smanjenja

siromaštva stanovnika zemalja. Ulaganjem u čiste tehnologije koje koriste niske udjele ugljena pomaže se okolišu, a pridonosi se i borbi protiv klimatskih promjena, no također stvaraju se i nove mogućnosti zapošljavanja kao i nove poslovne mogućnosti. Povećanjem kapaciteta namjenjenih za istraživanje i razvoj te inovacijama u svim sektorima gospodarstva, u kombinaciji s povećanjem učinkovitosti korištenja resursa pridonosi se rastu konkurentnosti i olakšavanju otvaranja radnih mjesta. Kako bi se mogli promijeniti stavovi i praksa unutar EU i kako bi se ostvarili rezultati sadržani u donesenim ciljevima, potrebna je predanost, snažno vodstvo te skup učinkovitih mehanizama djelovanja. Svih sedam inicijativa bit će obvezna za EU i države članice. Instrumenti koji se pojavljuju na razini EU, posebice jedinstveno tržište, sredstva vanjske politike i financijske poluge bit će mobilizirani s ciljem ostvarivanja ciljeva strategije Europa 2020 i rješenja za probleme uskog grla. Nacrtom koji je donesen od strane Komisije prikazane su definicije vjerodostojne izlaznim strategijama, a prikazuju i reforme financijskog sustava, osiguravaju konsolidaciju proračuna za dugoročni rast, prikazuju kako osnažiti koordinaciju unutar ekonomske i monetarne unije.

3.2. Izvješća strategije rasta

Sve vlade članica Europske unije svake godine moraju u travnju dostavljati dva izvješća koji objašnjavaju na koje načine pokušavaju ostvariti definirane nacionalne ciljeve strategija Europa 2020. Prije nego što vlade izglasaju nacionalne proračune za iduću godinu, podnose se programi stabilnosti i konvergencije. Sadržaj programa omogućuje rasprave o fiskalnoj politici i javnim financijama. Nacionalni program reformi je dokument koji definira mjere za postizanje ciljeva strategije Europa 2020 i prioritete i mjere ekonomske politike koje se odnose na sve države članice kojima je zadatak provođenje ciljeva u narednih 12 do 18 mjeseci, a one se donose u sklopu Europskog semestra. Europski semestar je ciklus za koordinaciju fiskalne i ekonomske politike u EU, definiranom na razini Europske unije, u kojem sve države članice moraju uskladiti svoju politiku s ekonomskom politikom. Republika Hrvatska sudjeluje punopravno u procesu Europskog semestra još od 2014. godine, a sudjelovanje u Europskom semestru je obveza svake države članice Europske unije. Nacionalni programi reformi predaju se istodobno kada i programi stabilnosti/konvergencije, a sadrže elemente potrebne za praćenje napretka ostvarenja nacionalne strategije Europa 2020., uključujući pametan, održiv i uključiv rast. Oba izvješća bi trebala biti potpuno integrirana u Europski semestar i nacionalne proračunske postupke. Europski semestar u tom kontekstu ima za cilj unapređenje koordinacije proračunskih i ekonomskih politika u Europskoj uniji. Kako bi se osigurala široka potpora provedbi tih politika, u pripremi izvješća moraju biti uključena i regionalna/lokalna tijela,

socijalni partneri i drugi dionici. (Vlade Republike Hrvatske, 2020) Pakt o stabilnosti i rastu (engl. *Stability and Growth Pact, SGP*) prihvaćen je u srpnju 1997. godine, a predstavljao je predanost kod stabilnosti proračuna kojim je bilo omogućeno i kažnjavanje bilo koje države u eurozoni čiji bi proračunski deficit bio viši od 3%. Taj je pakt naknado proglašen prestrogim i u ožujku 2005. godine je reformiran. Sastavljen je bio od dvije uredbe Vijeća i rezolucije Europskog vijeća. Nakon rasprava o Paktu stabilnosti i rastu, uredbe su bile izmijenjene 2005. godine, no provedba je bila preslaba, a to je rezultiralo fiskalnim neravnotežama u pojedinim državama EU koje su postale vidljive u gospodarskoj i financijskoj krizi 2008. godine. Pakt o stabilnosti i rastu predstavlja dogovor članica EU vezan uz fiskalnu politiku, a uveden je u sklopu treće faze Ekonomske i monetarne unije (engl. *Economic and monetary union, EMU*), odnosno odnosi se na uvođenje jedinstvene valute, eura i na nepovratno fiksiranje tečajeva. Paket o stabilnosti i rastu je skup pravila kojima je cilj osigurati da zemlje u EU koordiniraju svoje fiskalne politike i da slijede zdrave javne financije. Pakt je počeo s primjenom 1. siječnja 1999. godine, a njime se htjelo postići osiguranje država članica EMU u vidu fiskalne discipline nakon uvođenja eura kao jedinstvene valute. Države članice koje imaju uveden euro moraju održavati Maastrichtske kriterije konvergencije, a Paket o stabilnosti i rastu omogućuje njihovo provođenje.

Države članice moraju poštivati iduće fiskalne kriterije:

1. Deficit proračuna države: udio deficit proračuna opće države u BDP-u, odnosno bruto domaćem proizvodu ne smije prelaziti 3% od deficita s konca prethodne financijske godine. Ukoliko to nije moguće, dopušteno je da deficit privremeno bude iznad te granice, ali i dalje blizu zadanih 3%.
2. Državni dug: udio duga države u BDP-u ne smije prelaziti 60% BDP-a s kraja prethodne financijske godine. Ako to nije tako, udio mora imati tendenciju smanjivanja koje je značajno i potrebno je ostvarivati značajnu dinamiku približavanja referentnoj vrijednosti. (Institut za javne informacije, 2020)

Dužničkom krizom na europskom tržištu koja prijeti stabilnosti monetarnoj i gospodarskoj uniji, naglašeno je da je potrebno veliko i hitno poboljšanje okvira za fiskalnu politiku. Paket o stabilnosti i rastu izmjenjuje se Suštinskom reformom, paketom od šest mjera koje je stupila na snagu 13. prosinca 2011. godine. Njime se postiže utvrđivanje važnih propisa i instrumenata kojima se nadziru nacionalne fiskalne politike. Još jedna važna reforma, međuinstitucionalni Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u ekonomskoj i monetarnoj Uniji, čija je

fiskalna sastavnica fiskalni ugovor, stupila je na snagu 1. siječnja 2013. Fiskalni ugovor nadopunjuje i ojačava paket od šest mjera. Nadalje, važna Uredba (dio takozvanog paketa od dvije mjere) stupila je na snagu 30. svibnja 2013. Njome se nastoji dodatno osnažiti fiskalni i ekonomski nadzor uspostavljanjem zajedničkih propisa za praćenje i ocjenjivanje nacionalnih proračunskih nacрта u sklopu ciklusa Europskog semestra. (Ministarstvo uprave Republike Hrvatske, 2020)

Od pojave krize pravila gospodarskog upravljanja EU-a poboljšana su pomoću osam uredbi EU-a i jednog međunarodnog ugovora:

1. Paket od šest mjera (kojim se uveo sustav za nadzor širih gospodarskih politika, s ciljem ranog otkrivanja problema poput mjehura na tržištu nekretnina ili pada konkurentnosti);
2. Paket od dvije mjere (novi ciklus nadzora europodručja, gdje države osim onih s programima makroekonomske prilagodbe, predaju svoje nacрте proračunskim planova Europskoj komisiji svake jeseni);

Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju iz 2012. godine (Fiskalni pakt) koji uvodi strože fiskalne odredbe od PSR-a. (Zakonodavstvo Europske unije, 2020)

Ovaj je paket mjera trenutno sastavni dio europskog semestra kao mehanizam koordinacije gospodarske politike Europske unije. Nakon pregleda, početkom 2015. godine, Europska je komisija objavila precizne upute o tome na koji način namjerava primjenjivati postojeće propise Pakta stabilnosti i rasta s ciljem da se ojačaju veze između ulaganja, posebice na dijelu Europskog fonda za strateška ulaganja, strukturnih promjena i fiskalne odgovornosti kao potporu za stvaranje novih radnih mjesta i rasta. Europski semestar daje smjernice kod koordinacije ekonomskih politika u Europskoj uniji. On omogućuje zemljama članicama Europske unije razgovor o svojim proračunskim i ekonomskim planovima i praćenje napretka u određenom periodu godine. Europski je semestar godišnji ciklus koordinacije proračunske politike kao i gospodarske u Europskoj uniji u kojem se usmjeruju zemlje članice EU prije nego što izglasaju politike odluke na nacionalnim razinama. Zemlje EU se usmjerava o postupcima u slučaju da dođe do makroekonomske neravnoteže i o kontekstu Pakta o stabilnosti i rastu.

Djeluje kako slijedi:

1. U kasnu jesen Europska komisija objavljuje godišnji pregled rasta, koji naznačuje općenite gospodarske prioritete za EU u sljedećoj godini.

2. O godišnjem pregledu rasta raspravljaju ostale institucije te se rasprava nastavlja sve do proljetnog zasjedanja Europskog vijeća.
3. Komisija u veljači izdaje izvješća po zemljama o sveukupnim gospodarskom i socijalnom napretku u svakoj zemlji EU-a. Za neke zemlje, ona uključuju detaljna preispitivanja.
4. Zemlje EU-a u travnju predstavljaju nacionalne planove. Na temelju sveobuhvatne procjene gospodarske situacije u svakoj zemlji, Komisija potom svakoj zemlji predlaže preporuke politike specifične za svaku zemlju.
5. O preporukama raspravlja Vijeće te se podržavaju zasjedanjem Europskog vijeća, prije no što ih konačno ne usvoje nacionalni ministri financija.

Od zemalja EU-a očekuje se da u svojim proračunskim i političkim planovima za sljedeću godinu odražavaju preporuke te da ih provedu u sljedećih 12 mjeseci. (Zakonodavstvo Europske unije, 2020)

Postoje četiri perspective putem kojih BSC procjenjuje provođenje strategija, a one su: perspektiva kupaca, učenja i rasta, internih poslovnih procesa i financijska perspektiva. Financijski ciljevi i mjere doprinose implementaciji strategije organizacija, a istovremeno i odražavaju stanje i ostalih perspektiva BSC-a (Balanced Scorecard perspektiva). Uzročno-posljedične veze navedenih perspektiva međusobno trebaju jasno prikazivati koliko mogu pokazatelji ostalih perspektiva doprinijeti ispunjenju financijskih ciljeva poduzeća. Većina organizacija kao glavni cilj postavlja maksimizaciju profita, no to ne znači da bi trebale kao fokus imati samo na financijske pokazatelje. Financijski pokazatelji služe kao osnova za prikaz financijske uspješnosti strategije i za kvantifikaciju količine pokazatelja ostalih perspektiva koje doprinose ostvarenju ciljeva organizacije. U odnosu na fazu životnog ciklusa organizacije, financijski ciljevi se mogu razlikovati. Prema ulaganju u istraživanje i razvoj te razvoju novih proizvoda i ostvarivanju prihoda, tri su faze životnog ciklusa organizacije:

1. faza rasta
2. faza održavanja
3. faza žetve (Kaplan, Norton, 2005)

Kada se nalaze u fazi rasta, organizacije većinu vlastitih resursa koriste za razvoj proizvoda i usluga, distributivne mreže, proizvodnih kapaciteta i slično. Ovu fazu karakteriziraju velika ulaganja, niski prinosi na uloženi kapital, poslovanje s gubitkom, a cilj tog organizacijskog djelovanja je postizanje potencijala kod stvaranja buduće vrijednosti organizacije. Kao glavni

cilj organizacije u ovoj fazi predstavlja povećanje prodaje na ciljanim tržištima. Većina se organizacija nalazi u fazi održavanja gdje se kao temeljni ciljevi profitabilnost. Organizacije u ovom stadiju ulažu većinu resursa za proširenje, odnosno rast kapaciteta, unapređenje poslovnih procesa, a izbjegavaju one investicije koje karakterizira dugi rok povrata na ulaganje. Pokazatelji koje organizacije koriste u ovoj fazi su: povrat s obzirom na angažirani kapital (engl. *Return on capital employed, ROCE*), povrat ulaganja (engl. *Return on Investment, ROI*) te ekonomska dodana vrijednost (engl. *Economic Value Added, EVA*). U fazi žetve kao glavne karakteristike ističu se ubiranje plodova ulaganja kao rezultat prethodnih faza. Kod ove faze organizacije ulažu onoliko koliko je potrebno da bi se održala postojeća oprema i znanje. U ovoj fazi se slijedi načelo rasta, ako su tako postavljeni ciljevi kako bi se uočile tehnološke, regulatorne ili tržišne promjene koje dovode do povećanja potencijalnog rasta usluga ili proizvoda. Kod ulaganja, ukoliko postoje u ovoj fazi, najčešće su one investicije u kojima je period otplate kratak. Osnovni cilj je maksimizacija priljeva novca.

Tablica 1 Mjerenje strategijskih financijskih pokazatelja po fazama životnog ciklusa

Faza životnog ciklusa	Rast i miks prihoda	Sniženje troškova/ rast proizvodnosti	Korištenje imovine
Rast	<ul style="list-style-type: none"> • rast prihoda • postotak prinosa novih proizvoda, usluga, kupaca 	<ul style="list-style-type: none"> • prihod po zaposlenome 	<ul style="list-style-type: none"> • investicije (% prometa) • istraživanje i razvoj (% prometa)
Zrelost	<ul style="list-style-type: none"> • udjel ciljnih kupaca • postotak prihoda iz novih rashoda • rentabilnost kupaca i proizvodnih linija 	<ul style="list-style-type: none"> • troškovi poslovne cjeline vs. troškovi konkurencije • stope sniženja troškova • indirektni troškovi 	<ul style="list-style-type: none"> • pokazatelji radnog kapitala • ROCE za pojedine kategorije imovine • stopa korištenja opreme
Žetva	<ul style="list-style-type: none"> • rentabilnost kupaca i proizvodnih linija • postotak nerentabilnih kupaca 	<ul style="list-style-type: none"> • jedinični troškovi (za output, za transakciju) 	<ul style="list-style-type: none"> • amortizacija

Izvor: (Osmanagić Bedenik, 2007)

Financijski pokazatelji pokazuju aktivnosti koje su se dogodile u prošlom poslovanju i imaju funkciju ocjenjivanja strategije koju primjenjuje organizacija te njen utjecaj na doprinos poduzeća. Obzirom na potrebe, organizacija odabire između mnoštva pokazatelja koji postoje u praksi. Organizacija se odlučuje koristiti one financijske pokazatelje koji ocjenjuju profitabilnost, stvaranje novčane vrijednosti i rast.

Organizacije u financijskoj i osiguravateljskoj industriji pak dodatno proširuju financijske pokazatelje npr. pokazateljima upravljanja rizikom. Time nadopunjuju svoju financijsku perspektivu specifičnim financijskim pokazateljima. (Niven, 2007) Kod odabira financijskih pokazatelja potrebno je odabrati one koji dobro opisuju trenutnu uspješnost organizacija.

Tablica 2 Najčešće korištene financijske mjere

ukupna imovina	dodana vrijednost po zaposleniku
ukupna imovina/zaposlenik	složena stopa rasta
profit kao % ukupne imovine	dividende
povrat na neto imovinu	tržišna vrijednost
povrat na ukupnu imovinu	cijena dionica
prihodi/ukupna imovina	mješavina dioničara
bruto marža	lojalnost dioničara
neto dohodak	novčani tok
profit kao % prodaje	ukupni troškovi
profit po zaposleniku	kreditni rejting
prihod	dug
prihod od novih proizvoda	odnos duga i glavnice
prihod po zaposleniku	pokriće troškova kamata
povrat od vlastitog kapitala (ROE)	dnevna prodaja u potraživanjima
povrat od uloženog kapitala (ROI)	dani u obvezama prema dobavljačima
ekonomska dodana vrijednost (EVA)	koeficijent obrta zaliha

Izvor: (Niven, 2007)

3.3. Europski zeleni plan

Zagrijevanje atmosfere, nove ugrožene vrste životinja i biljaka, propadanje okoliša, šuma i oceana te promjene klime svakim danom samo su neki od izazova s kojima se susreće cijela planeta i svi narodi na njoj te su velika prijetnja egzistenciji svijeta i Europe. Iz tog razloga Europi je potrebna nova strategija rasta u koju će se Europska unija pretvoriti u moderno, resursno, konkurentno i učinkovito gospodarstvo. Europskim zelenim dogovorom pokušat će se dobiti odgovarajuće odgovore za navedene izazove. Europski zeleni plan je strategija rasta kojoj je cilj pretvorba Europske unije u prosperitetno i pošteno društvo s modernim, konkurentnim i ekonomičnim gospodarstvom u kojoj se ne pojavljuje neto emisija stakleničkih plinova do 2050. godine i u kojem se gospodarski rast odvaja od upotrebe resursa. EU je do sad postigla

rezultate smanjenja emisija stakleničkih plinova te istodobno postizanje gospodarskog rasta. Emisije stakleničkih plinova 2018. godine bile su za 23% niže u odnosu na 1990. godinu, a BDP Europske unije je porastao za 61% u jednakom razdoblju. (Europska komisija, 2019) Osim navedenih, još je jedan od ciljeva sačuvati, zaštititi i povećati prirodni kapital Europske unije i zaštititi zdravlje te dobrobit građana od utjecaja i rizika okoliša. No potrebno je imati na umu da taj prijelaz mora biti sveobuhvatan i pravedan kako za svakog pojedinca tako i za cijelu populaciju. To znači da je potrebno staviti ljude na prvo mjesto i da je potrebno obratiti pozornost na razne regije, radnike i industrije koji se suočavaju s najvećim izazovima. Komuniciranjem o zelenom planu postiže se okvir djelovanja kroz naredne mjeseci i godine. Kroz svoj rad, Komisija će se voditi zahtjevima koji stižu od strane javnosti, a odnose se na djelovanje i nesporne znanstvene dokaze koje najdetaljnije prikazuju izvješća Međuvladine znanstveno-političke platforme o biološkoj raznolikosti i uslugama ekosustava, Međuvladinog panela o klimatskim promjenama, u Globalnim izgledima za resurse i u izvješću koje donosi Europska agencija za okoliš o stanju i izgledima okoliša za 2019. godinu.

S obzirom da će nove mjere pridonijeti značajnim promjenama kod povjerenja u tranziciji i kod aktivnog sudjelovanja javnosti, potrebno je djelovanje politika koje su prihvaćene. Kako bi se postiglo okupljanje građana, potrebno je sastaviti i provesti novi pakt koji će okupiti građane uz sve raznolikosti, s lokalnim, regionalnim i nacionalnim vlastima, industrijom i civilnim društvom uz usko surađivanje sa savjetodavnim tijelima Europske unije i institucijama. Europska unija ima sposobnost transformiranja društva i gospodarstva s ciljem postavljanja na održivi put. Kao globalni lider, EU gradi svoje snage na područjima zaštite klime i okoliša, prava radnika i na području zaštite potrošača. Kao jedan od većih izazova, javlja se ostvarenje dodatnih smanjenja emisija. Ono će zahtijevati povećanje javnih ulaganja i napora kod usmjeravanja privatnog kapitala u smjeru djelovanja okoliša i klime izbjegavajući istodobno uključivanje neodržive prakse. Europska unija treba biti na čelu kod koordinacije napora zemalja kod izgradnje usklađenog financijskog sustava koji podržava održivo rješenje. Prvim ulaganjima postigla bi se prilika da se Europa može čvrsto postaviti za održiv i uključivi rast. Europskim zelenim ugovorom postići će se ubrzanje i podrška kod prijelaza potrebnog u svim sektorima. Ekološku ambiciju Zelenog plana neće ostvariti samo Europa. Pokretači gubitka biološke raznolikosti i klimatskih promjena su na globalnoj razini i ne postoje nacionalne granice kao granice pokretača. Europska unija ima mogućnost upotrebe svojih financijskih sredstava, stručnosti i utjecaja kako bi mogla mobilizirati vlastite partnere i susjedne zemlje kod pridruživanja na isti održivi put. Europska će unija nastaviti graditi odnose i ulagati napore

kako bi održivi rast postojao na što većem području te kako bi sigurnost opskrbe i konkurentnost postojali čak i kada razine volje kod djelovanja nisu na odgovarajućoj razini. Sve politike i aktivnosti Europske unije morat će biti usmjerene na način da će doprinositi ciljevima kod europskog zelenog trgovanja. Uzevši u obzir da su izazovi s kojima se zemlje susreću međusobno povezani i složeni, odgovori politika trebaju biti sveobuhvatni i prošireni kako bi se mogla povećati korist za zdravlje, otpornost, kvalitetu života i konkurentnost. Kako bi se mogle iskoristiti sve dostupne snage u raznim politikama, EU će biti potrebna iznimno intenzivna koordinacija.

Zeleni ugovor je sastavni dio ciljeva održivog razvoja i Komisije za provedbu Agende UN-a 2030., kao i kod ostalih prioriteta koji su najavljeni kroz političke smjernice. Kao dio Zelenog sporazuma, Europska će komisija ponovno usmjeriti procese makroekonomske koordinacije kroz europski semestar zbog integracije ciljeva održivog razvoja UN-a, stavljanja dobrobiti i održivosti građana u centralni dio ekonomske politike i ciljeva definiranih za ostvarenje održivog razvoja, a ono će biti središnji dio kod djelovanja Europske unije i kreiranja politika. Europski je plan definiran s ciljem da se postignu održiva gospodarstva Europske unije na način da se ekološki izazovi klimatske promjene pretvore u prilike na svim područjima politike kako bi se mogla osigurati uključiva i pravedna tranzicija svim zemljama. Europski zeleni plan se sastoji od okvirnog plana s mjerama kojim se mogu unaprijediti učinkovito iskorištavanje resursa putem prelaska na čisto, kružno gospodarstvo i mjerama za zaustavljanje klimatskih promjena, kroz smanjenje onečišćenja te kroz obnovu biološke raznolikosti. U Europskom zelenom planu navode se svi dostupni financijski alati i potrebna ulaganja te se objašnjavaju načini kojima se može osigurati uključiva i pravedna tranzicija. Europskim zelenim planom obuhvaćeni su svi gospodarski sektori, posebice energetika, promet, poljoprivreda, gradnja i održavanje zgrada te industrija u kojoj su uključene proizvodnje cementa, kemikalija, čelika, tekstila i industrija informacijsko-komunikacijske tehnologije. Također, kako bi se ostvarili definiran ciljevi, potrebno je djelovanje svih gospodarskih sektora, a među njima potrebno je i poticati industrije na inovacije, ulagati u tehnologije koje su prihvatljive za okoliš, surađivati s međunarodnim partnerima na poboljšanju okolišnih standarda na globalnoj razini, povećati energetska učinkovitost zgrada, dekarbonizirati energetska sektor te uvoditi čišće, jeftinije i zdravije oblike javnog i privatnog prijevoza. Komisija će predstaviti plan “Europski propis o klimi” kojim će se postići politička ambicija kako bi Europa postala prvi neutralni kontinent do 2050. godine. Kako bi Komisija mogla ostvariti svoje ciljeve na području okoliša i klime, predstaviti će novu industrijsku strategiju, strategiju “Od polja do stola” kako bi se postigla

održiva proizvodnja hrane, Strategiju o biološkoj raznolikosti do 2030., Akcijski plan za kružno gospodarstvo i niz prijedloga za Europu bez onečišćenja. Kako bi se što bolje mogli ostvariti ciljevi zacrtani za 2050. godinu, potrebno je odmah započeti s radom na ostvarenju europskih ciljeva za smanjenje emisija do 2030. godine. Kako bi se ciljevi mogli postići, bit će potrebno uložiti znatne iznose. Kako bi se postigli trenutni ciljevi na području energije i klime do 2030. godine, bit će potrebna značajna sredstva koja će iziskivati mobilizaciju privatnog i javnog sektora.

Početkom 2020. godine Komisija je predstavila Plan ulaganja za održivu Europu kojim bi se trebalo pomoći osigurati dodatna sredstva za ulaganja. Najmanji dio dugoročnog proračuna koji bi trebao biti namijenjen borbi protiv klimatskih promjena je 25%, a Europska banka za klimu i Europska investicijska banka trebat će pružiti dodatnu potporu. Protiv uništavanja okoliša i klimatskih promjena trebaju biti zajednički ciljevi, a sve države članice te sve njihove regije nemaju istu početnu točku. Za one regije koje se u većini oslanjaju na aktivnosti koje uključuju visoke razine emisija ugljika, kao potpora će služiti mehanizam za pravednu tranziciju. Kako bi se podržao rad na otklanjanju, a i utvrđivanju nedosljednosti u postojećim zakonodavstvima, Komisija je pozvala sve zainteresirane strane na korištenje dostupnih platforma kako bi se time pojednostavilo zakonodavstvo i kako bi se identificirali problematični slučajevi. Komisija će prijedloge razmotriti te će kod pripremanje evaluacija, zakonodavnih prijedloga i kod procjene učinka za Europski zeleni ugovor. Osim toga, temeljem rezultata stanja, kod nedavnog preuzimanja, za bolju regulatornu politiku, Komisiji je u cilju poboljšanje načina rješavanja pitanja inovacija i održivosti kroz smjernice o boljoj regulaciji te prateće alate. Mehanizam će služiti kao podrška za građane koji su najosjetljiviji kod tranzicije na način da će se osigurati pristup programima prekvalifikacije i na način da će se omogućiti zapošljavanje stanovništva unutar novih gospodarskih sektora. U prvom kvartalu 2020. godine, točnije 5. ožujka 2020., pokrenut je “Sporazum o klimi” koji omogućuje aktivno sudjelovanje građana kod osmišljavanja novih mjera, pokretanja lokalnih aktivnosti, kod razmjene informacija i kod predstavljanja rješenja koja se mogu primijeniti i na drugim područjima.

Europski pakt o klimi koji je pokrenut bit će usredotočen na tri načina uključivanja javnosti u aktivnosti protiv klime. Prvo će trebati postići poticanje razmjene informacija te potaknuti javno razumijevanje izazova i prijetnji klimatskih promjena, propadanja okoliša te pojasniti kako se boriti protiv toga. Bit će upotrijebljeno više alata i kanala za to, uzimajući u obzir događaje u zemljama članicama, a na modelu dijaloga građana. Kao drugi način navodi se postojanje stvarnog i virtualnog prostora u kojem ljudi mogu izraziti svoju kreativnost i ideje kako bi mogli

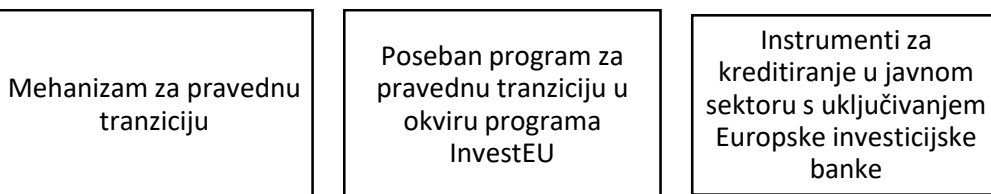
zajedno raditi na akcijama, na pojedinačnoj i kolektivnoj razini. Treći način podrazumijeva izgradnju kapaciteta da bi se olakšale inicijative o zaštiti okoliša i klimatskim promjenama. Nastavit će se s aktivnostima osnaživanja kako lokalnih i regionalnih, tako i energetske zajednice. Urbana strana kohezijske politike bit će pojačana, a predloženom Europskom urbanom inicijativom pružit će se pomoć gradovima kako bi što bolje iskoristili prilike za razvoj strategija održivog urbanog razvoja. Komisiji je u cilju i da smanji svoj utjecaj na okoliš kao poslodavac i kao institucija. Uz klimatski pakt, države članice i Komisija trebaju raditi na tome da osiguraju korištenje dostupnih alata na dosljedan način kod planiranja Europskog zelenog sporazuma. Najvažniji dijelovi su nacionalni klimatski i energetske planovi te predloženi nacionalni strateški planovi koji će biti temelj kod provođenja zajedničkih poljoprivrednih politika. Komisija će osigurati prikladnu svrhu i učinkovito provođenje s alatima, primjerice europskog semestra ovisno o potrebama. Glavni svjetski izazov kod degradacije okoliša te klimatskih promjena iziskuju globalni odgovor. Europska unija će nastaviti promicati svoje ekološke standarde i ciljeve koji su u okviru konvencija Ujedinjenih naroda, a odnose se na biološku raznolikost i klimu te će promicati jačanje svoje zelene diplomacije. EU je kao ulogu prihvatila razvijanje snažne “zelene ponude diplomacije” koja je usmjerena na potporu drugima kako bi preuzeli svoj dio kod promicanja održivog razvoja. Međunarodnim konvencijama, bilateralnim odnosima i sastancima skupina G20 i G7 stvorit će priliku kojom će se potaknuti na pojačane napore na tim područjima. Također, Europska će unija koristiti svoju trgovinsku politiku kako bi mogla osigurati održivost te će nastojati stvoriti partnerstva sa susjednim zemljama u Africi i na Balkanu kako bi se i na taj način moglo doprinijeti u tranziciji. Mehanizam za pravdenu tranziciju je najvažniji alat kod provedbe tranzicije prema neutralnom gospodarstvu po pitanju klime kod koje nitko neće biti zanemaren odnosno zapostavljen. Planom ulaganja u europski zeleni plan, predviđeno je da će svim regijama biti potrebna financijska pomoć, kroz okvir mehanizma u razdoblju od 2021. do 2027. godine bit će mobiliziran velik iznos sredstava kao potpora za ublažavanje socijalnih i ekonomskih posljedica tranzicije u najviše pogođenim regijama. Mehanizam će pokrenuti potrebna ulaganja kako bi se moglo pomoći zajednicama i radnicima koji su ovisni o industriji fosilnih goriva. Osim toga, iz proračuna Europske unije izdvajaju se određena sredstva putem instrumenata koji su relevantni za tranziciju.

Mehanizam za pravdenu tranziciju sastojat će se od tri glavna izvora financiranja:

1. Mehanizam za pravdenu tranziciju – jedan je od prioriteta prijedloga Komisije za idući dugoročni proračun Europske unije. Kako bi se omogućio vlastiti dio sredstva iz Fonda,

države trebaju u dijalogu s Komisijom osmisliti teritorijalne planove koji će služiti za pravednu tranziciju te će u tim planovima biti utvrđeni teritoriji koji trebaju pomoć. Još više sredstava osigurava Europski socijalni fond plus i Europski fond za regionalni razvoj, dok će države članice osigurati dodatna sredstva na nacionalnim razinama. Bespovratna sredstva Fonda za pravednu tranziciju namjenjena su prvenstveno regijama, odnosno namjenjena su kao potpora radnicima za razvijanje kompetencija i vještina za tržište rada u budućnosti, a malim i srednjim te novonastalim poduzećima i inkubatorima služiti će kao potpora kod stvaranja novih gospodarskih prilika. Mehanizam za pravednu tranziciju omogućit će potporu kod ulaganja za prelaske na čiste energije, primjerice kod ulaganje u energetske učinkovitost.

2. Poseban program za pravednu tranziciju u okviru programa InvestEU – ovim će se programom omogućiti mobilizacija ulaganja. Cilj je definiran kako bi se privukla ulaganja iz privatnih sektora, uzimajući u obzir ulaganja u održivi promet i energiju, a sve kako bi se gospodarstvu u određenim regijama mogli osigurati novi izvori rasta.
3. Instrumenti za kreditiranje u javnom sektoru s uključivanjem Europske investicijske banke koji se podupire iz proračuna Europske unije – navedenim instrumentima bit će omogućena mobilizacija ulaganja te će se njima pomoći kod osiguranja zajmova za javni sektor, kao na primjer ulaganja u obnovu zgrada i mreže centraliziranog grijanja.

Mehanizamom za pravednu tranziciju ne nude se samo financijska sredstva, na temelju platforme za pravednu tranziciju Komisija će omogućiti tehničku podršku zemljama članicama te ulagateljima, omogućit će uključivanje relevantnih zajednica, socijalnih partnera, ulagatelja, lokalnih tijela i nevladinih organizacija. Mehanizam za pravednu tranziciju uključuje okvir za upravljanje koji se temelji na teritorijalnim planovima za provođenje tranzicije. Kao glavna smjernica je osiguranje inicijativa Europskog zelenog plana kako bi se mogli ostvariti ciljevi na najmanje opterećen i na najučinkovitiji način. Obrazloženje koje je sastavni dio zakonodavne podloge i akata sastojat će se od objašnjenja kako je svaka inicijativa okrenuta ovom načelu. Europska unija će i dalje nastojati osigurati da Pariški sporazum ostane neizostavan sporazum koji ima funkciju multilateralnog okvira protiv klimatskih promjena. Kako bi se u globalnim razmjerima udio emisija Europske unije smanjio, potreban je povećan napor i usporedivo

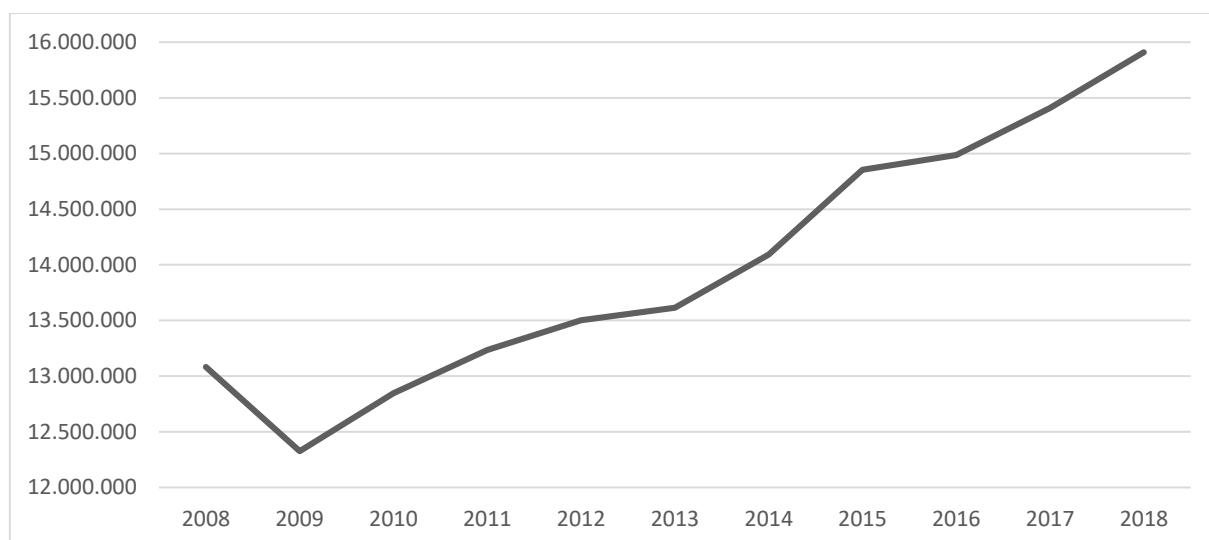
djelovanje i ostalih regija koje su presudne kod rješavanja klimatskih izazova. Europski zeleni ugovor pokrenut će novu strategiju rasta u Europskoj uniji. Stanovništvo Europske unije prelazi u prosperitetno i pošteno društvo koje odgovara na klimatske promjene istovremeno podižući kvalitetu života sadašnjih i budućih generacija.

4. ANALIZA POKAZATELJA OSTVARENJA NACIONALNIH CILJEVA STRATEGIJE EUROPA 2020 DRŽAVA ČLANICA EU

4.1. Pokazatelji financijskog tržišta, uspješnosti tržišta proizvoda i politika

Kao najpoznatiji izvor gospodaskih pokazatelja istuču se nacionalni računi. Kao mjera za ukupnu veličinu nekog gospodarstva najpoznatiji pokazatelj je bruto domaći proizvod (BDP) dok se za uspoređivanje razina životnog standarda i kod praćenja ekonomske divergencije odnosno konvergencije u Europskoj uniji koriste izvedeni pokazatelji, primjerice BDP po stanovniku odnosno pokazatelji standard kupovne moći (engl. *Purchasing power standard, PPS*). Na temelju kretanja sastavnica BDP-a, odnosno na temelju izvoza i uvoza, private i javne potrošnje, ulaganja, na temelju raspodjele štednje i potrošnje dobivaju se informacije o glavnim pokretačima aktivnosti u gospodarstvu odnosno dobivaju se informacije koje mogu služiti kod izrade, praćenja i ocjenjivanja politika Europske unije.

Graf: 1: BDP zemalja članica EU 28 u tržišnim cijenama u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u milijunima eura

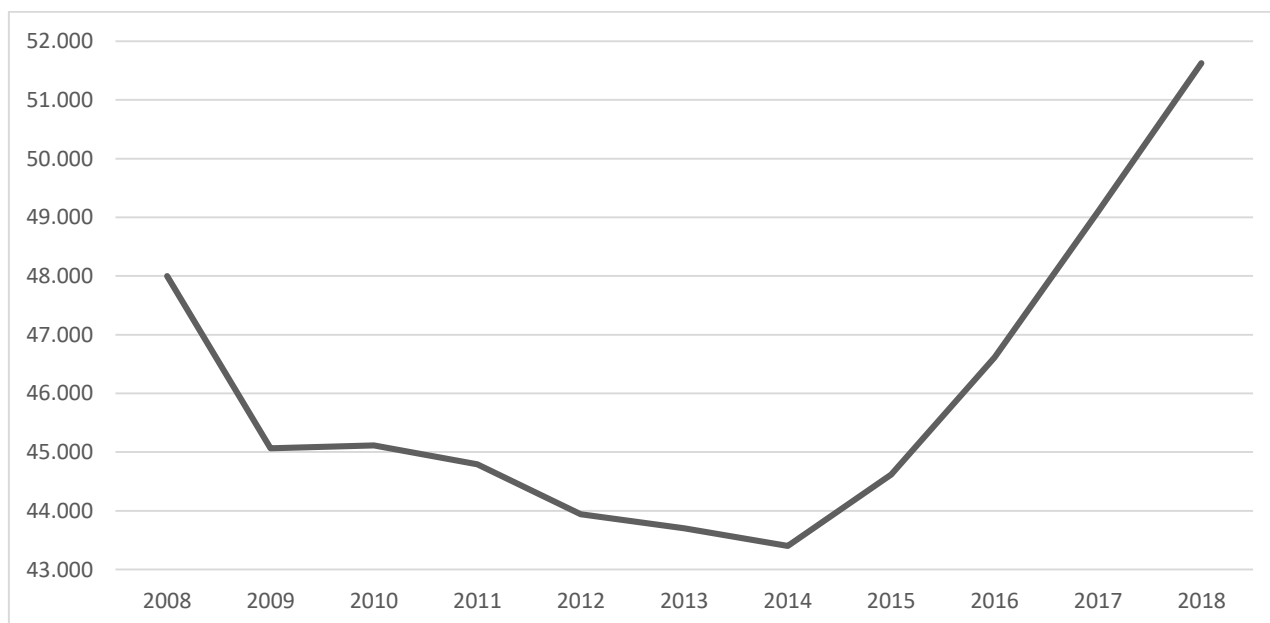

Izvor: (Eurostat, 2018)

Bruto domaći proizvod 2008. godine iznosio je 13.082.100,8 milijuna eura, a 2009. godine bilježio je jedni pad u promatranom razdoblju, i bio je 12.324.697,3 milijuna eura. U razdoblju od 2009. godine do 2018. godine kretao se uzastopno uzlaznom putanjom. BDP u 2010. godini iznosio je 12.845.661,1 milijuna eura, 2011. godine bio je 13.235.226,5 milijuna eura dok je 2012. godine BDP bio 13.501.730,6 milijuna eura. Kao što je navedeno, BDP u tržišnim cijenama je i dalje povećavan, a 2013. godine bio je 13.615.090,1 milijuna eura, 2014.

14.091.450,2 milijuna eura, 2015. godine bio je 14.853.945,5 milijuna eura, dok je 2016. godine iznosio 14.985.514,8 milijun eura. Trend povećanja zabilježen je i u zadnje 3 analizirane godine i 2017. godine bio je 15.409.884,9 milijuna eura, a 2018. godine iznosio je 15.909.036,8 milijuna eura. Oporavak od globalne financijske krize koja je dovela do recesije u EU 28 uslijedio je 2010. Sam dolazak krize mogao se predvidjeti još 2008. godine kada je stopa povećanja realnog BDP-a bila znatno niža te 2009. godine kada je stopa promjene u odnosu na 2008. godinu bila -4,3%. Nakon tog smanjenja uslijedilo je povećanje, redom 2010. godine 2,1% te 2011. godine 1,7%. Nakon faze povećanja od 2 godine, stopa promjene realnog BDP-a bila je negativna i iznosila je -0,4% nakon čega je uslijedilo povećanje 2013. godine od 0,3%, 2014. 1,8%, 2015. godine 2,3%, dok je 2016. godine povećanje iznosilo 2,0%, 2017. 2,5%, a 2018. godine 2,0%. Analiza kretanja u deset godina pokazuje kako su učinci globalna gospodarske i financijske krize za sobom ostavili posljedicu u pogledu smanjenja ukupnih rezultata gospodarstva svih zemalja članica Europske unije. Prosječna godišnja stopa povećanja realnog BDP-a u razdoblju od 2008. godine do 2018. godine u EU 28 iznosila je 1,0 %, dok je u europodručju (EA-19) bila 0,8 %.

Graf: 2: BDP Hrvatske u tržišnim cijenama u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u milijunima eura

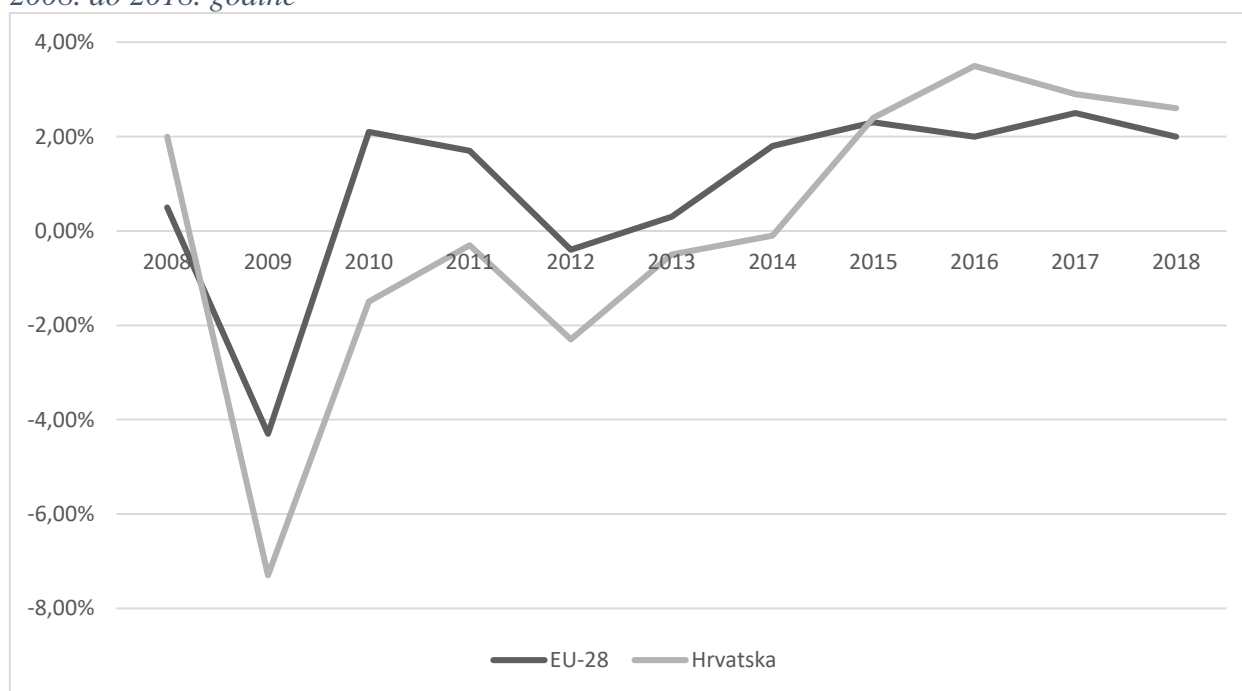

Izvor: (Eurostat, 2018)

BDP Hrvatske 2008. godine bio je 47.998 milijuna eura, što je činilo 0,37% BDP-a EU 28, dok je 2009. godine BDP iznosio 45.064 milijuna eura i time je činio jednak postotak u iznosu 0,37% u odnosu na BDP zemalja članica EU 28. Vrijednost BDP-a 2010. godine u Hrvatskoj

iznosio je 45.112 milijuna eura što je bilo 0,35% ukupnog BDP-a EU 28 te godine, dok je 2011. godine vrijednost BDP-a bila 44.793 milijuna eura te je Hrvatski BDP bio 0,34% ukupne vrijednosti BDP-a EU 28. Postotak BDP-a Hrvatske u odnosu na BDP EU 28 2012. godine bio je 0,33%, a u apsolutnom iznosu iznosio je 43.941 milijun eura, a 2013. godine taj je iznos bio 43.703 milijuna eura, odnosno pridonio je 0,32% u ukupnom BDP-u EU 28. U idućim je godinama ponovno udio BDP-a Hrvatske u odnosu na BDP EU 28 padao te je 2014. godine bio 0,31% s vrijednosti 43.401 milijuna eura, a 2015. godine 0,30% što je u apsolutnom iznosu bilo 44.616 milijuna eura. Iduće je godine, 2016. došlo do malog povećanja postotka BDP-a Hrvatske u odnosu na BDP EU 28 i iznosio je 0,31%, odnosno 46.616 milijuna eura. Ponovni rast postotka BDP-a Hrvatske u EU 28 dogodio se i 2017. godine kada je on bio 0,32% odnosno 49.094 milijuna eura, te 2018. godine kada je bio 51.625 milijuna eura odnosno 0,32% BDP-a zemalja EU 28. Da se zaključiti kako trend u Hrvatskoj kasni za EU 28 5 godina po pitanju povećanja i smanjanja BDP-a. Naime, u promatranom razdoblju najniži BDP zemalja EU 28 u prosjeku bio je 2009. godine, dok je u Hrvatskoj ta pojava bilježena 2014. godine. Također, prva godina povećanja BDP-a u EU 28 bilo je 2010. godine, a u Hrvatskoj 2015. godine.

Graf: 3 Stopa promjene realnog BDP-a zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

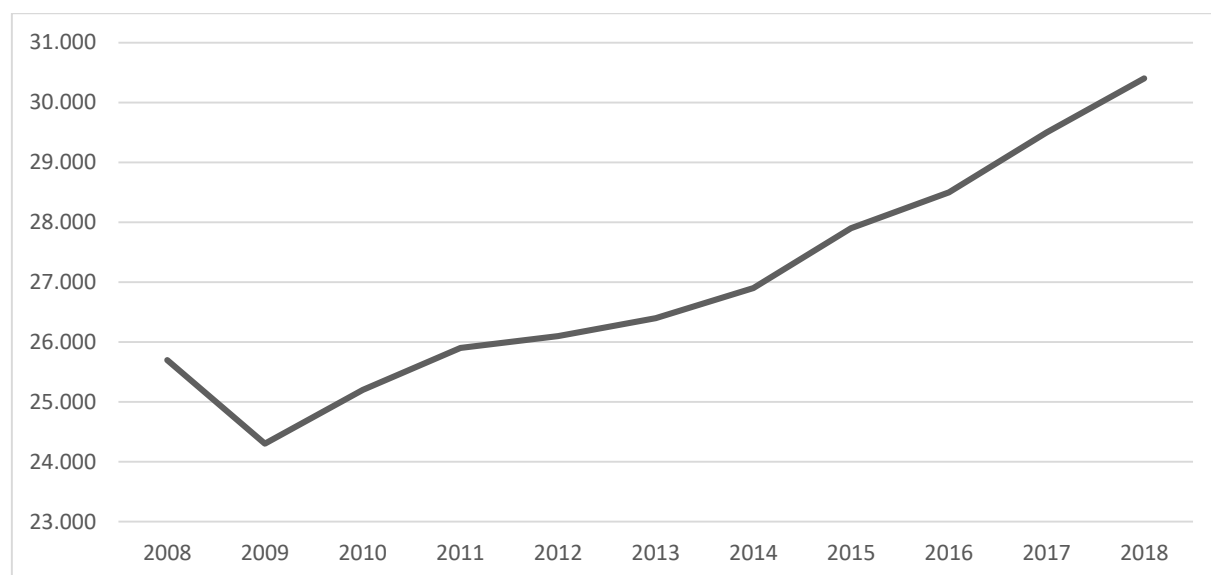
Izvor: (Eurostat, 2018)

Stopa promjene realnog BDP-a u Hrvatskoj 2008. godine bila je 2,0%, a 2009. godine stopa promjene realnog BDP-a drastično je smanjena i iznosila je -7,3%. Iduće je, 2010. godine stopa

promjene porasla te je promjena realnog BDP-a iznosila -1,5%, a 2011. godine bila je -0,3%. Osjetno smanjenje ponovno je zabilježeno 2012. godine kada je stopa promjene realnog BDP-a bila -2,3%, a 2013. godine bila je -0,5%. Stopa promjene porasla te je promjena realnog BDP-a 2014. godine bila je -0,1%, a 2015. godine zabilježena je prva pozitivna vrijednost od 2009. godine te je stopa promjene realnog BDP-a u Hrvatskoj bila 2,4%. Ponovno povećanje stope promjene realnog BDP-a bila je i u 2016. godini kada je iznosila 3,5%, 2017. godine zabilježena je u iznosu 2,9%, a 2018. godine stopa promjene realnog BDP-a u Hrvatskoj bila je 2,6%.

Kako bi se ocijenio životni standard stanovnika neke zemlje, najčešće se upotrebljava BDP po stanovniku koji je prilagođen veličini gospodarstva u odnosu na broj stanovnika.

Graf: 4 BDP zemalja članica EU 28 po stanovniku u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima

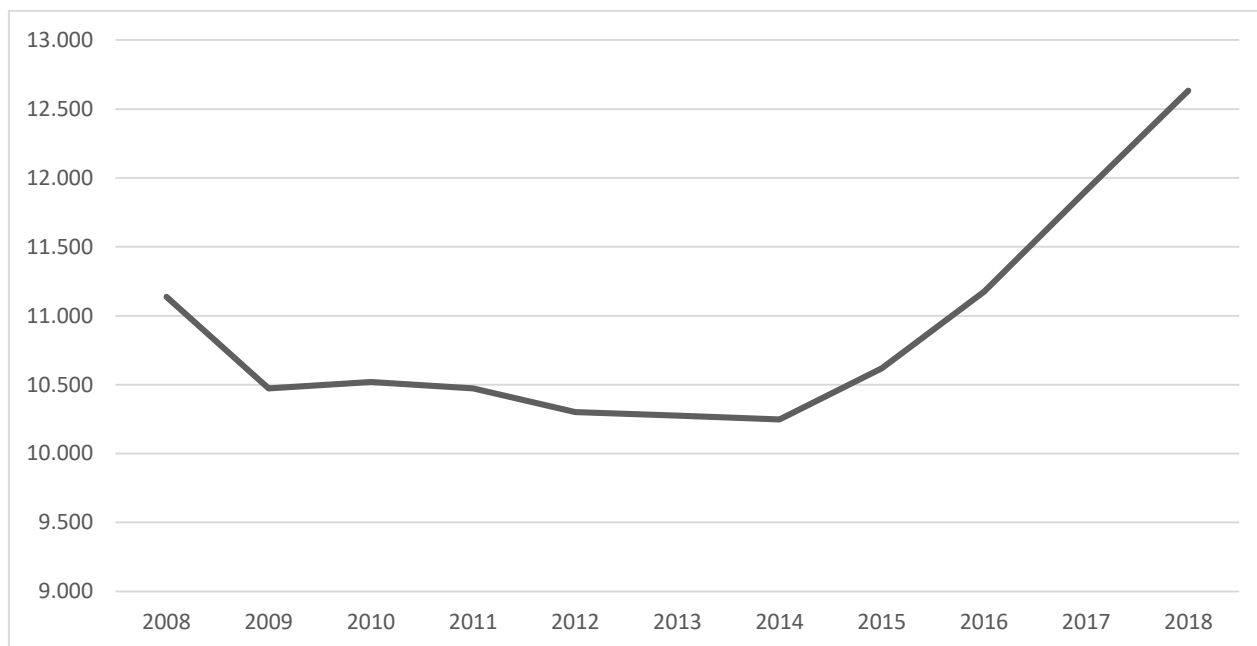

Izvor: (Eurostat, 2018)

Kao što je vidljivo na grafu, BDP po stanovniku od 2009. godine ima uzlaznu putanju. Početna godina u prikazu je 2008. u kojoj je BDP po stanovniku iznosio 25.700 eura. Jedini pad BDP-a po stanovniku u promatranom razdoblju dogodio se 2009. godine kada je iznosio 24.300 eura, a od 2010. godine kada je bio 25.200 eura svake je godine povećan. Tako je 2011. godine BDP po stanovniku bio 25.900 eura, 2012. godine 26.100 eura, 2013. godine bio je 26.400 eura, a 2014. godine 26.900 eura. Nastavak povećanja BDP-a po stanovniku dogodio se i 2015. godine kada je iznosio 27.900 eura, 2016. kada je bio 28.500 eura, a i u zadnje dvije promatrane godine imao je trend povećanja, te je 2017. godine iznosio 29.500 eura i 2018. godine 30.400 eura.

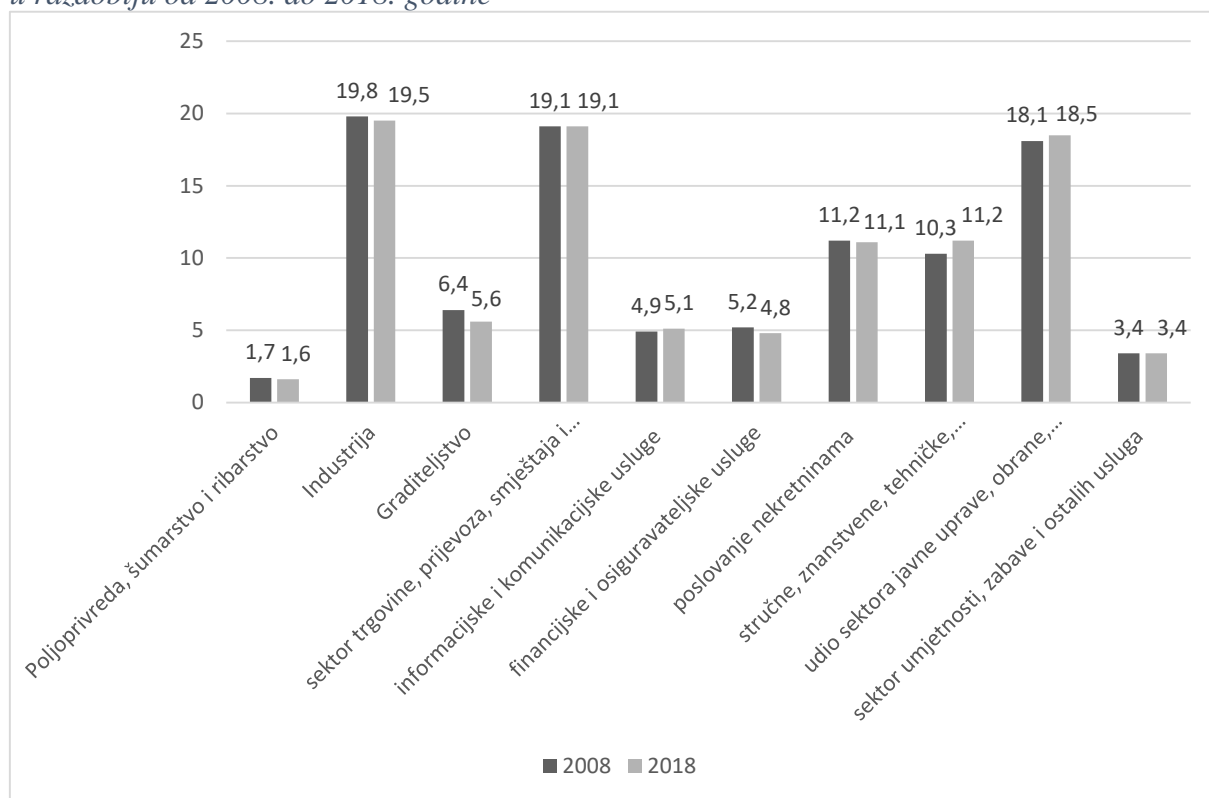
Graf: 5 BDP Hrvatske po stanovniku u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima

Izvor: (Eurostat, 2018)

BDP po stanovniku Hrvatske 2008. godine iznosio je 11.138 eura, a 2009. godine bilježen je u manjoj vrijednosti od 10.474 eura. Nakon smanjenja, 2010. godine došlo je do blagog povećanja, na 10.520 eura, a već je 2011. godine ponovno BDP po stanovniku smanjen na vrijednost 10.472 eura. Nakon te godine, uslijedio je trogodišnje smanjenje BDP-a po stanovniku pa je tako 2012. godine BDP po stanovniku iznosio 10.301 eura, 2013. godine 10.275 eura, a 2014. godine 10.247 eura. Povećanje vrijednosti BDP-a po stanovniku bilježi se od 2015. godine kada je iznosio 10.619 eura, 2016. godine bio je 11.174 eura, 2017. godine 11.907 eura, a u zadnjoj promatranoj godini, 2018. BDP po stanovniku bio je 12.632 eura.

Graf: 6 Bruto dodana vrijednost zemalja članica EU 28 prema grana gospodarske aktivnosti u razdoblju od 2008. do 2018. godine

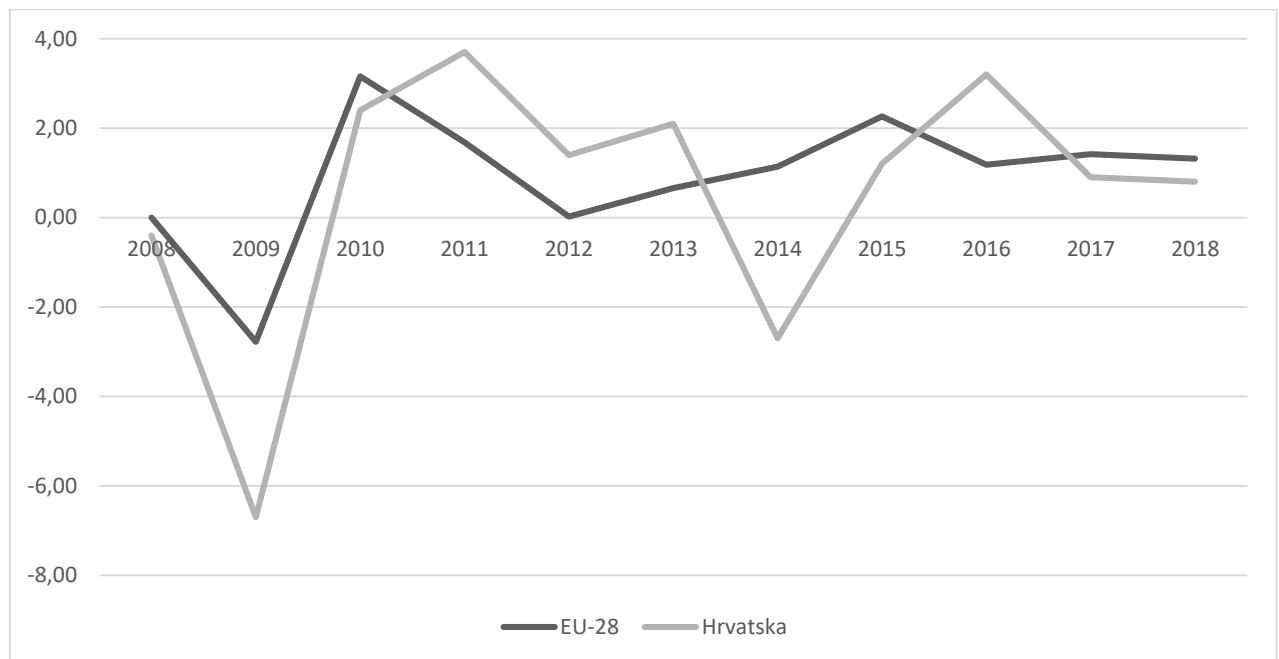
Izvor: (Eurostat, 2018)

Otpriblike 75%, odnosno tri četvrtine dodane vrijednosti u EU 28 2018. godine nastao je u sektoru usluga. Prema grafu prikazani su udjeli 10 gospodarskih djelatnosti 2008. i 2018. godine, prema Eurostat klasifikaciji, odnosno njihov udio u ukupnoj bruto dodatnoj vrijednosti u tekućim osnovnim cijenama. Između 2008. i 2018. godine udio sektora poljoprivrede, šumarstva i ribarstva pao je s 1,7% za 0,1 postotni bod. Udio industrije od 2008. i 2018. godine pao je za 0,3 postotna boda i 2018. godine iznosio je 19,5%. Graditeljstvo je u promatranom periodu izazvalo pad udjela u ukupnoj bruto dodatnoj vrijednosti za 0,8% te je na kraju promatranog razdoblja iznosio 5,6%. Sektor trgovine, prijevoza, smještaja i prehrambenih usluga te sektor sektor umjetnosti, zabave i ostalih usluga nisu imali promjene udjela u promatranom razdoblju i iznosili su 19,1% i 3,4%. Informatijske i komunikacijske usluge producirale su rast udjela u ukupnoj bruto dodatnoj vrijednosti s 4,9% za 0,2 postotna boda, dok su financijske i osiguravateljske usluge od 2008. do 2018. godine imale pad udjela za 0,4 postotna boda i 2018. godine njihov udio iznosio je 4,8%. Dok je poslovanje nekretninama između promatranih godina imalo pad od 0,1% i 2018. činio udio od 11,1%, stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti povećale su udio s 10,3% na 11,2% i ostvarile povećanje od 0,9 postotna boda. Povećanje udjela između 2008. i 2018.

godine ostvario je i udio sektora javne uprave, obrane, obrazovanja, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi za 0,4 postotna boda te je time činio udio od 18,5% u 2018. godini. Strukturne promjene pojavljuju se kao posljedica promjene relativnih cijena, pojave tehnoloških promjena, i kao posljedica dugovanja i globalizacije zbog čega su određene usluge i proizvodne industrije, posebice one koje imaju priliku za upravljanje na udaljenostima, primjerice pozivni centri i internetske usluge, za koje se donose odluke o premještanju lokacija koje imaju niže troškove radne snage unutar i izvan Europske unije.

Produktivnost rada je faktor dijeljenja bruto domaćeg proizvoda i ukupne zaposlenosti. u ovom slučaju radi se o referentnoj godini 2010., a ukupna zaposlenost odnosi se na sve industrije, u broju osoba. BDP po zaposlenoj osobi želi stvoriti opći dojam produktivnosti nacionalnih gospodarstava izraženih u odnosu na prosjek Europske unije. Ako je indeks zemlje veći od 100, odnosno od 1, tada je BDP ove zemlje po zaposlenoj osobi viši od prosjeka EU i obrnuto. Osnovne brojke izražene su u PPS-u, tj. zajedničkoj valuti koja eliminira razlike u razinama cijena među zemljama omogućujući smislene usporedbe volumena BDP-a među državama. Potrebno je imati na umu da zaposlene osobe ne prave razliku od punog i honorarnog zaposlenja.

Graf: 7 Realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

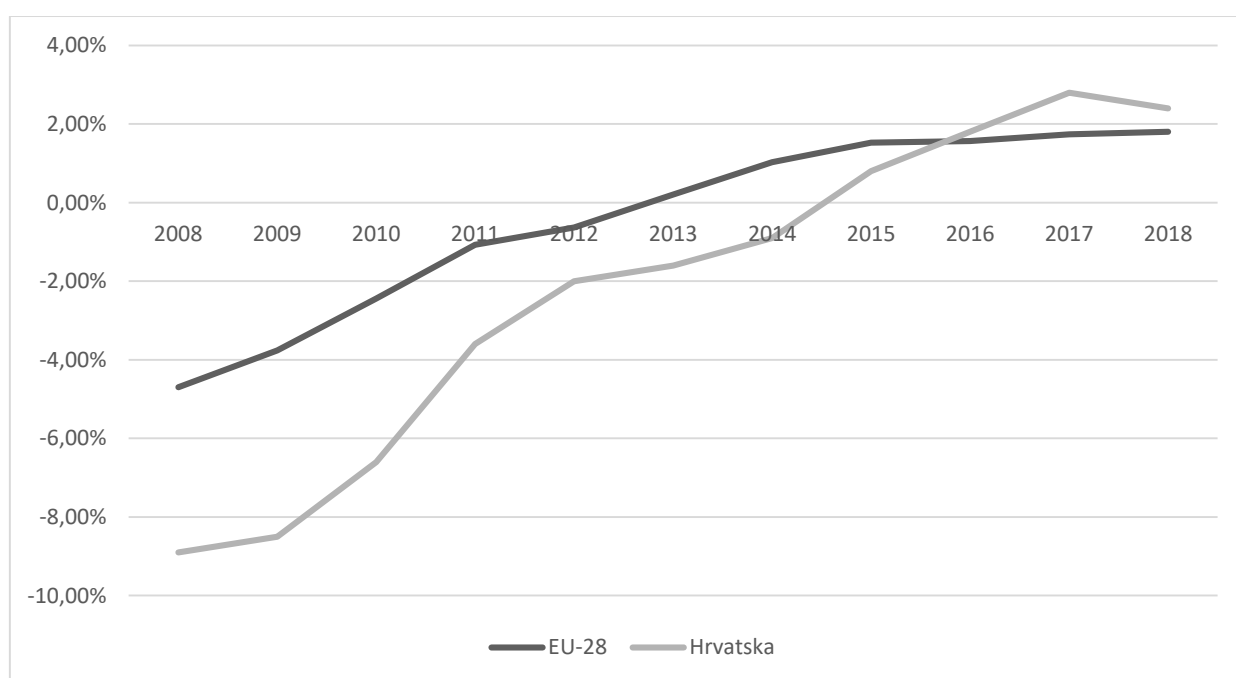
Realna produktivnost rada u promatranom razdoblju mijenjala se ovisno o godini, nije imala kontinuirano povećanje odnosno smanjenje više godina zaredom. Početna vrijednost u ovoj analizi je 0, odnosno realna produktivnost je bila neznatno u minusu, a zbog ujednačenog pregleda, vrijednost zaokružena na dvije decimale daju vrijednost 0. Već je 2009. godine došlo do promjene, negativne i to za -2,78 u odnosu na prethodnu godinu. Realna je produktivnost rada već iduće 2010. godine, porasla na 3,16 po zaposleniku, a pozitivne vrijednosti zabilježene su i 2011. godine kada je realna produktivnost iznosila 1,68 po zaposlenoj osobi. Najniža vrijednost nakon 2008. godine zabilježena je 2012. godine kada je realna produktivnost po zaposleniku bila 0,02. Nakon toga je uslijedilo povećanje uzastopno tri godine i 2013. godine produktivnost po zaposlenom je iznosila 0,66, 2014. godine bila je 1,14, a 2015. godine bila je 2,26 po zaposleniku. Nakon tog perioda, 2016. godine produktivnost po zaposlenom pala je na 1,18, dok je ponovno 2017. godine zabilježena veća realna produktivnost po zaposleniku, a bila je 1,42. U zadnjoj promatranj godini, realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi bila je 1,32. Realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi Hrvatske 2008. godine bila je -0,4, 2009. godine bila je -6,7, a 2010. godine bila je 2,4. Ponovno povećanje zabilježeno je 2011. godine kada je realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi iznosila 3,7, a 2012. godine ponovno je smanjena na 1,4. Povećanje je zabilježeno već 2013. godine kada je produktivnost zabilježena u iznosu 2,1, a 2014. godine ponovno su bilježene negativne vrijednosti te je realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi u Hrvatskoj iznosila -2,7. Ponovna pozitivna vrijednost zabilježena je 2015. godine te je bila 1,2 te je 2016. godine bila 3,2. U zadnje dvije promatrane godine realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi u Hrvatskoj bila je 2017. godine 0,9, a 2018. godine bila je 0,8.

Financijski sektor zauzima veliku ulogu u gospodarstvu s obzirom na posredovanja i kanalizaciju sredstva od štediša do ulagatelja i obratno, koja se obavljaju na financijskim tržištima. Učinkovit financijski sektor koji je istovremeno i zdrav potiče štednju i omogućuje produktivna ulaganja čime se postižu gospodarski rast te inovacije. Banke su glavne financijske institucije u ulogama posrednika u svim europskim zemljama. Kreditiranjem banke omogućuju financiranje kućanstava, a posebnu ulogu imaju kod poravnavanja potrošnje kako bi im se omogućilo lakše ulaganje u nekretnine. Još je 2016. godine u bankarskom sektoru Europske unije bio prisutan proces prilagodbe nakon financijske i gospodarske krize. 21 država, od njih 28 bilježile su pad bankarskog sektora što je rezultiralo padom ukupne imovine banaka u odnosu na BDP država članica. Budući da krediti mogu potaknuti kreiranje balona na tržištu,

koji dovode do nestabilnosti u slučaju pucanja, praćenje zdravlja bankarskih sektora glavni je dio procjene stabilnosti nekog financijskog sustava.

Na tekućim računima nalaze se informacije o raznim transakcijama zemalja koje se obavljene s ostatkom svijeta. Obuhvaćene su sve transakcije, osim financijskih, kao primjerice robom, primarnim i sekundarnim dohotkom, uslugama i slično, koje se obavljaju između nerezidentnih i rezidentnih jedinica. Stanje na tekućem računu izražava se u milijunima nacionalne valute ili u postotku BDP-a.

Graf: 8 Stanje na tekućem računu zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine u prosjeku 3 godine, u postotku BDP-a

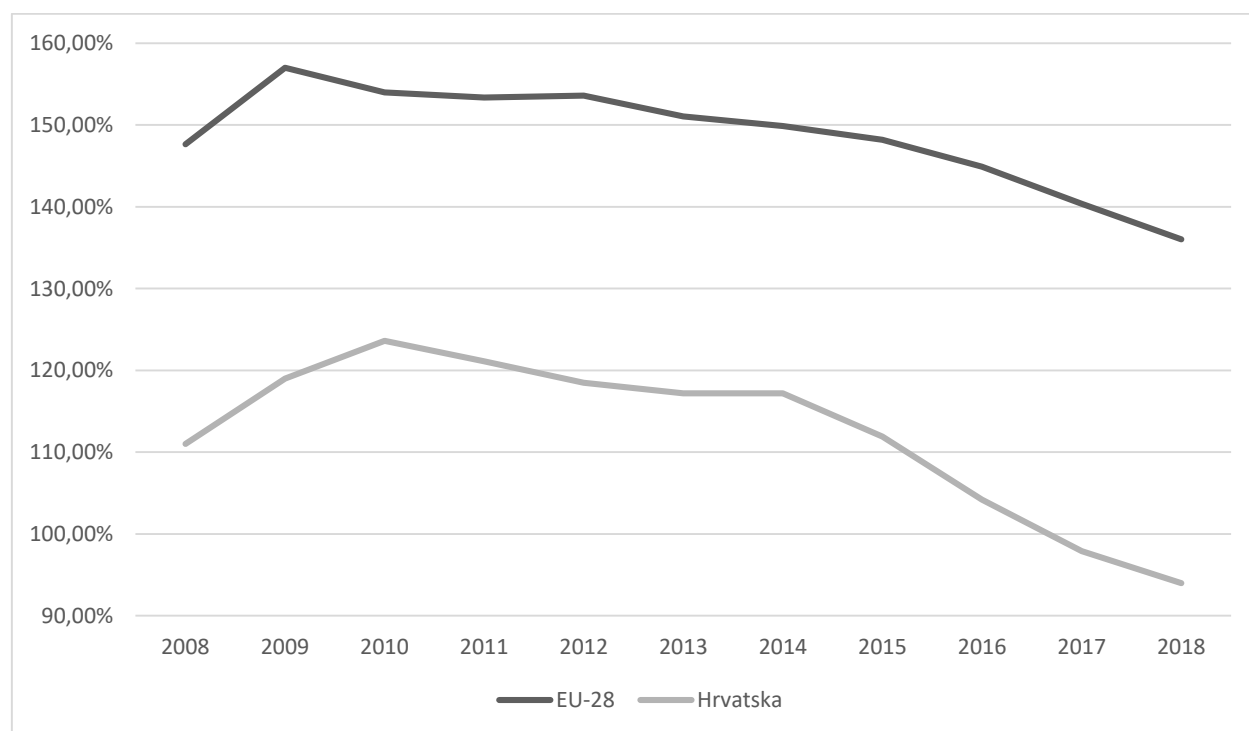
Izvor: (Eurostat, 2018)

Stanje tekućih računa država članica Europske unije od 2008. godine do 2018. godine u kontinuiranom je povećanju. Stanje na tekućem računu 2008. godine bilo je -4,7% BDP-a država članica, a 2009. iznosilo je -3,76%. Promjenom od 1,32% 2010. godine stanje tekućih računa iznosilo je -2,44% BDP-a dok je 2011. godine taj postotak bio -1,07%. Nakon toga uslijedila je još jedna godina s negativnim stanjem tekućih računa, odnosno 2012. godine stanje je bilo -0,63% BDP-a. Prvi pozitivan postotak stanja tekućih računa u odnosu na BDP bio je 2013. godine kada je iznosilo 0,21% BDP-a. Nakon toga, 2014. godine stanje tekućih računa u odnosu na BDP bilo je 1,03, 2015. godine 1,53 dok je 2016. godine bilježeno stanje od 1,57% BDP-a članica. U zadnje dvije promatrane godine nije bilježena velika razlika u odnosu na

prethodna razdoblja te je 2017. godine stanje tekućih računa u odnosu na BDP država članica bilo 1,74%, a 2018. godine stanje je iznosilo 1,8% BDP-a zemalja EU 28. Stanje na rekućem je 2008. godine iznosilo je -0,4% BDP-a, 2009. godine stanje je iznosilo -6,7% BDP-a, a zatim je 2010. godine postignuto povećanje na 2,4% BDP-a. Stanje na tekućem računu Hrvatske 2011. godine bilo je 3,7% BDP-a, 2012. godine ono je bilo 1,4% BDP-a, a 2013. godine 2,1% BDP-a. Smanjenje stanja na tekućem računu Hrvatske zabilježeno je 2014. godine kada je iznosilo -2,7% BDP-a, a 2015. godine ponovno su bilježene pozitivne vrijednosti kada je stanje bilo 1,2% BDP-a, 2016. godine stanje je bilo 3,2%. U zadnje dvije promatrane godine stanje na tekućem računu Hrvatske je u padu te je 2017. godine iznosilo 0,9% BDP-a, a 2018. godine ono je bilo 0,8% BDP-a Hrvatske.

Dug privatnog sektora označuje obvezu koje drže sektori kućanstava, nefinancijskih korporacija te neprofitnih institucija koje opslužuju kućanstva. Instrumenti koji su uključeni u sastavljanje duga privatnog sektora su dužnički vrijednosni papiri te zajmovi. Analizirani podaci predstavljaju konsolidirano stanje, ne uključujući transakcije unutar jednakog sektora, a izraženi su u postotku BDP-a i u milijunima nacionalne valute.

Graf: 9 Dug privatnog sektora zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u postotku BDP-a

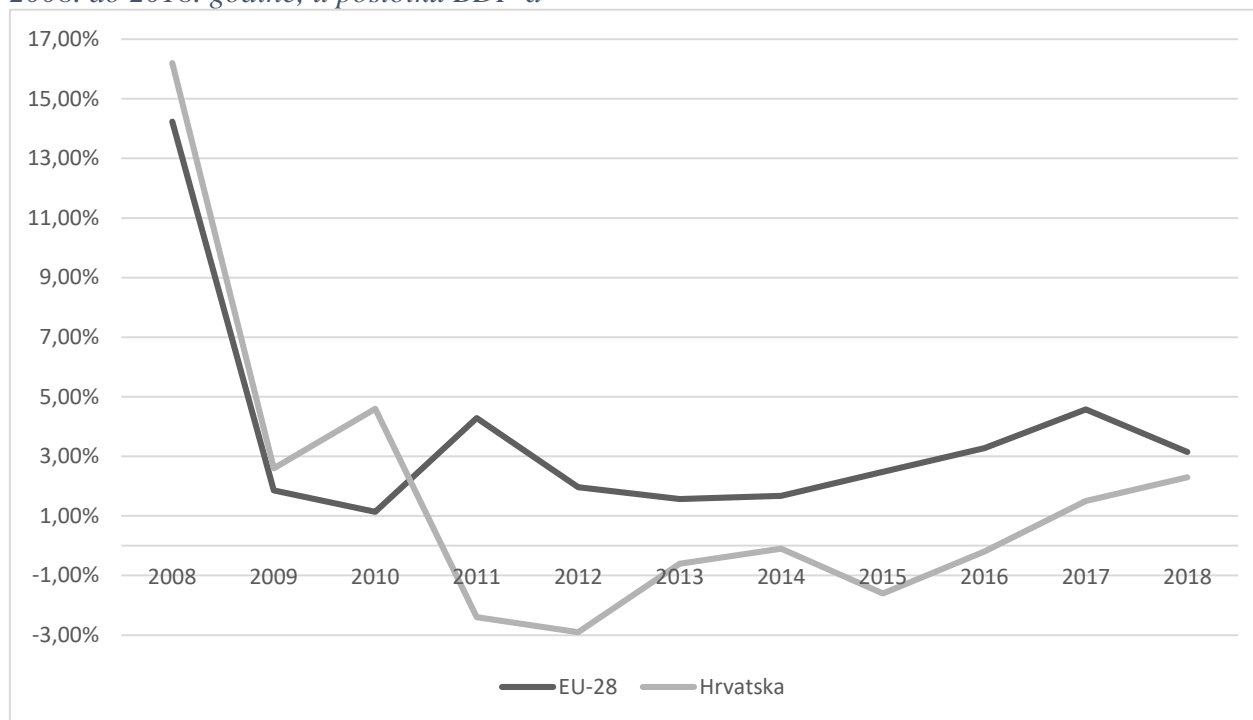

Izvor: (Eurostat, 2018)

Dug privatnog sektora 2008. godine iznosio je 147,66% BDP-a država članica, a 2009. godine je bilježeno povećanje na 156,98% BDP-a. Smanjenje duga privatnog sektora bilo je 2010. godine kada je iznosio 153,98% BDP-a, a niz smanjenja zabilježen je i 2011. godine kada je dug privatnog sektora iznosio 153,36% BDP-a. Iduće godine, 2012. Ponovno je došlo do povećanja duga privatnog sektora te je u toj godini on bio 153,61% BDP-a. Nakon malog povećanja duga, 2013. godine zabilježeno je ponovno smanjenje duga privatnog sektora i tada je bio 151,03% BDP-a. Od te godine bilježi se smanjenje duga privatnog sektora u odnosu na BDP zemalja članica te je 2014. godine on bio 149,88%, 2015. godine iznosio je 148,19% BDP-a, 2016. godine ponovno je bio niži u odnosu na prethodno razdoblje i iznosio je 144,92% BDP-a, 2017. godine dug privatnog sektora bio je 140,35% BDP-a, a u zadnjem promatranom razdoblju, 2018. godine zabilježen je najmanji postotak udjela duga privatnog sektora u odnosu na BDP i tada je iznosio 136,01%. Dug privatnog sektora Hrvatske 2008. godine bio je 111,00% BDP-a, 2009. godine bio je 119,00%, a 2010. godine ponovno je zabilježeno povećanje na 123,60% BDP-a. Smanjenje duga privatnog sektora Hrvatske zabilježeno je 2011. godine kada je iznosio 121,10% BDP-a, 2012. godine kada je smanjen na 118,50% BDP-a, 2013. i 2014. godine iznosio je 117,20% BDP-a, a smanjenje je nastavljeno i u ostalim promatranim razdobljima. Tako je 2015. godine dug privatnog sektora Hrvatske bio 111,90% BDP-a, 2016. godine bio je 104,20% BDP-a, 2017. godine 97,90%, a u 2018. godini iznosio je 94,00%.

Kreditni tok privatnog sektora predstavlja neto iznose obveza koje su nastale tijekom godine u sektorima kućanstava, nefinancijskih korporacija te neprofitnim institucijama koje opslužuju kućanstva. Instrumenti koji su uključeni u sastavljanje duga privatnog sektora su dužnički vrijednosni papiri te zajmovi. Analizirani podaci predstavljaju konsolidirano stanje, ne uključujući transakcije unutar jednakog sektora, a izraženi su u postotku BDP-a i u milijunima nacionalne valute.

Graf: 10 Kreditni tok privatnog sektora zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u postotku BDP-a

Izvor: (Eurostat, 2018)

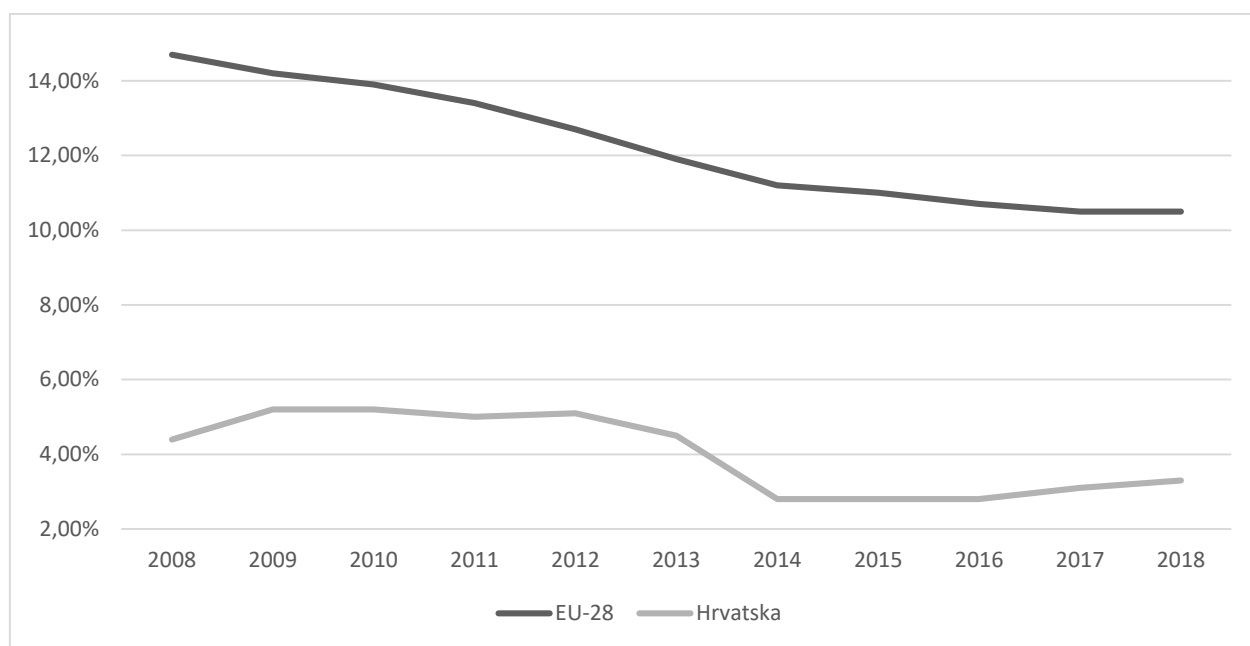
Kreditni tok privatnog sektora 2008. godine bio je 14,23% BDP-a zemalja članica, a 2009. godine zabilježen je značajno smanjenje na 1,86%. Nakon većeg smanjenja, 2010. godine kreditni tok bio je 1,14%, a već je 2011. godine zabilježeno povećanje na 4,29%. Nakon kratkog perioda povećanja, 2012. godine ponovno je došlo do smanjenja kreditnog toka te je ono iznosilo 1,96%. Nastavak smanjenja kreditnog toka nastavilo se i dalje te je 2013. godine on iznosio 1,57%, a 2014. godine ponovno je povećan na 1,68%. Iduće tri godine došlo je do povećanja kreditnog toka te je 2015. godine on iznosio 2,48% BDP-a, 2016. godine bio je 3,28% BDP-a, a 2017. godine iznosio je 4,58% BDP-a. u zadnjoj promatranoj godini, 2018., kreditni tok privatnog sektora bio je 3,15% BDP-a. Kreditni tok privatnog sektora Hrvatske 2008. godine bio je 16,20% BDP-a, 2009. godine iznosio je 2,60% BDP-a, a 2010. godine 4,60% BDP-a. Prva negativna vrijednost kreditni tok privatnog sektora Hrvatske zabilježena je 2011. godine kada je iznosila -2,40% BDP-a, 2012. godine vrijednost je bila -2,90% BDP-a, 2013. godine -0,60%, a 2014. godine -0,10%. Ponovno veće smanjenje kreditnog toka privatnog sektora bilježen je 2015. godine kada je bio -1,60%, a 2016. godine bio je -0,20%. U zadnje dvije promatrane godine kreditni tok privatnog sektora Hrvatske imao je pozitivne vrijednosti, 2017. godine 1,50% BDP-a te 2018. godine 2,30% BDP-a.

4.2. Glavni socijalni pokazatelji, pokazatelji tržišta rada i obrazovanja

Prvi analizirani pokazatelj odnosi se na postotak stanovništva koje je u dobi između 18 i 24 godine s najnižim srednjoškolskim obrazovanjem i na one koji nisu pristupili daljnjem obrazovanju odnosno osposobljavanju. Dobiveni rezultati iskazani su u postotku stanovništva u dobi od 18 do 24 godine s najnižim obrazovanjem.

Graf: 11 Rano napuštanje obrazovanja i obuke stanovnika zemalja članica EU i Hrvatske 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine

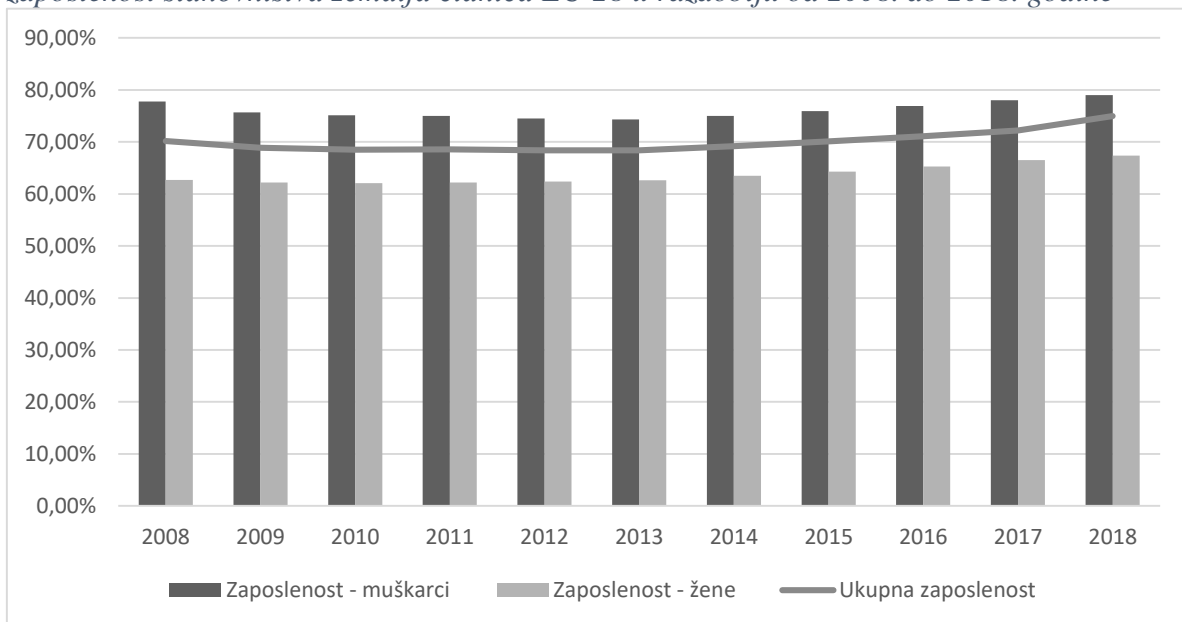
Izvor: (Eurostat, 2018)

Postotak stanovništva zemalja članica EU 28 s najnižim obrazovanjem u promatranom razdoblju ima tendenciju smanjenja, a 2008. godine iznosio je 14,7% od ukupnog broja stanovnika članica, 2009. godine on je bio 14,2%, a 2010. godine iznosio je 13,9%. Nastavno, 2011. godine postotak stanovništva koje je rano napustilo obrazovanje i obuku bio je 13,4%, 2012. godine smanjen je na 12,7%, 2013. godine na 11,9%, a 2014. godine postotak je bio 11,2%. Daljnji trend smanjenja postotka održao se i 2015. godine kada je bio 11,0%, 2016. godine bio je 10,7%, a 2017. godine iznosio je 10,5%. Jednak postotak stanovništva koje je rano napustilo obrazovanje i obuku bio je i 2018. godine kada je iznosio također 10,5% stanovništva zemalja članica EU 28. Postotak stanovništva s najnižim obrazovanjem u Hrvatskoj 2008. godine bio je 4,40%, 2009. godine taj je postotak bio 5,20%, 2010. godine 5,20%, 2011. godine 5,00%, a u 2012. godini 5,10%. Taj je postotak u kontinuiranom padu bio u idućim godinama pa je tako 2012. godine bio 4,50%, a 2013., 2014. i 2015. godine 2,80%. U zadnje dvije promatrane godine

postotak stanovništva s najnižim obrazovanjem bio je povećan te je 2017. godine bio 3,10%, a 2018. godine 3,30%.

Stopa zaposlenosti dobiva se dijeljenjem broja osoba u starosti od 20 do 64 godine s ukupnim brojem stanovnika iste dobne skupne. Pokazatelj se temelji na podacima Ankete o radnoj snazi Europske unije. Uključeno je cijelo stanovništvo koje živi u privatnim domaćinstvima, a isključena su kolektivna domaćinstva, poput pansiona, domova i bolnica. Zaposleno stanovništvo odnosi se na osobe koje su tijekom referentnog tjedna obavljale bilo kakav posao za neku zaradu ili plaću najmanje jedan sat ili nisu radile, ali su male posao s kojeg su privremeno odsutni.

Graf: 12 Stopa zaposlenosti prema spolu dobne skupine od 20 do 64 godine te ukupna zaposlenost stanovništva zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine

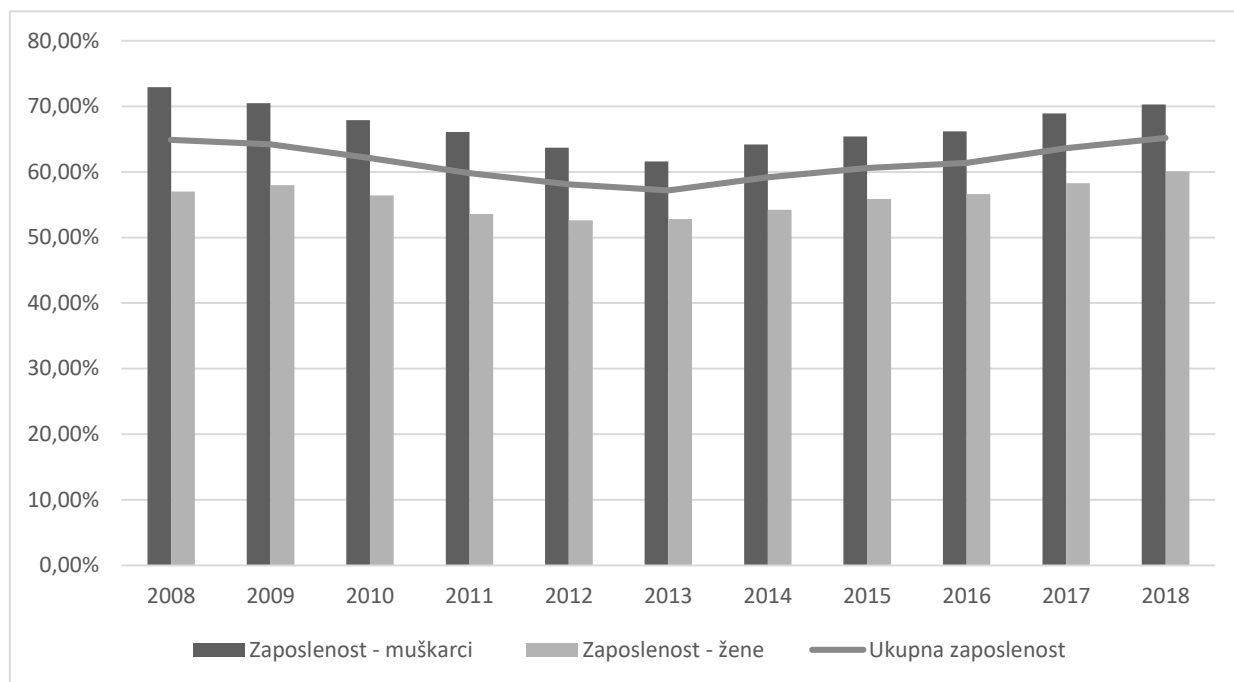

Izvor: (Eurostat, 2018)

Zaposlenost 2008. godine ukupno bila je 70,20% te je bilo zaposleno 77,80% muškaraca i 62,70% žena. Već je 2009. godine zabilježen prvi pad u analiziranom razdoblju ukupne zaposlenosti kada je iznosila 68,90%, a bilo je zaposleno 75,70% muškaraca i 62,20% žena. U idućem razdoblju, 2010. godine ponovno je zabilježen pad ukupne zaposlenosti stanovništva i ona je iznosila 68,50%, a u strukturi je bila zaposlenost muškaraca smanjena na 75,10%, dok je zaposlenost žena smanjena na 62,10%. U idućoj je godini promatranja, 2011. godine zabilježena stopa ukupne zaposlenosti uvećana u odnosu na prethodno razdoblje te je iznosila 68,60%, zaposlenost žena također je imala pozitivan trend i bila je 62,20%, dok je stopa zaposlenosti muškaraca bila u smanjenju i iznosila je 75,00%. Isti trend stope zaposlenosti žena

dogodio se i 2012. godine kada je povećana na 62,20%, a stopa zaposlenosti muškaraca iznosila je 74,50% što je predstavljalo smanjenje zaposlenosti, jednako kao i kod stope ukupne zaposlenosti stanovništva koja je u toj godini bila 68,40%. Ukupna zaposlenost 2013. godine bila je jednaka kao i u prethodnoj godini, a iznosila je 68,40%, dok je zaposlenost žena ponovno porasla i bila je 62,60%, a zaposlenost muškaraca je i dalje bila u negativnoj promjeni i iznosila je 74,30%. U idućem razdoblju, 2014. godine sva su tri promatrana segmenta doživjela pozitivne promjene, postotak ukupne zaposlenosti bio je 69,20%, zaposlenost muškaraca je bila 75,00%, dok je zaposlenost žena bila 63,50%. Iduće je godine, 2015. ponovno zabilježeno povećanje stope ukupne zaposlenosti koja je bila 70,10%, zaposlenost muškaraca je iznosila 75,90%, a zaposlenost žena bila je 64,30%. Trend povećanja nastavljen je i 2016. godine kada je stopa zaposlenosti muškaraca bila 76,90%, stopa zaposlenosti žena 65,30%, a ukupna je zaposlenost bila na 71,10% stanovništva. U zadnje promatrane godine također je zabilježeno povećanje, a stope zaposlenosti bile su 2017. godine 72,20% za ukupnu zaposlenost, bilo je 78,00% zaposlenih muškaraca i 66,50% zaposlenih žena. U zadnjoj je godini, 2018. ponovno došlo do povećanja zaposlenosti te je ukupna zaposlenost bila 75,00%, zaposlenost žena iznosila je 67,40%, a zaposlenost muškaraca 67,40%. Prema grafu, da se zaključiti da je trend zaposlenja muškaraca bio negativan 5 uzastopnih razdoblja nakon čega je zadržano povećanje zaposlenosti do kraja analiziranog perioda, zaposlenost žena bila je negativna samo 2 razdoblja, a nakon toga je rasla 8 godina, do kraja promatranih godina. Ukupna zaposlenost stanovništva zemalja EU 28 smanjivala se 2 razdoblja, pa je jedne godine povećana, a nakon toga je u jednoj godini povećana, zatim je stagnirala, a nakon toga su uslijedila 5 razdoblja, odnosno godina s povećanjem ukupne zaposlenosti stanovništva zemalja EU 28.

Graf: 13 Stopa zaposlenosti prema spolu dobne skupine od 20 do 64 godine te ukupna zaposlenost stanovništva Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

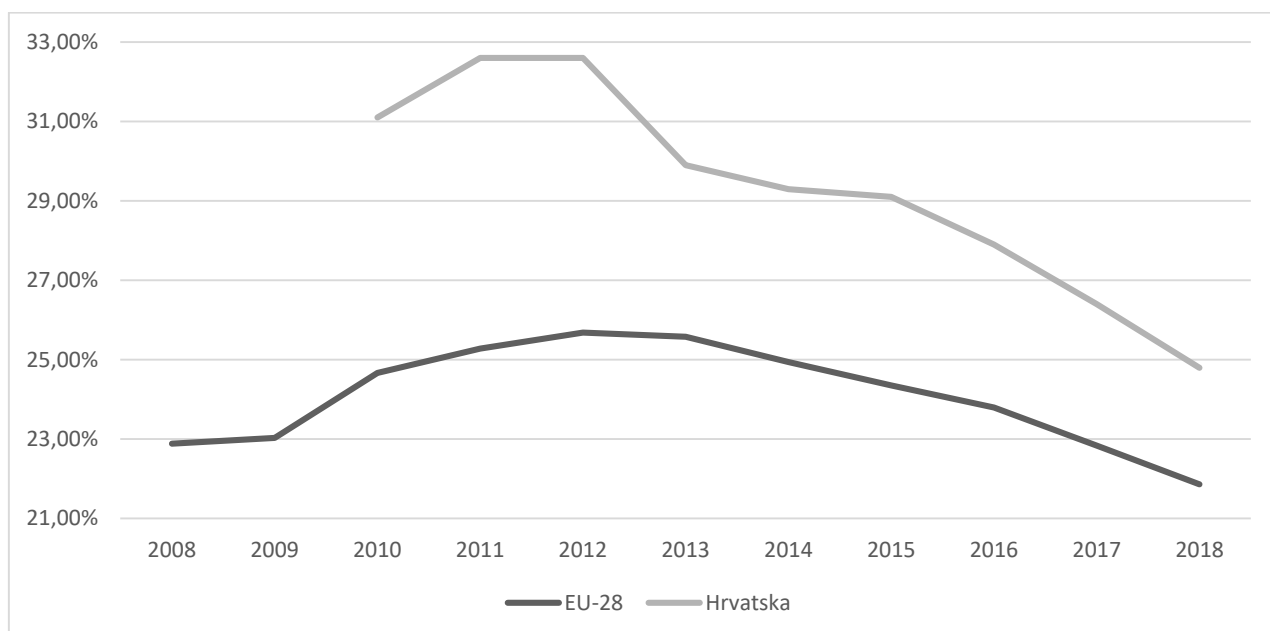

Izvor: (Eurostat, 2018)

U Hrvatskoj je 2008. godine bilo zaposleno 64,90% stanovništva, od toga 57,00% žena i 72,90% muškaraca. Iduće je, 2009. godine došlo do smanjenja ukupne zaposlenosti na 64,20%, a bilo je zaposleno 58,00% žena i 70,50% muškaraca. Ukupna zaposlenost stanovništva Hrvatske 2010. godine bila 62,10%, a od toga je bilo zaposleno 56,40% žena i 67,90% muškaraca. Ponovno smanjenje zaposlenosti bilježeno je i 2011. godine kada je ukupna zaposlenost bila 59,80%, a bilo je zaposleno 53,60% žena i 66,10% muškaraca, kao i 2012. godine kada je ukupna zaposlenost stanovništva bila 58,10%, zaposlenost žena bila je 52,60%, a muškaraca 63,70%. Zadnja godina u kojoj je bilježeno smanjenje zaposlenosti bila je 2013. godina kada je ukupna zaposlenost bila 57,20%, od toga je bilo zaposleno 52,80% žena i 61,60% muškaraca. Povećanje zaposlenosti zabilježeno je nakon 6 godina smanjenja 2014. godine kada je ukupna zaposlenost bila 59,20%, a od toga je bilo zaposleno 54,20% žena i 64,20% muškaraca. Ponovno povećanje je zabilježeno 2015. godine kada je ukupna zaposlenost bila 60,60%, bilo je zaposleno 55,90% žena i 65,40%, 2016. godine je ukupno bilo zaposleno 61,40% stanovništva, 56,60% žena te 66,20% muškaraca, 2017. godine je bilo zaposleno 63,60% ukupnog stanovništva, 58,30% žena i 68,90% muškaraca. U zadnjoj promatranoj godini, 2018., bilo je zaposleno 65,20% stanovništva Hrvatske, s 60,10% zaposlenih žena te 70,30% muškaraca.

Pokazatelj postotka stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost stanovništva odgovara zbroju osoba koje su teško materijano uskraćene, izložene riziku siromaštva i osobe koje žive u domaćinstvu vrlo niskog intenziteta rada. Osobe se broje samo jednom, bez obzira pojavljuju li se u više podindikatora. U riziku od siromaštva nalaze se osobe koje imaju ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva koji je postavljen na 60% nacionalnog srednjeg ekvivalentnog raspoloživog dohotka nakon socijalnih transfera. Materijalna uskraćenost odnosi se na pokazatelje koji se referiraju na ekonomsko opterećenje te dugotrajno djelovanje. Teško materijalno ugrožene osobe su one koje imaju ozbiljno ograničene životne uvjete zbog nedostatka sredstva, a doživljavaju 4 od 9 predmeta lišenja koji ne mogu: platiti najam ili komunalne račune, suočiti se s neočekivanim troškovima, održavati dom adekvatno toplim, imati tjedni odmor izvan kuće, jesti meso, ribu ili ekvivalent proteina svaki drugi dan, imati televizor u boji, imati telefon, imati perilicu rublja, posjedovati automobile. Ljudi koji žive u domaćinstvima s vrlo niskim intenzitetom rada su ona u dobi od 0 do 59 godina u kojima odrasli koji su u godinama od 18 pa do 59, a radi manje od 20% ukupnog radnog potencijala. Studenti nisu uključeni u ovu analizu. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja Hrvatske.

Graf: 14 Postotak stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost stanovništva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

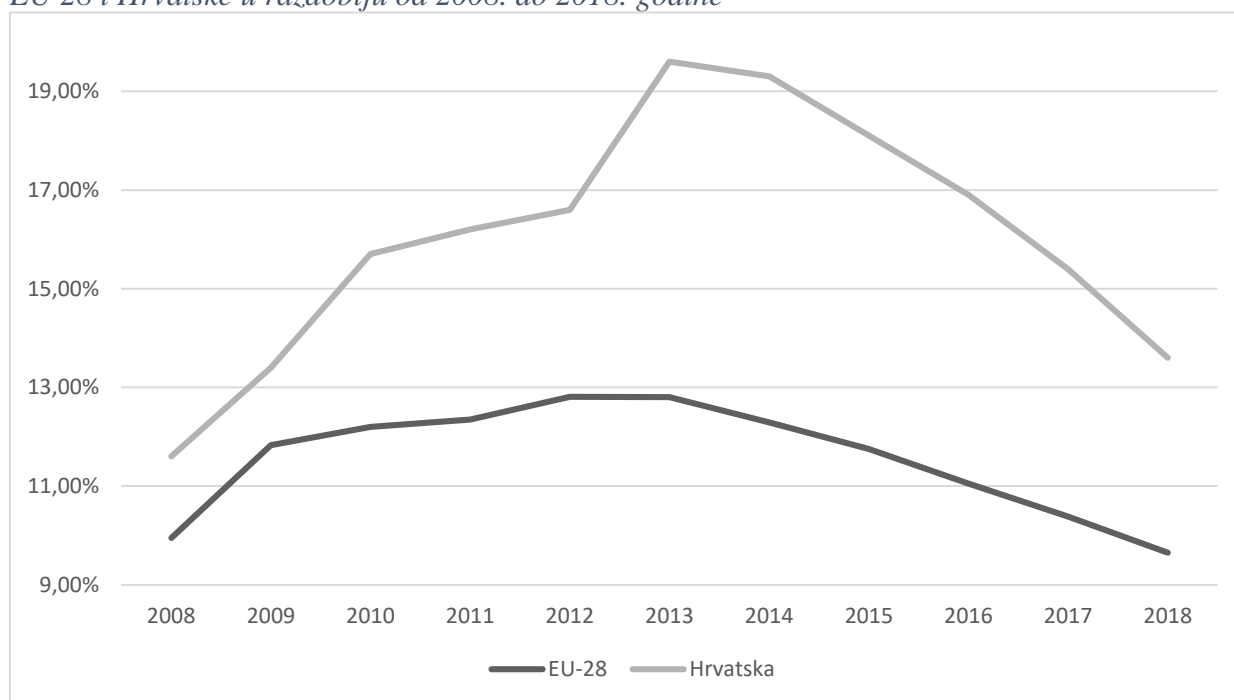
Izvor: (Eurostat, 2018)

Postotak siromaštva povećavan je u prvom dijelu analiziranih razdoblja, a zatim se smanjivao. Tako je 2008. godine postotak stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost

bio 22,89% u zemljama članicama EU 28, 2009. godine povećan je u zemljama članicama EU 28 na 23,03%, zatim je 2010. godine bio 24,67% u zemljama članicama EU 28, a u Hrvatskoj je zabilježeno 31,10%, 2011. godine bio je 25,28% u zemljama članicama EU 28 i u Hrvatskoj 32,60%, a 2012. godine bilježeno je posljednje razdoblje povećanja stope stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost kada je stopa bila u zemljama članicama EU 28 25,68% dok je u Hrvatskoj taj postotak bio 32,60% te je 2013. godine ona iznosila 25,68% u zemljama članicama EU 28, a u Hrvatskoj 29,90%. Nakon porasta stope stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost kroz niz godina, 2014. godine u EU 28 ona je bilježena negativnom promjenom i te je godine iznosila 25,58%, dok je u Hrvatskoj ta stopa bila 29,30%, 2015. godine bila je 24,94% u zemljama članicama EU 28 i u Hrvatskoj 29,10%, a trend smanjenja stope nastavio se i 2016. godine kada je bio 24,35% u zemljama članicama EU 28 te u Hrvatskoj 27,90%. I u zadnje dvije promatrane godine stopa je imala trend smanjenja te je 2017. godine bila 22,84% u EU 28 te 26,40% u Hrvatskoj, a 2018. godine 21,86% u zemljama članicama EU 28 i 24,80% u Hrvatskoj.

Mladi koji nisu zaposleni, ni u obrazovanju i osposobljavanju čine skupina mladih koji su između 15 i 24 godine te koji ispunjavaju uvjete da nisu zaposleni, odnosno da su nezaposleni ili neaktivni prema Međunarodnoj definiciji organizacije rada i da nisu dobili obuku ili obrazovanje u prethodnih 4 tjedna prije anketiranja. Podaci su izraženi u postotku stanovništva koje ispunjava navedene uvjete u odnosu na ukupno stanovništvo iste dobne skupine.

Graf: 15 Mladi koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

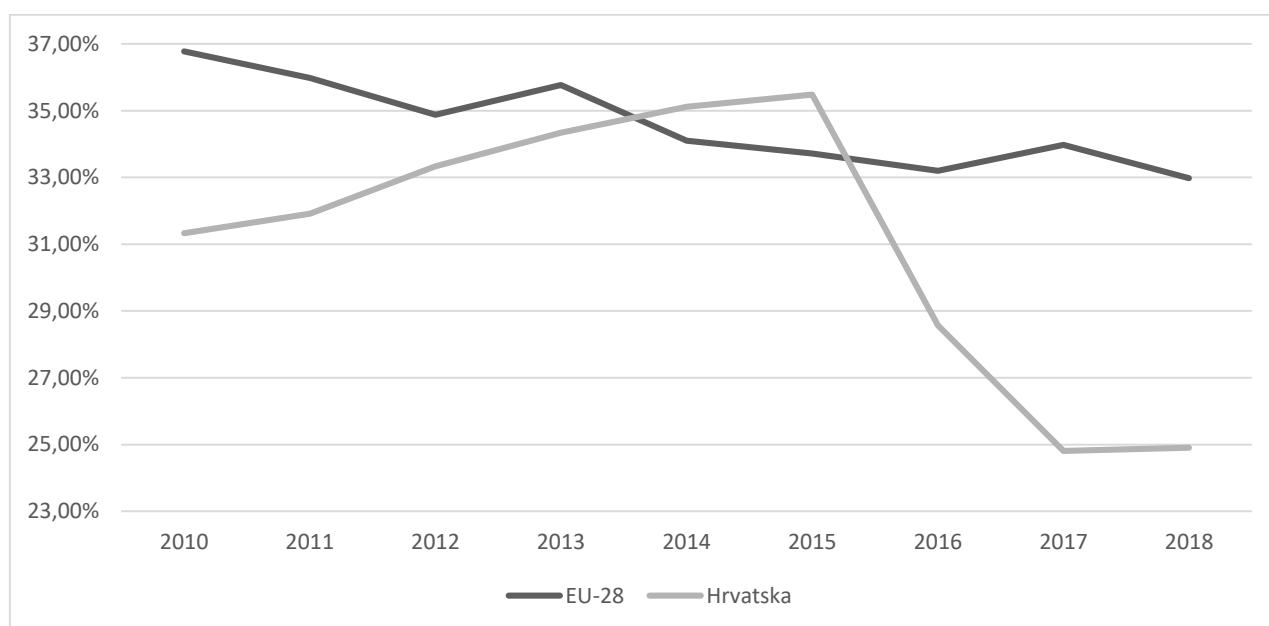
Izvor: (Eurostat, 2018)

Postotak mladih koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju 2008. godine u zemljama članicama EU 28 bio je 9,95% dok je u Hrvatskoj bio 11,60%, a 2009. godine povećan je u zemljama članicama EU 28 na 11,83% i u Hrvatskoj na 13,40%, dok je 2010. godine uz ponovno povećanje stope postotak mladih u zemljama članicama EU 28 bio 12,20% dok je u Hrvatskoj taj postotak bio 15,70%. Trend povećanja nastavljen je i 2011. godine kada je postotak iznosio 12,35% u zemljama članicama EU 28 i 16,20% u Hrvatskoj, a 2012. godine bio je 12,81% u zemljama članicama EU 28 i 16,60% u Hrvatskoj. Minimalna promjena postotka mladih koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju zabilježena je 2013. godine kada je postotak bio 12,80% od ukupnog stanovništva zemalja članica EU 28 dok je u Hrvatskoj taj postotak bio 19,60% što je najviša stopa u promatranom razdoblju. Postotak mladih koji nisu ni u zaposlenost ni u obrazovanju i osposobljavanju od 2014. godine u zemljama članicama EU 28 je u značajnijem padu te je te godine iznosio 12,29% dok je u Hrvatskoj stopa te godine bila 19,30%, 2015. godine bio je 11,75% u zemljama članicama EU 28 i 18,10% u Hrvatskoj, 2016. godine bilježen je u iznosu 11,05% u zemljama članicama EU 28 i 16,90% u Hrvatskoj, a 2017. godine 10,38% u zemljama članicama EU 28 te 15,40% u Hrvatskoj. Ispod 10% ostvaren je 2018. godine u zemljama članicama EU 28, točnije postotak mladih koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju je 9,65% dok je u

Hrvatskoj u zadnjoj promatranoj godini postotak mladih koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju bio 13,60%.

Smanjenje postotka rizika od siromaštva na temelju socijalnih transfera izračunato je usporedbom rizika od siromaštva prije socijalnih transfera i rizika od siromaštva nakon transfera. Mirovine se u ovoj analizi ne smatraju socijalnim transferima. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28.

Graf: 16 Utjecaj socijalnih transfera, izuzev mirovina, na smanjenje siromaštva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

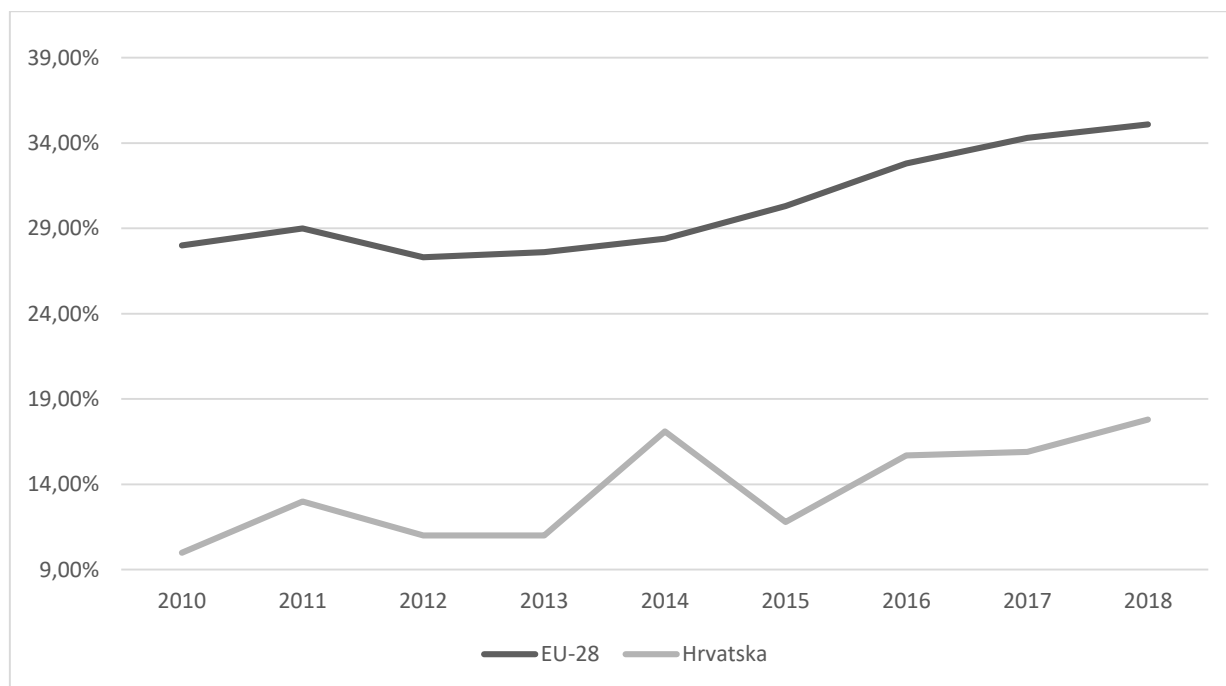
Postotak smanjenja rizika od siromaštva 2010. godine bio je 36,78% u zemljama članicama EU 28 dok je u Hrvatskoj ta stopa bila 31,33%, a 2011. godine smanjen je na 35,98% u zemljama članicama EU 28 te povećan u Hrvatskoj na 31,92%. Ponovno smanjenje u zemljama članicama EU 28 zabilježeno je 2012. godine kada je postotak smanjenja rizika od siromaštva bio 34,88%, dok je u Hrvatskoj ponovno bilježen rast na 33,33%. Nakon razdoblja smanjenja rizika, 2013. godine postotak smanjenja rizika u zemljama članicama EU 28 bio je povećan na 35,77%, a povećanje je bilježeno i u Hrvatskoj sa stopom od 34,34%. Ponovni pad postotka smanjenja rizika zabilježen je 2014. godine u zemljama članicama EU 28 kada je iznosio 34,10%, a u Hrvatskoj on je ponovno porastao na 35,12%, 2015. godine kada je bio 33,72% u zemljama članicama EU 28, a u Hrvatskoj 35,48%, te 2016. godine kada je iznosio 33,20% u zemljama članicama EU 28, odnosno 28,57% u Hrvatskoj. Nakon perioda smanjenja u zemljama

članicama EU 28, 2017. godine uslijedilo je povećanje postotka smanjenja rizika od siromaštva te je on bio 33,98%, dok je u Hrvatskoj nastavljen trend smanjenja te je postotak smanjenja rizika od siromaštva bio 24,81%. U zadnjoj promatranoj godini, 2018. postotak smanjenja rizika od siromaštva iznosio je 32,98% u zemljama članicama EU 28 dok je u Hrvatskoj zabilježena najniža stopa u promatranom razdoblju u iznosu 24,90%.

Idući pokazatelj daje sliku o postotku djece koja su mlađa od tri godine, a o kojima je brinula ili brine institucija formalne skrbi. Podaci su prikazani u postotnom obliku, a uspoređena su djeca koja koriste formalnu skrb država u odnosu na ukupan broj djece u tom uzrastu. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28.

Graf: 17 Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine

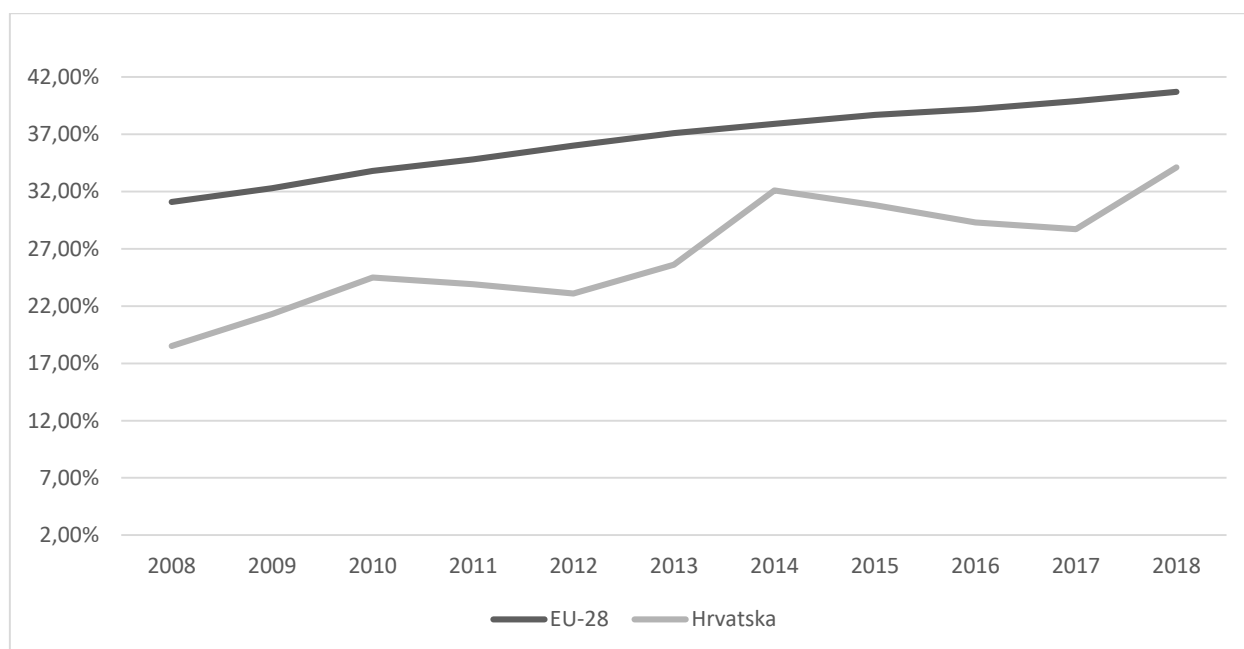
Izvor: (Eurostat, 2018)

Postotak djece mlađe od 3 godine u sustavu formalne skrbi 2010. godine bio je 28,00% u zemljama članicama EU 28 i u Hrvatskoj 10,00%, a 2011. godini uz povećanje stope iznosio je 29,00% u zemljama članicama EU 28 te 13,00% u Hrvatskoj. Smanjenje postotka djece mlađe od 3 godine u sustavu formalne skrbi zabilježen je 2012. godine kada je iznosio 27,30% u zemljama članicama EU 28 i 11,00% u Hrvatskoj, a već 2013. godine ponovno je došlo do povećanja na 27,60% u zemljama članicama EU 28 te je stopa u Hrvatskoj zadržana na 11,00%. Ponovno povećanje zabilježeno je i 2014. godine kada je postotak bio 28,40% u zemljama

članicama EU 28 i 17,10% u Hrvatskoj, 2015. godine 30,30% u zemljama članicama EU 28 te 11,80% u Hrvatskoj, 2016. godine stopa je bila 32,80% u zemljama članicama EU 28 te 15,70% u Hrvatskoj. Nastavak povećanja postotka djece mlađe od 3 godine u sustavu formalne skrbi nastavilo se i 2017. godine kada je iznosio 34,30% u zemljama članicama EU 28 i 15,90% u Hrvatskoj te je nastavljen i 2018. godine kada je bio 35,10% u zemljama članicama EU 28 te 17,80% u Hrvatskoj.

Analizirani podaci odnose se na postotak stanovništva u dobi između 30 i 34 godine koje je uspješno savladalo tercijarne studije kao što su visoka tehničke ustanove, Sveučilišta i slično. Pokazatelj je temeljen na EU anketi o radnoj snazi.

Graf: 18 Tercijalno obrazovanje stanovništva između 30 i 34 godine zemalja članica EU 28 i u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

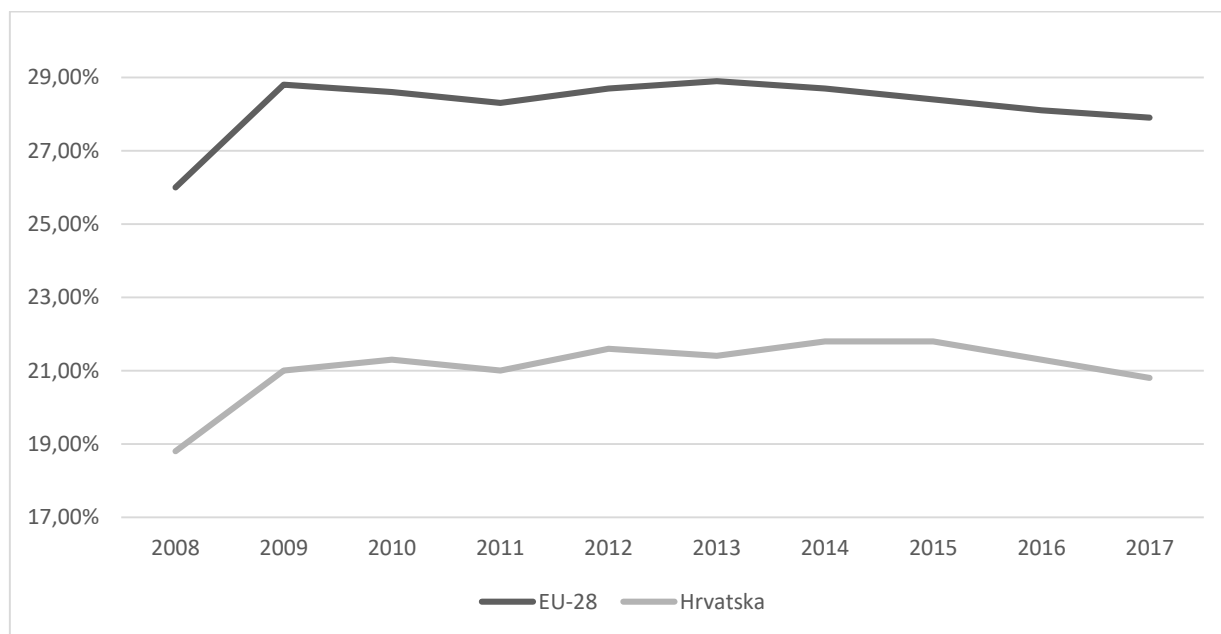
Postotak stanovništva s tercijalnim obrazovanjem između 30 i 34 godine u uzlaznoj je putanji u cijelom promatranom razdoblju. Tako je 2008. godine postotak stanovništva s tercijalnim obrazovanjem bio 31,10%, 2009. godine bio je 32,30%, 2010. godine iznosio je 33,80%, a 2011. godine 34,80%. Nastavak povećanja postotka stanovništva s tercijalnim obrazovanjem ostvaren je 2012. godine kada je iznosio 36,00%, 2013. godine 37,10%, 2014. godine on je bio 37,90%, a 2015. godine bilježen je u iznosu 38,70%. I u zadnje tri promatrane godine, postotak stanovništva s tercijalnim obrazovanjem između 30 i 34 godine bio je u povećanju te je iznosio 2016. godine 39,20%, 2017. godine 39,90% te je u 2018. godini bio 40,70%. Postotak

stanovništva s tercijalnim obrazovanjem između 30 i 34 godine u Hrvatskoj 2008. godine iznosio je 18,50%, 2009. godine 21,30%, 2010. godine 24,50% te je u 2011. godini zabilježeno smanjenje na 23,90 i u 2012. godini na 23,10%. Ponovno povećanje bilježeno je 2013. godine kada je postotak stanovništva s tercijalnim obrazovanjem između 30 i 34 godine u Hrvatskoj bio 25,60%, 2014. godine bio je 32,10% te je 2015. godine uslijedilo smanjenje stope na 30,80%, 2016. godine na 29,30%, 2017. godine smanjenje je bilo na stopu 28,70% te je 2018. godine ponovno bilježeno povećanje postotka stanovništva s tercijalnim obrazovanjem između 30 i 34 godine u Hrvatskoj na 34,10%.

4.3. Pokazatelji socijalne uključenosti i zdravlja

Izdaci za socijalnu zaštitu uključuju socijalna davanja koja se sastoje od transfera u novcu ili naravi, a podijeljena kućanstvima te pojedincima kako bi se mogli osloboditi tereta određenog niza potreba ili rizika kao što su troškove za shemu upravljanja i upravljanja, isplata dohotka od imovine ili administrativni troškovi. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28 i Hrvatske.

Graf: 19 Izdaci za socijalnu zaštitu godine zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2017. godine u postotku BDP-a

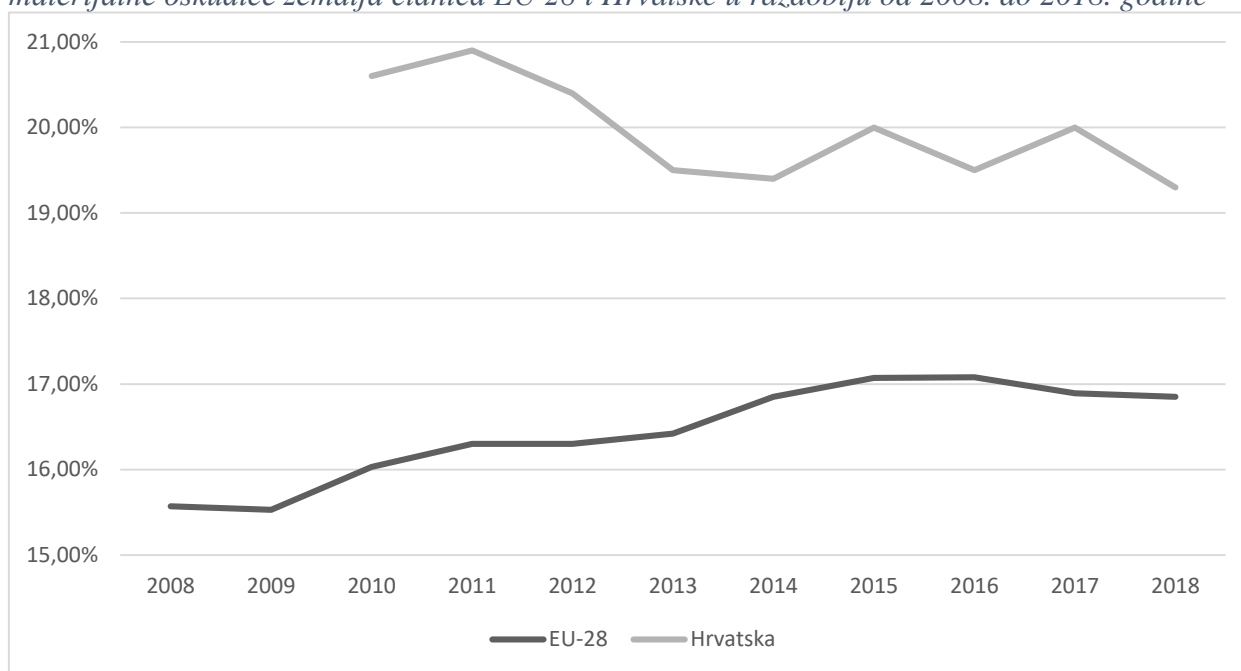
Izvor: (Eurostat, 2017)

Postotak izdataka za socijalnu zaštitu godine zemalja članica EU 28 u odnosu na BDP 2008. godine iznosio je 26,00% dok je taj postotak u Hrvatskoj bio 18,80%, a 2009. godine

zabilježeno je povećanje na 28,80% u zemljama članicama EU 28 te 21,00% u Hrvatskoj. Nakon toga, 2010. godine bilježeno je smanjenje postotka izdataka za socijalnu zaštitu u odnosu na BDP zemalja članica EU 28 te je iznosio 28,60% i 21,30% u Hrvatskoj, a 2011. godine je bio 28,30% u zemljama članicama EU 28 te 21,00% u Hrvatskoj. Nakon perioda smanjenja, 2012. godine zabilježeno je povećanje postotka na 28,70% u zemljama članicama EU 28 te 21,60% u Hrvatskoj, 2013. godine 28,90% u zemljama članicama EU 28 dok je u Hrvatskoj stopa ponovno smanjena na 21,40%, a 2014. godine započelo je razdoblje smanjenja postotka te je iznosio 28,70% u zemljama članicama EU 28 te povećanje u Hrvatskoj na 21,80%, 2015. godine bio je 28,40% u zemljama članicama EU 28 te jednaki postotak od 21,80% u Hrvatskoj, 2016. godine iznosio je 28,10% te 21,30% u Hrvatskoj. I u zadnjem promatranom razdoblju postotak izdataka za socijalnu zaštitu godine zemalja članica EU 28 u odnosu na BDP bio je u smanjenju i iznosio je 2017. godine 27,90% u zemljama članicama EU 28 te 20,80% u Hrvatskoj.

Ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera odnosi se na osobe koje imaju raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva nakon socijalnih transfera. Podaci su izraženi u postotku ukupnog stanovništva i u promjenama tijekom 3 godine (u% bodova). Pokazatelj se iskazuje kao postotak stanovništva koji je lišen svakog dostupnog predmeta za uskraćivanje stambenog prostora poput: krova koji propušta, vlažni zidovi / podovi / temelji ili trulež u prozorima ili podu, nedostatak kade ili tuša u stanu, nedostatak toaleta za ispiranje u zatvorenom prostoru za upotrebu u kućanstvu, problemi vezani uz stan: previše mračno, nedovoljno svjetla. Podaci su izraženi u postotku stanovništva s navedenim uvjetima. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja Hrvatske.

Graf: 20 Ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera te oni koji imaju tešku stopu materijalne oskudice zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

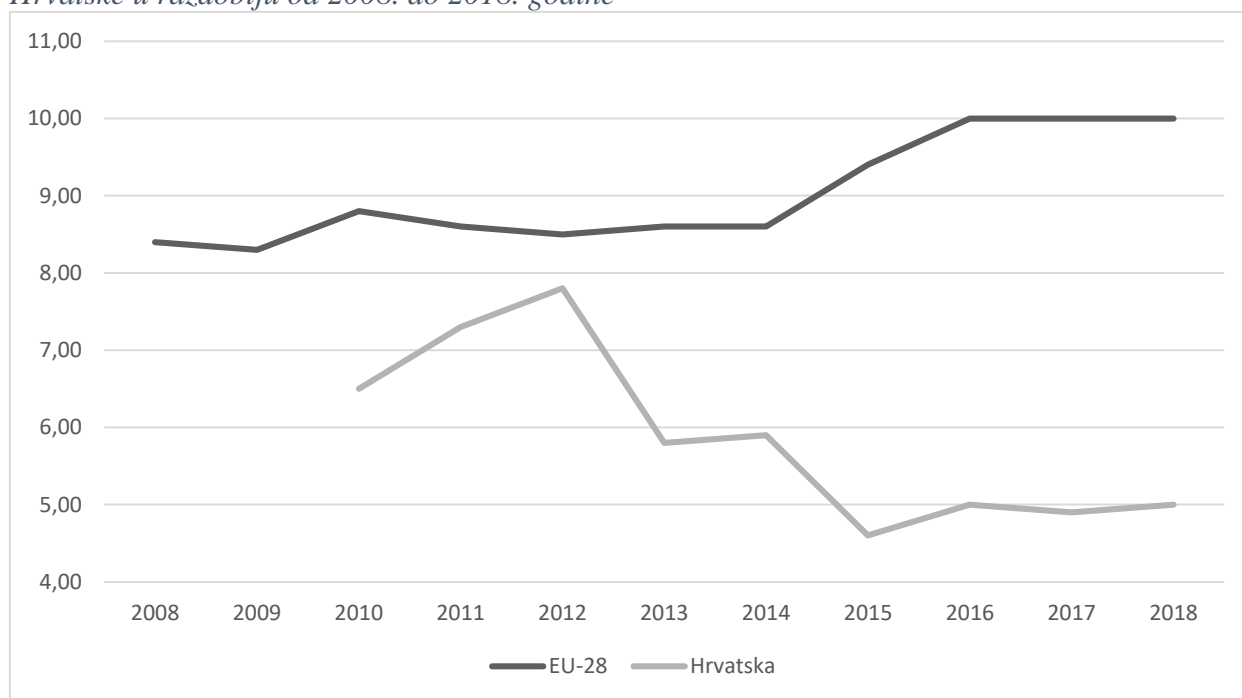

Izvor: (Eurostat, 2018)

Stopa ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera te oni koji imaju tešku stopu materijalne oskudice kroz cijelo promatrano razdoblje varira između 15% i 17%. Tako je 2008. stopa bila 15,57%, a 2009. godine povećana je na 15,53%, dok je 2010. godine ponovno povećana na 16,03%. Nakon tog perioda, 2011. godine stopa ljudi u riziku od siromaštva stopa je i dalje rasla i iznosila je 16,30%. 2012. godine bila je također 16,30%, a 2013. godine bila je 16,42%. Nastavak povećanja stope ljudi u riziku od siromaštva i dalje je bila u uzlaznoj putanji te je 2014. godine iznosila 16,85%, 2015. godine bila je 17,07%, a vrhunac je zabilježen 2016. godine kada je, u promatranim razdoblju dosegnuta najviša stopa u iznosu od 17,08%. Nakon tog perioda povećanja, nastupilo je smanjenje stope ljudi u riziku od siromaštva te je ona 2017. godine bila 16,89% i u 2018. godini ponovno je došlo do smanjenja na stopu od 16,85%. U Hrvatskoj je 2010. godine stopa ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera te oni koji imaju tešku stopu materijalne oskudice bila 20,60%, 2011. godine porasla je na 20,90%, 2012. godine zabilježeno je smanjenje na 20,40%, 2013. godine na 19,50% te je 2014. godine ponovno smanjena stopa na 19,40%. Povećanje stope zabilježeno je 2015. godine kada je iznosila 20,00%, a smanjenje je uslijedilo odmah 2016. godine kada je stopa iznosila 19,50%. Stopa ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera te oni koji imaju tešku stopu materijalne oskudice 2017. godine bila je 20,00% te 2018. godine 19,30%.

Indikator pokazatelja godina zdravog života u dobi od 65 godina (engl. *Healthy life years, HLY*) prikazuje očekivani broj godina za koje se očekuje da će osoba u dobi od 65 godina i dalje živjeti u zdravlju. Zdravo stanje odnosi se na nepostojanja ograničenja u onesposobljenosti odnosno funkcioniranju. Pokazatelj se naziva i očekivano trajanje života bez invaliditeta (engl. *disability free life expectancy, DFLE*). Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja Hrvatske.

Graf: 21 Godine zdravog života u dobi od 65 godina stanovnika zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

Tokom cijelog promatranog razdoblja, godine zdravog života u dobi od 65 godina stanovnika kreću se u vrijednostima između 8 i 10 godina. Tako je broj zdravih godina 2008. godine bio 8,4, a zatim je 2009. godine smanjen na 8,3 godine. Nakon smanjenja vrijednosti, broj zdravih godina života 2010. godine povećan je na 8,8 godina u zemljama članicama EU 28 dok je u Hrvatskoj broj godina bio 6,5. Nakon povećanja u zemljama članicama EU 28, dvije godine zaredom zabilježeno je smanjenje zdravih godina života i to 2011. godine na 8,6 godina, a 2012. godine na 8,5 godina dok je u Hrvatskoj u 2011. godini broj godina iznosio 7,3 i 2012. godine 7,8 godina. Nakon perioda smanjenja broja godina, 2013. godine došlo je do blagog povećanja na 8,6 godina u zemljama članicama EU 28 te smanjenje u Hrvatskoj na 5,8, a 2014. godine bila je stagnacija u zemljama članicama EU 28 te je tada bila bilježena vrijednost zdravih godina ponovno 8,6 dok je iste godine u Hrvatskoj broj godina porasao na 5,90. Od iduće

analizirane godine, 2015. do kraja promatranog razdoblja bilježeno je povećanje godina zdravog života te je vrijednost u zemljama članicama EU 28 te je tada bila 9,40 godina, dok je u Hrvatskoj istovremeni broj zdravih godina života bio 4,6, 2016. godine bilježena je vrijednost od 10 godina u zemljama članicama EU 28 i 5,0 u Hrvatskoj, te je taj broj godina zdravog života u dobi od 65 godina stanovnika bio 10 u ostalom promatranom periodu dok je u Hrvatskoj broj zdravih godina života stanovnika u dobi od 65 godina bio 2017. godine 4,9 godina te 2018. godine broj godina iznosio je 5,0.

5. OSTVARENI I BUDUĆI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

5.1. Zeleni rast

Europska unija ima neke od najviših standarda zaštite okoliša u svijetu koji su razvijani desetljećima. Europska unija te nacionalne vlade utvrdile su jasno definirane ciljeve koji će biti temelj oblikovanja europskih politika zaštite okoliša do 2020. godine, do 2030. godine te definiranja svega što je potrebno postići do 2050. godine. pomoću posebnih zakonodavstava, financiranja te posebnih istraživačkih programa. Potrebno je osigurati zaštitu, očuvanje i povećanje prirodnog kapitala Europske unije, potaknuti prelazak Europske unije na resursno učinkovito, konkurentno i zeleno gospodarstvo koje producira niske razine ugljika. Uz navedeno, potrebno je osigurati zaštitu građana Europske unije od opasnosti i pritisaka na njihovu dobrobit i zdravlje koji su povezani s okolišem.

Na temelju politika u području okoliša, gospodarstvo Europske unije s vremenom postaje sve više okolišno prihvatljivo, gospodarstvo štiti ograničene prirodne resurse te čuva dobrobit i zdravlje stanovnika Europske unije. Kvaliteta života jedna je od presudnih važnosti za dobrobit, gospodarstvo i zdravlje svog stanovništva. Različiti oblici zagađenja pojavljuju se kao novi, teški izazovi koji su samo nastavak onih izazova s kojima se zemlje Europske unije godinama susreću, a oni su klimatske promjene i neodrživa proizvodnja i potrošnja. Temeljem zakonodavstva i politika Europske unije na području okoliša, prirodna staništa bivaju zaštićena, kao i zrak i voda te se kontrolira ispravno odlaganje i zbrinjavanje otpada. Osim toga, zahvaljujući politikama i zakonodavstvu, znanje o toksičnim kemikalijama i poduzećima biva bolje te se pruža potpora kod kretanja u smjeru održivog gospodarstva. Po pitanju klimatskih promjena, Europska unija je formulirala te provodi klimatske strategije i politike te istovremeno preuzima glavnu ulogu kod pregovora o klimi na međunarodnoj razini. Europska unija se obvezala da će osigurati provođenje Pariškog sporazuma i da će provoditi Sustav Unije za trgovanje emisijama.

Europska unija osigurava da se klimatski problemi zemalja provode i u drugim sektorima, primjerice u energetici i prijevozu, a osim toga EU se obvezala promovirati tehnologije i mjere prilagodbe prema manjim emisijama ugljika. Zemlje Europske unije složile su se da je potrebno ostvariti raznolike ciljeve u idućih nekoliko godina. Politika Europske unije u području okoliša temeljena je na člancima 11. i 191.-193. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Člankom 191., određeno je kako je borba protiv klimatskih promjena isključiv cilj politike Europske unije na području okoliša. Održivi razvoj krovni je cilj za Europsku uniju. EU se obvezuje na „visoku

razinu zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša” (članak 3. Ugovora o Europskoj uniji). (Zakonodavstvo Europske unije, 2016) Kako bi se postigla zaštita ugroženih vrsta i prirodnih područja Europske unije, kako bi se osigurala sigurnost vode za kupanje i piće, kako bi se poboljšala kvaliteta zbrinjavanja otpada i kvaliteta zraka te kako bi se smanjili negativni učinci kemikalija, poduzimaju se razne akcije od strane Europske unije. Kroz zaštitu okoliša i kroz niz ekoloških inovacija postiže se stvaranje novih radnih mjesta koje potiču daljnja ulaganja.

Osnovni temelj politika Europske unije jest zeleni rast koji potiče gospodarski rast u skladu s ekološkom održivosti. Europska unija ima za zadaću promicanje održivog rasta na svjetskoj razini. Zeleni rast je ekonomska teorija koja se temelji na gospodarskom rastu i razvoju koji istovremeno ima mogućnost osiguranja korištenje prirodnih resursa na održivoj razini. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj razvila je pokazatelje zelenog rasta (engl. *green growth indicators*) kojim se omogućuje mjerenje postizanja zelenih ciljeva, temeljem kojih se mogu donijeti odluke o podizanju svijesti o njihovoj važnosti te kako bi se mogli identificirati rizici i mogućnosti koji predstoje u ostvarenju zelenog rasta. Europska unija kroz inicijative posebno ističe pristup održivom razvoju odnosno zelenom rastu. Kod zelenog se rasta posebna pažnja predaje promociji zelenoj industrijskoj politici, a odnose se na industrije koje se tiču okoliša kao što je iskorištavanje resursa, industrija obnovljive energije, recikliranje i slično. Kroz zelenu industriju promiču se održivi obrasci potrošnje i proizvodnje koji se temelje na energetske i resursne učinkovitosti, na onim koji stvaraju manje otpada te su niskougljični, također oni obrasci koji su sigurni te koji produciraju produkt kojim se može odgovorno upravljati kroz svo vrijeme životnog ciklusa tog proizvoda. Zelena industrija može biti aktivna s dva različita stajališta, može postojeću industriju učiniti više ekološkom te može producirati nova zelena radna mjesta u novim zelenim industrijama, primjerice razvojem tehnologija koje koriste obnovljive izvore energije. U praksi, politike zelene industrije uglavnom su državne intervencije usmjerene na promicanje resursne učinkovitosti i poticanjem sektora s niskim razinama onečišćenja, a sve s ciljem postizanja ekoloških koristi i održivog gospodarskog rasta. (Andabaka, et. al, 2018)

Kako Europi, a i cijelom svijetu prijete klimatske promjene te uništavanje okoliša, potrebno se suočiti s tim problemima kroz nove strategije rasta. Europska unija donijela je strategiju kojom će Europska unija postati konkurentno gospodarstvo s modernim i resursno prihvatljivim načinima produkcije. Cilj je do 2050. godine, prema novodonesenim strategijama, ne imati neto emisiju stakleničkih plinova, postići gospodarski rast koji nije povezan s upotrebljavanjem resursa te osigurati da ni jedna regija ni stanovnik Europske unije nije zapostavljen. Europskim

zelenim planom planira se postići održivo gospodarstvo u Europskoj uniji kroz pretvaranje ekoloških i klimatskih izazova u prilike na svim područjima politika te osiguranjem uključive i pravedne tranzicije. Europskim zelenim planom obuhvaćene su mjere koje se odnose na obnavljanje biološke raznolikosti te na smanjenje onečišćenja. Također, plan je obuhvatio i unapređenje iskorištavanja resursa kroz implementaciju čistih kružnih gospodarstava. U zelenom planu se navode ulaganja koja su potrebna te financijski alati koji su dostupni za provođenje ciljeva. Osim toga, zelenim planom objašnjava se kako se može osigurati uključiva i pravedna tranzicija. Kako bi Europska unija do 2050. godine bila klimatski neutralna, predložen je Europski propis o klimi koji ima za cilj promijeniti političku obvezu u pravnu kako bi se potaknula ulaganja. Kako bi se cilj mogao ispuniti, potrebno je djelovanje i ostvarenje ciljeva u svim gospodarskim sektorima, a posebice je bitno postići uvođenje zdravijih, čistih i jeftinijih oblika javnog i privatnog prijevoza, poticanje raznih industrija na inovacije, ulaganja u tehnologije koje su prihvatljivije za okoliš, potrebno je povećati energetske učinkovitost zgrada, dekarbonizaciju energetskega sektora te suradnju s partnerima na međunarodnim razinama kako bi se poboljšali globalni ekološki standardi.

Europska unija pripremila je financijsku i tehničku potporu i pomoć pojedincima, regijama i raznim poduzećima koji imaju velike izazove kod prelaska na zeleno gospodarstvo. Ta se pomoć pruža kroz mehanizam za pravednu tranziciju, a u periodu od 2021. do 2027. godine bit će mobilizirana velika količina sredstva za najpogođenija područja. Kao sastavni dio europskog zelenog plana navodi se cilj ostvarenja čiste energije. Dekarbonizacija energetskega sustava Europske unije jedan je od ključnih faktora koje je potrebno primijeniti da bi se ostvario klimatski cilj. Ključna načela čiste energije su davanje prednosti većoj energetskega učinkovitosti te razvoju energetskega sektora koji se temelji na obnovljivim izvorima energije, zatim načelo koje se odnosi na pristupačnu i sigurnu opskrbu energijom zemalja Europske unije. Također, jedno od glavnih načela je postizanje potpuno međupovezanog i integriranog te digitaliziranog energetskega tržišta. Europska unija po pitanju čiste energije potiče povećanje međusobnog povezivanja energetskega sustava te veću djelotvornost kod priključivanja obnovljivih izvora energije na energetske mreže, potiče modernu infrastrukturu i inovativne tehnologije te povećanje energetske učinkovitosti i ekološki dizajn proizvoda. Države Europske unije imaju podršku EU kod dekarbonizacije sektora plina te implementacije pametne integracije u sve sektore. Europska unija želi postići veću snagu potrošača i pružiti pomoć državama članicama koje imaju problem energetskega siromaštva. Također, promicanjem regionalne i prekogranične suradnje s ciljem boljeg dijeljenja čistih, obnovljivih izvora energije, energetskega normi i

tehnologija na svjetskog razini te razvijanjem potencijala europske energije vjetra na moru plan je postići zacrtane ciljeve Europske komisije.

Održivom industrijom kao dio zelenog plana Europske unije planira se postići modernizacija i iskorištavanje mogućnosti industrija na nacionalnoj i globalnoj razini te postići nova tržišta za kružne i neutralne proizvode. Posebno se ističe dekarbonizacija te modernizacija energetske intenzivne industrije, primjerice industrije cementa i čelika. Politika “održivih proizvoda” koja će biti usmjerena smanjenju upotrebe i ponovljene upotrebe materijala prije recikliranja bit će jedan od ciljeva država Europske unije. Utvrđenim će zahtjevima biti određeni standardi kako bi se postiglo stavljanje na tržište Europske unije proizvoda koji nisu ekološki štetni. Izgradnja i obnova kao sastavni dio europskog zelenog plana odnosi se na izgradnju, upotrebu i obnovu zgrada koje imaju znatna ulaganja energije i sirovina, kao što su primjerice pijesak, šljunak i cement. Bolja energetska svojstva zgrada trebala bi se postići cijenama različitih izvora energija na način da se potiču energetske učinkovite zgrade. Također, potrebno je postići da se zgrade projektiraju u skladu sa smjernicama kružnog gospodarstva. Osim toga, potrebno je postići višu razinu digitalizacije, otpornosti zgrada na klimatske promjene te je potrebno provoditi pravila o energetske svojstvima zgrada. Održiva mobilnost u sklopu europskog zelenog plana ima cilj smanjenje emisija iz prometa, jačom i bržom dinamikom. Cilj Europske unije je do 2050. godine smanjiti emisije staničnih plinova iz prometa za 90%. Uz navedeni cilj, potrebno je implementirati digitalizaciju u smislu da se teži automatizaciji sustava za mobilnost i pametnom upravljanju prometom što će rezultirati učinkovitijem i čistijim prometom. Kao produkt digitalizacije, bit će razvijene pametne aplikacije i rješenja za “mobilnost kao usluga”.

Biološka raznolikost europskog zelenog plana odnosi se na dobivanje hrane, pitke vode te čistog zraka koji svim stanovnicima pružaju sklonište. Osim toga, oni imaju ulogu ublažavanja prirodnih katastrofa, suzbijanja bolesti i nametnika te pomažu kod reguliranja klime. Kroz europski plan postići će se zaštita biološke raznolikosti, povećanje biološke raznolikosti u gradskim područjima i ozelenjivanje europskih gradova. Strategijom “Od polja do stola” dobit će se fokus na smanjenju upotrebe gnojiva i pesticida u poljoprivredi. Europska hrana mora ostati bogata hranjivim tvarima, biti sigurna i kvalitetna te je potrebno postići da se proizvodi uz minimalne učinke na prirodu i okoliš. Kroz strategiju “Od polja do stola” osigurat će se da stanovnici svih zemalja Europske unije dobivaju održivu i pristupačnu hranu, djelovanje protiv klimatskih promjena te zaštita okoliša. Uz ove ciljeve, očuvat će se biološka raznolikost te će se povećati ekološka poljoprivreda. Uklanjanje onečišćenja koje će se provesti kroz europski zeleni plan provodit će se na temelju akcijskog plana kojeg će donijeti Komisija, a čime će se

osigurati nulta razina onečišćenja kako bi se spriječilo onečišćenje tla, zraka i vode. Kako bi Europska unija bila opskrbljena čistom vodom, potrebno je smanjiti onečišćenja koja su uzrokovana viškom hranjivih tvari. Kroz strategiju “Od polja do stola”, treba očuvati biološku raznolikost u jezerima, močvarnim područjima te rijekama i potrebno je smanjiti posebno štetna onečišćenja koja su uzrokovana mikroplastikom i raznim farmaceutskim proizvodima.

S obzirom da su u središtu Europskog zelenog sporazuma, klimatske akcije su dio ambicioznog paketa mjera koji obuhvaća paket mjera za ambiciozno smanjenje emisija stakleničkih plinova, ulaganje u inovacije i istraživanja te mjere kojima se osigurava očuvanje europskog prirodnog staništa. Za borbu protiv klimatskih promjena kroz Zeleni sporazum uključene su inicijative da se Europskim klimatskim zakonom uskladi neutralnost klime do 2050. godine kroz uključenje građana i svih dijelova društva u klimatske akcije. Temeljem klimatskih promjena, analize nacionalnih energetske planova, sveobuhvatne procjene utjecaja i obzirom na doprinose sudionika primljenih na internetskim javnim savjetovanjima kroz 12 tjedana, Komisija će zaključiti novu ambiciju o smanjenju stakleničkih plinova za 2030. godinu. Do sredine 2021. godine Europska komisija će analizirati trenutno stanje i izaći s prijedlogom revizije svih instrumenata politike kojima se postižu dodatna smanjenja emisija stakleničkih plinova. Kako bi se prilagodili klimatskim promjenama, Komisija će donijeti strategiju za jačanje napora za otpornost na klimu, za izgradnju otpornosti, spremnosti te prevenciju istovremeno osiguravajući poduzećima, građanima i gradovima sposobnost integracije klimatskih promjena u svakodnevne prakse upravljanja rizicima. Europska unija će na međunarodnoj razini nastaviti voditi međunarodne pregovore kojima bi se postiglo povećanje donesenih i ciljanih emisija kod najvećih emitera.

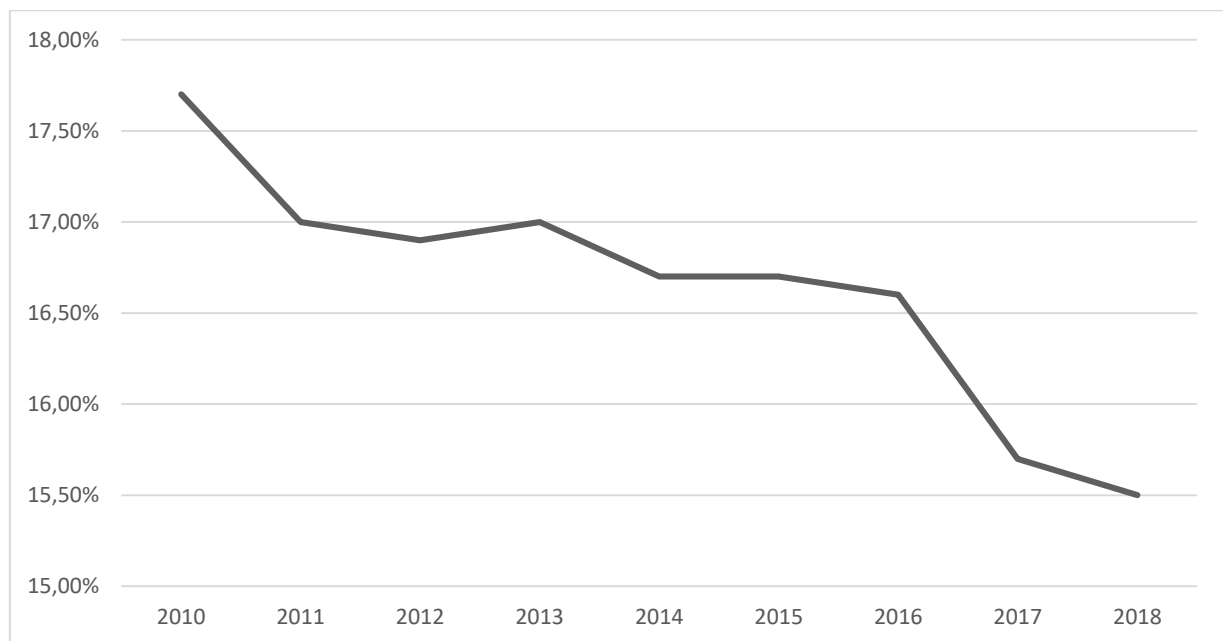
5.2. Analiza gospodarske, socijalne i ekološke dimenzije održivog razvoja

Koncept održivog razvoja svoje formalno izvorište ima u World Conservation Strategy iz 1980. godine, ali se njegova razrada i popularizacija veže uz 1987. godinu i već spomenuto UN-ovo izvješće „Naša zajednička budućnost“, te uz osnivanje Svjetske komisije za okoliš i razvoj (eng. *World Commission on Environment and Development, WCED*). (Frajman-Jakšić, et.al., 2010) Još od tog razdoblja održivi je razvoj sastavnica strateških i ostale razvojne dokumentacije. Održivi razvoj podrazumijeva razvoj koji omogućuje zadovoljenje potreba sadašnjih generacija bez da se ugrožavaju potrebe budućih. To znači da je potrebno trošiti one resurse koje je moguće supstituirati te je potrebno kontrolirati zagađenje koje okoliš podnosi. Koncept održivog razvoja počiva na temelju ravnopravnog gospodarskog rasta koji je dio

ekonomskog aspekta, na očuvanju i zaštiti okoliša što predstavlja ekološki aspect održivog razvoja te na temelju unapređenja i poštivanja ljudskih i socijalnih prava koje su dio socijalnog aspekta.

Indikator stope prenapučenosti prikazuje postotak stanovništva koje živi u domaćinstvima koje nema barem jednu sobu za cijelo kućanstvo kao i sobu za bračni par, za svakog stanovnika iznad 18 godina, za par tinejdžera od 12 do 17 godina istog spola te za svakog tinejdžera pojedinačno ako su različitog spola i za dvoje djece ako su mlađa od 12 godina. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28.

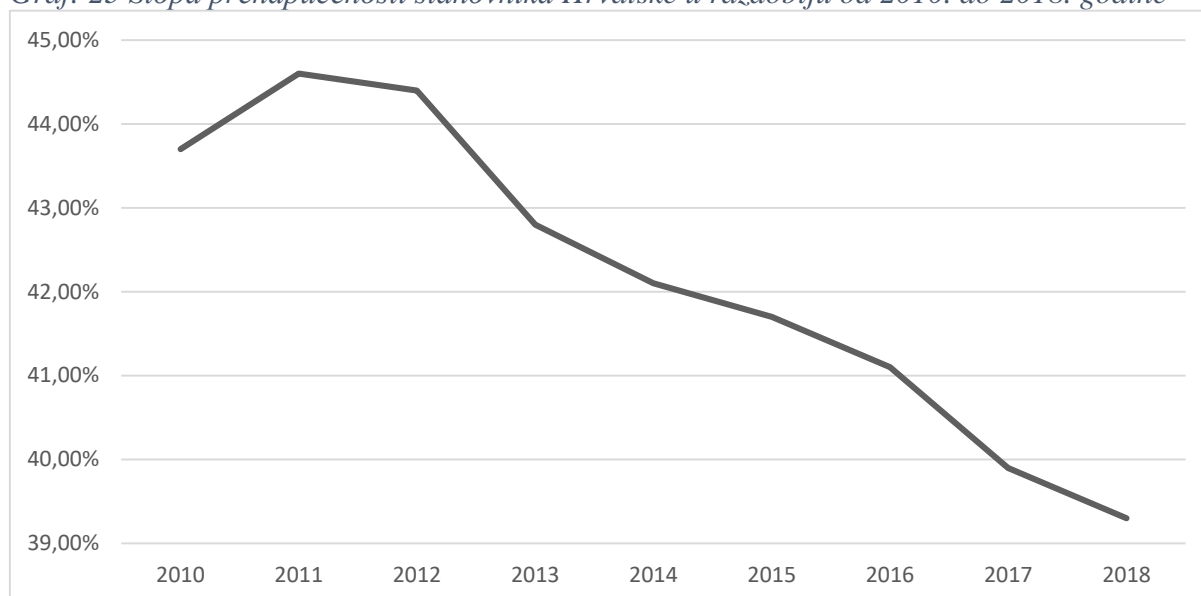
Graf: 22 Stopa prenapučenosti stanovnika zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2010. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

Stopa prenapučenost u promatranom razdoblju kretala se između 18% i 15%. Tako je 2010. godine stopa prenapučenosti bila 17,7%, 2011. godine bila je 17,0%, dok je 2012. godine iznosila 16,90%. Nakon godina smanjenja stope prenapučenosti, 2013. godine došlo je do povećanja na 17,0%. Nakon toga je do kraja analiziranog razdoblja bilježeno smanjenje stope prenapučenosti stanovnika pa je 2014. godina ona bila 16,7%, 2015. godine ponovno 16,7%, zatim je ponovno smanjena 2016. godine na 16,6%, 2017. godine bila je 15,7% i u zadnjoj promatranjoj godini, 2018. stopa prenapučenost iznosila je 15,5%.

Graf: 23 Stopa prenapučenosti stanovnika Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine

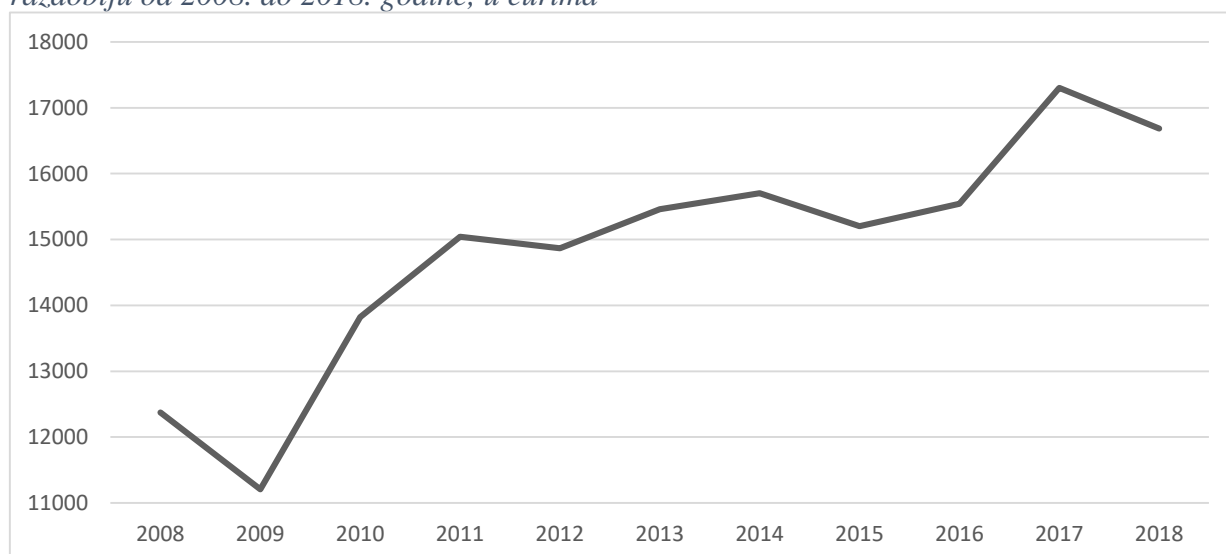

Izvor: (Eurostat, 2018)

Stopa prenapučenost u promatranom razdoblju u Hrvatskoj kretala se između 39% i 45% što prikazuje znatnu razliku između Hrvatske i prosjeka zemalja članica EU 28. Tako je 2010. godine stopa prenapučenosti stanovnika Hrvatske bila 43,70%, 2011. godine povećana je na 44,60%. U idućim je razdobljima stopa prenapučenosti stanovnika Hrvatske bila u smanjenju pa je tako 2012. godine ona iznosila 44,40%, 2013. godine bila je 42,80%, 2014. godine ponovno je smanjena na 42,10%, 2015. godine stopa je zabilježena u iznosu 41,70% te 2016. godine 41,10%. Tek je 2017. godine stopa pala ispod 40,00% te je iznosila 39,90%, a u zadnjem je razdoblju zabilježena u najmanjoj vrijednosti u cijelom promatranom razdoblju te je bila 39,30%.

Prihodi od poljoprivrednog faktora mjereni su dohotkom koji je ostvaren u poljoprivredi, a koji se koristi za naknadu iznajmljenih ili posuđenih faktora proizvodnje koji su primjerice najam zemljišta, kapital i plaće, kao i vlastiti faktori proizvodnje. Faktorski dohodak predstavlja stvarnu, neto dodanu vrijednost na faktorskim troškovima u poljoprivredi. Vrijednosti su u eurima po jediničnom radnom satu.

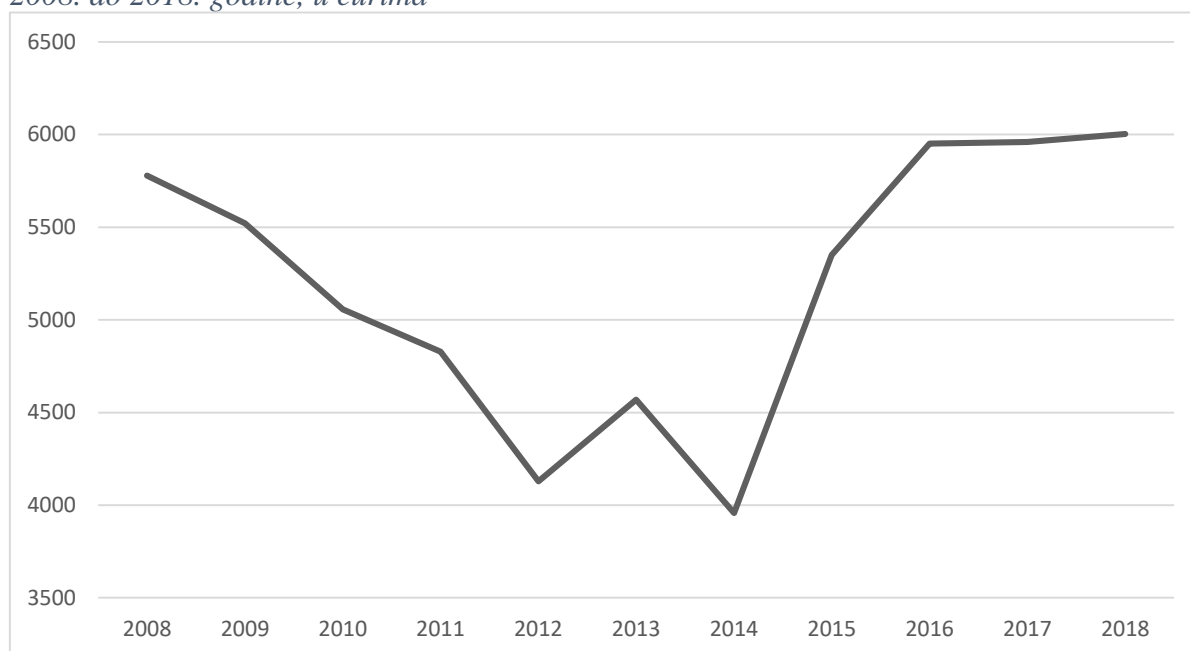
Graf: 24 Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu, prosjek zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima

Izvor: (Eurostat, 2018)

Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu 2008. godine bio je 12.372 tisuća eura, 2009. godine smanjio se na 11.208 tisuća eura, a 2010. godine ponovno je povećan na 13.822 tisuća eura. Trend povećanja nastavio se i 2011. godine kada je prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu iznosio 15.044 tisuća eura, a 2012. godine bilježen je pad na 14.865 tisuća eura. Nakon tog perioda, uslijedilo je dvogodišnje razdoblje povećanja te je 2013. godine prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu bio 15.462 tisuća eura, a 2014. godine iznosio je 15.704 tisuća eura. Nakon te godine, 2015. zabilježeno je ponovno smanjenje na 15.201 tisuća eura, a uslijedila je 2016. godina u kojoj je zabilježeno povećanje na 15.544 tisuća eura te je povećanje nastavljeno i u 2017. godini kada je prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu bio 17.302 tisuća eura. Ostvareno je smanjenje prihoda od poljoprivrednog faktora po radnom satu u 2018. godini kada je iznosio 16.683 tisuća eura.

Graf: 25 Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu, prosjek Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima

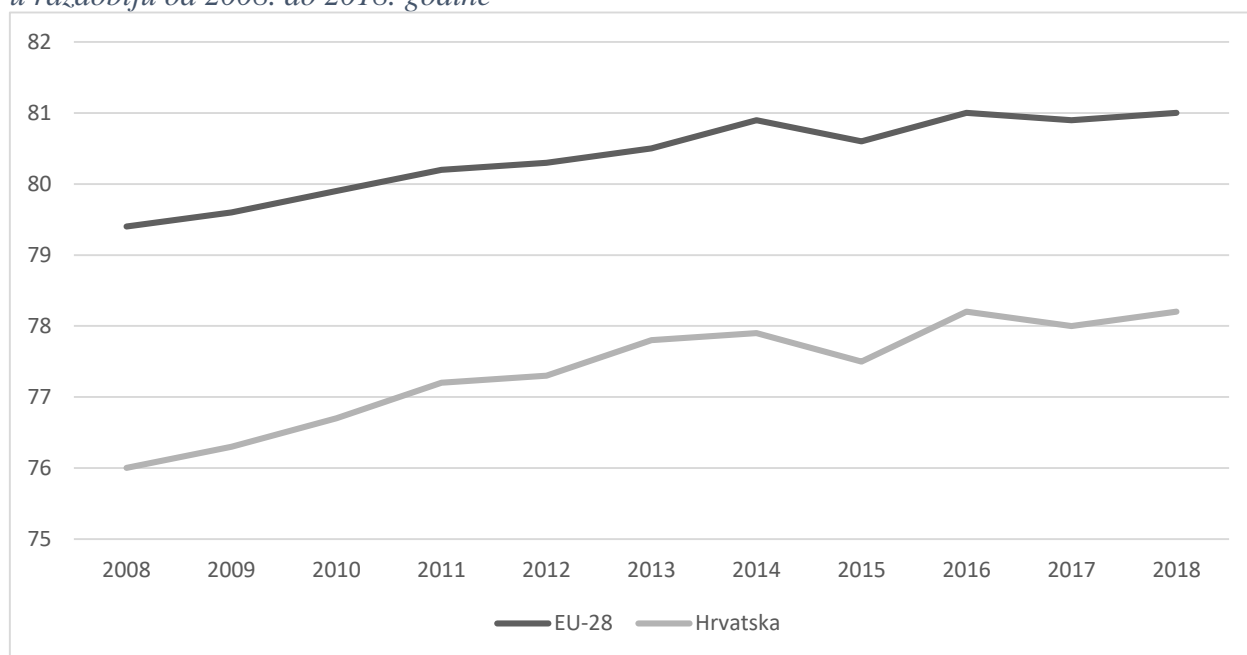
Izvor: (Eurostat, 2018)

Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu Hrvatske 2008. godine bio je 5.778 tisuća eura, 2009. godine smanjen je na 5.522 tisuća eura, a ponovno smanjenje prihoda zabilježeno je i 2010. godine kada je iznosio 5.056 tisuća eura. Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu i u narednom je periodu imao tendenciju smanjenja te je 2011. godine bio 4.828 tisuća eura i 2012. godine 4.128 tisuća eura. Nakon perioda smanjenja, 2013. godine prihod je povećan na 4.569 eura, a 2014. godine uslijedio je ponovni veći pad na 3.958 tisuća eura. Nakon smanjenja, od 2015. godine u Hrvatskoj je bilježeno povećanje prihoda od poljoprivrednog faktora po radnom satu kada je iznosio 5.350 tisuća eura, 2016. godine povećan je na 5.951 tisuća eura, 2017. godine prihod je ponovno povećan na 5.961 tisuća eura te je 2018. godine zabilježena najviša razina prihoda od poljoprivrednog faktora po radnom satu u iznosu 6.004 tisuća eura.

Očekivano trajanje života kod rođenja odnosi se na prosječni procjenjeni broj godina koje dijete može očekivati u odnosu na trenutne smrtne uvjete.

Graf: 26 Očekivano trajanje života po rođenju stanovništva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

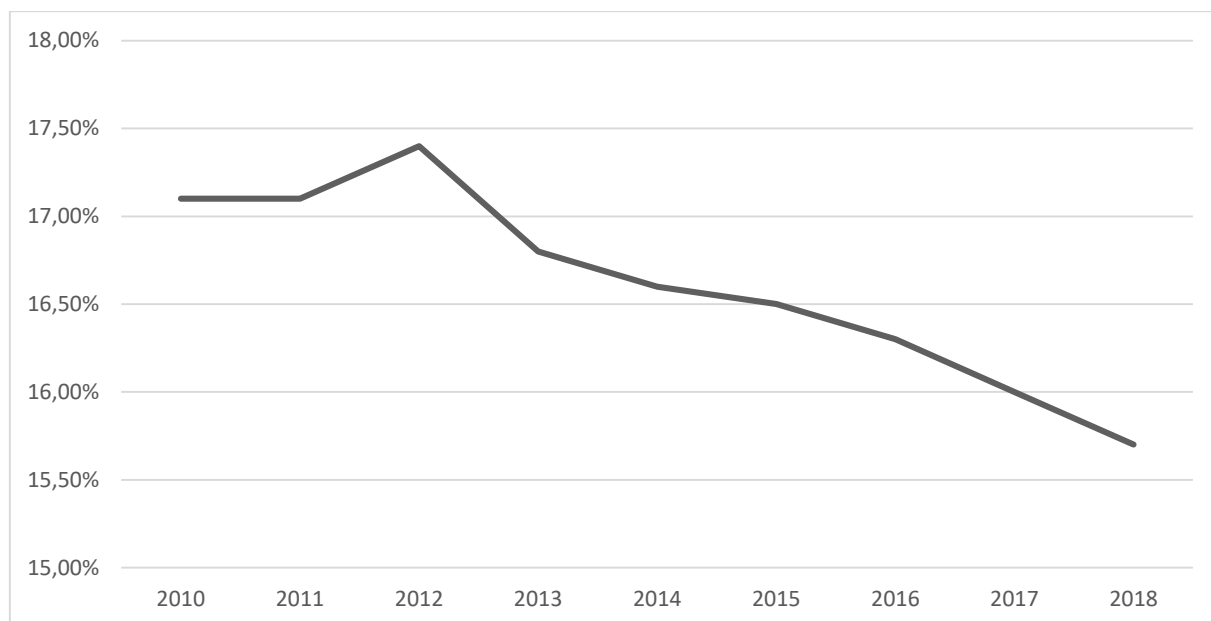
Izvor: (Eurostat, 2018)

Očekivano trajanje života po rođenju stanovnika zemalja članica EU 28 u promatranom razdoblju kretalo se između 79 i 81 godinu. Niz od sedam godina povećanja očekivanih godina u analiziranom periodu započeo je 2008. godine kada je očekivano trajanje života bilo 79,4 godine, 2009. godine ono je iznosilo 79,6, zatim 2010. godine očekivano trajanje života bilo je 79,9 godina. Nastavak povećanja očekivanog trajanja života bilo je 2011. godine kada je ono iznosilo 80,2 godine, 2012. godine očekivane godine bile su 80,3, 2013. godine trajanje života po rođenju stanovništva zemalja članica bilo je 80,5 dok je u 2014. godini ono bilo 80,9 godina. Nakon perioda povećanja očekivanih godina života, 2015. godine zabilježeno je smanjenje na 80,6 godina. Zatim je 2016. godine došlo do povećanja očekivanih godina života na 81 godinu da bi 2017. godine ponovno bilježeno smanjenje na 80,9 godina. U zadnjoj analiziranoj godini, 2018., očekivano trajanje života po rođenju stanovnika zemalja članica EU 28 bilo je 81 godinu. Trendovi u Hrvatskoj prate prosjek zemalja EU 28 no stope su nešto niže pa je tako očekivano trajanje života po rođenju stanovnika Hrvatske 2008. godine bilo 76,0 godina, 2009. godine 76,3 godine, a 2010. godine 76,7 godina. Povećanje broja godina bilježeno je i u narednim godinama pa je tako 2011. godine broj godina iznosio 77,2 godine, 2012. godine vrijednost je iznosila 77,3 godina, 2013. godine 77,8 godina, a 2014. godine broj očekivanih godina života stanovnika Hrvatske bilo je 77,9 godina. Smanjenje procjene godina života bilježeno je 2015. godine kada je broj godina bio 77,5, no nakon toga je 2016. godine ponovno broj porasao na

78,2 godine. Ponovno smanjenje broja očekivanih godina bilo je 2017. godine kada je on iznosio 78 godina te je 2018. godine ponovno zabilježeno povećanje na 78,2 godina života.

Pokazatelj jaza u plaćama prema spolu prikazuje razliku prosječnih bruto plaća po satu zaposlenika kod muškaraca i kod žena kao postotak. Pokazatelj je neprilagođen jer prikazuje cijelu sliku rodne nejednakosti u pogledu plaća te mjeri širi koncept od jednake plaće za jednaki rad. U analizi su uključeni svi zaposlenici koji rade u poduzećima s deset ili više zaposlenika, bez obzira na stanje zemlje članice te bez obzira na godine. Rezultati su postotci prosječne bruto zarade po satu muškarca. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28.

Graf: 27 Jaz u plaćama između muškaraca i žena u zemeljama članicama EU 28 u razdoblju od 2010. do 2018. godine

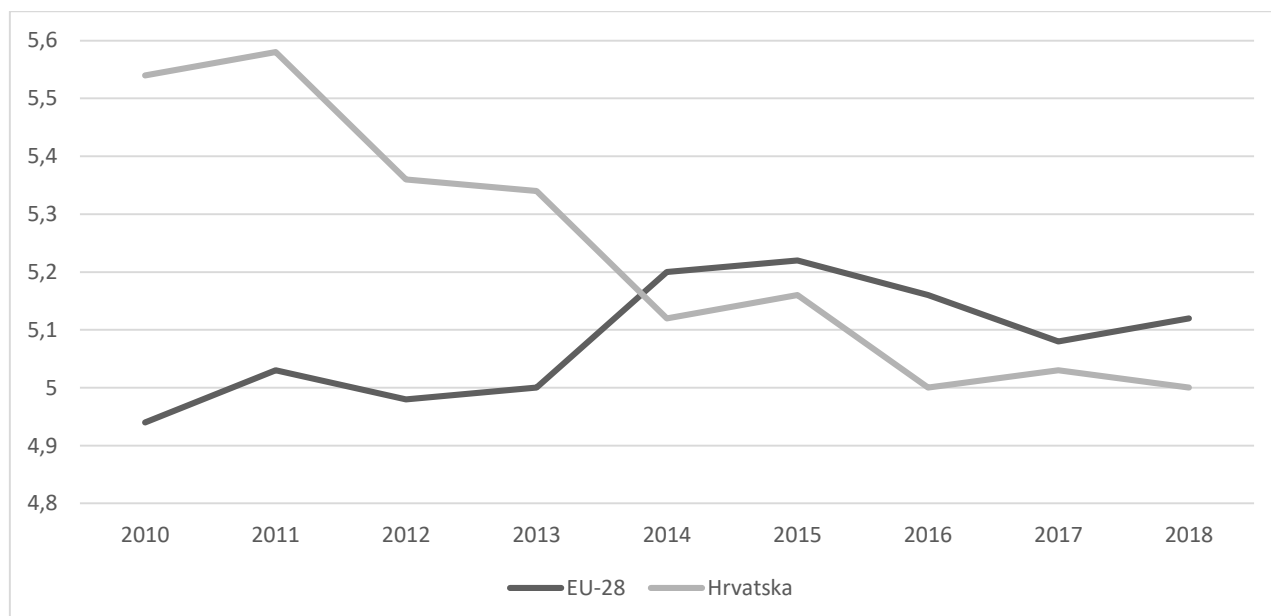
Izvor: (Eurostat, 2018)

Muškarci su imali jednak postotak veće prosječne bruto zarade po satu u 2010. godini kao i u 2011. godini te je bruto plaća po satu muškaraca bila 17,10% veća u odnosu na plaće žena. Do povećanja razlike došlo je 2012. godine kada je postotak prosječne bruto zarade po satu muškaraca bio veći za 17,40% u odnosu na žene, a 2013. godine razlika je bila smanjena na 16,80%. Trend smanjenja nastavljen je i u 2014. godini kada je razlika u postotku prosječne bruto zarade po satu bila 16,60%, 2015. godine ona je bila 16,50%, 2016. godine iznosila je 16,30%, a 2017. godine bilježena je u iznosu 16,00%. U zadnjem promatranom periodu, 2018.

godine postotak prosječne bruto zarade po satu muškaraca bio je 15,70% veći u odnosu na plaće žena.

Pokazatelj raspodjele dohotka je mjera kojom se izračunava omjer ukupnog dohotka koju je primilo 20% stanovnika s najvišim primanjima u odnosu na 20% stanovnika koji imaju najniža primanja. Države su pozvane prilagoditi zakonodavstvo i politike kako bi se dohodak donjih 40% stanovnika povećao i kako bi se smanjile nejednakosti temeljene na starosti, spolu, dohotku, invaliditetu, klase, rase, etničke pripadnosti, mogućnostima te religijama. Ovaj je pokazatelj ključan kod analize socijalnih prava. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja zemalja članica EU 28.

Graf: 28 Raspodjela dohotka stanovnika zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine

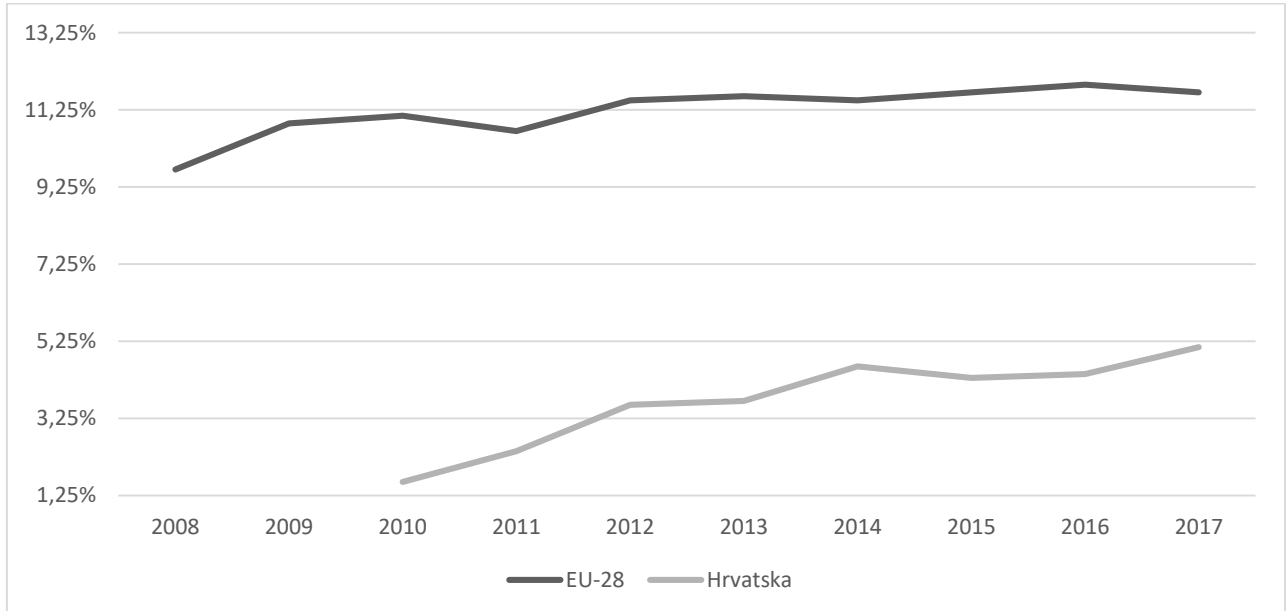
Izvor: (Eurostat, 2018)

Raspodjela dohotka 2010. godine bila je 4,94 u zemljama članicama EU 28 te 5,54 u Hrvatskoj, 2011. godine 5,03 u zemljama članicama EU 28 i 5,58 u Hrvatskoj, dok je 2012. godine 20% stanovnika s najvišim primanjima imalo 4,98 puta veća primanja u odnosu na 20% stanovnika koji imaju najniža primanja zemalja članica EU 28, a u Hrvatskoj 5,36 puta. Raspodjela dohotka u idućem je razdoblju, 2013. godine bila 5,0 u zemljama članicama EU 28 te 5,34 u Hrvatskoj, 2014. godine 5,2 u zemljama članicama EU 28 i 5,12 u Hrvatskoj, a 2015. godine ponovno je povećana i iznosila je 5,22 u zemljama članicama EU 28 te 5,16 u Hrvatskoj. Iduće promatrane godine, 2016. raspodjela dohotka bila je 5,16 u zemljama članicama EU 28 te 5,00 u Hrvatskoj,

a 2017. godine ponovno je smanjena pa je bilježena u iznosu 5,08 u zemljama članicama EU 28 te je porasla u Hrvatskoj na 5,03. U zadnjoj promatranoj godini raspodjela dohotka stanovnika zemalja članica EU 28 iznosila je 5,12 u zemljama članicama EU 28 te nakon ponovnog smanjenja 5,00 u Hrvatskoj.

Kružna stopa upotrebe materijala prikazuje udio prikupljenog te vraćenog materijala u gospodarstvo u odnosu na ukupnu upotrebu materijala. Ukupna potrošnja materijala predstavlja zbroj ukupne potrošnje materijala u domaćinstvima te u potrošnju u kružnoj upotrebi materijala. Kružna upotreba materijala izračunava se prema količini otpada recikliranog materijala u domaćinstvima za oporabu umanjenu za uvozni otpad namijenjen oporabi pa zajedno uvećan za izvezeni otpad koji je namijenjen za oporavak u inozemstvu. Veća vrijednost kružne stope upotrebe materijala prikazuje veći postotak korištenja sekundarnih materijala kojima su zamijenjene primarne sirovine pa se na taj način smanjuje i utjecaj ekstrakcija primarnog materijala na okoliš. Zbog dostupnih podataka ovom analizom obrađeno je kraće razdoblje stanja Hrvatske.

Graf: 29 Stopa kružne uporabe materijala zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine

Izvor: (Eurostat, 2018)

Stopa kružne upotrebe materijala 2008. godine iznosila je 9,70%, a 2009. godine postignuto je povećanje na 10,90%. Ponovno je 2010. godine došlo do povećanje stope kružne upotrebe materijala te je tada iznosila 11,10%. Nakon toga je 2011. godine stopa kružne upotrebe

materijala pala na 10,70% da bi u iduće dvije godine ponovno postignuto povećanje i to 2012. godine na 11,50% i 2013. godine na 11,60%. Nakon toga, 2014. godine ponovno je stopa kružne upotrebe materijala smanjena na 11,50%, a već je 2015. godine uslijedilo povećanje stope na 11,70%, 2016. godine nastavljeno je povećanje na 11,90%, a 2018. godine, zadnje analizirane ponovno je zabilježeno smanjenje stope na 11,70%. Stopa kružne upotrebe materijala u Hrvatskoj 2010. godine bila je 1,60%, 2011. godine iznosila je 2,40%, 2012. godine zabilježena je u iznosu 3,60% te 2013. godine 3,70%. Veće povećanje zabilježeno je 2014. godine kada je stopa kružne upotrebe materijala bila 4,60%, dok je 2015. godine stopa smanjena na 4,30%. Uslijedilo je povećanje 2016. godine na 4,40% te 2017. godine na 5,10%.

5.3. Agenda 2030

Svjetska je komisija za okoliš i razvoj (Brundtland komisija) objavila 1987. godine izvješće te predstavila novi pojam održivog razvoja koji se definira kao razvoj koji zadovoljava potrebe današnje generacije, a pritom ne ugrožava potrebe budućih generacija. Ujedinjeni narodi su glavno tijelo koji kreiraju smjernice održivog razvoja, a nizom dokumenata koji su zaključeni pod nadzorom UN-a predstavljaju regulatorni okvir za pitanja održivog razvoja. Na konferenciji UN-a o okolišu i razvitku (enlg. *United Nations Conference on Environment and Development, UNCED*) koja se održala u Rio de Janeiru 1992. godine, u fokusu su bili problem vezani uz pitanja razvitka te okoliša na nacionalnoj, lokalnoj i globalnoj razini. Deklaracija i akcijski program za 21. stoljeće, odnosno Agenda 21 usvojeni su na Konferenciji, a čine snažnu potporu kod načela održivog rasta i razvoja. Milenijska je deklaracija (engl. *United Nations Millennium Declaration*) 2000. godine usvojena od strane Opće skupštine UN-a, a predstavlja dokument UN-a kojim su utvrđeni ciljevi razvoja na interesnim područjima međunarodne zajednice te u kojem su navedene aktivnosti koje će pridonijeti ostvarenju ciljeva. Milenijski razvojni ciljevi (engl. *Millennium Development Goals, MDGs*) sastoje se od osam ciljeva za koje su zemlje članice UN-a prihvatile obvezu ostvarenja navedenih ciljeva do 2015. godine.

Osam zadanih ciljeva Milenijske deklaracije za 2015. godinu i kratki pregled njihovih rezultata bili su:

1. Iskorijeniti ekstremno siromaštvo i glad. Gledano sa globalne perspektive ekstremno siromaštvo smanjilo se u posljednja dva desetljeća – 1990. godine polovica stanovništva živjela je sa manje od 1,25 dolara dnevno, dok se u 2015. taj udio smanjio na 14%. Isto tako broj ljudi koje je zahvatilo ekstremno siromaštvo smanjilo se sa 1,9 milijardi u 1990. godini na 836 milijuna u 2015. godini.

2. Postići univerzalno osnovno obrazovanje. Neto stopa upisa djece u školu 2000. godine u regijama u razvoju bila je 83%, dok je 2015. godine dosegla 91%, dok se broj vanškolske djece osnovnoškolskog uzrasta smanjio sa 100 milijuna u 2000. godini na 57 milijuna u 2015. godini. Među mladima u dobi od 15 do 24 godine stopa pismenosti je porasla između 1990. i 2015. sa 83% na 91%.
3. Promovirati ravnopravnost spolova i osnažiti žene. Smanjila se rodna nejednakost u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju, u odnosu na 2000. godinu mnogo je više djevojčica u 2015. godini u školi. 1990. godine 35% žena je bilo izvan poljoprivrednog sektora, dok 2000. godine postotak takvih žena čini 41%.
4. Smanjiti stopu smrtnosti djece. Između 1990. i 2015. godine globalna stopa smrtnosti djece mlađe od pet godina pala je sa 90 na 43 smrti na 1000 živorođenih. Širom svijeta 84% djece primilo je barem jednu dozu cjepiva protiv ospica 2013. godine, što je činilo porast od 73% u 2000. godini, te se tako spriječilo 15,6 milijuna smrtnih slučajeva između 2000. i 2013. godine.
5. Poboljšati zdravlje majki. omjer smanjenja smrtnosti majki od 2000. godine bio je najveći, a od 1990. godine taj omjer se smanjio za 45% u svijetu. Kod žena od 15 do 49 godina prevalencija kontracepcije u cijelom svijetu povećala se od 1990. godine do 2015. godine sa 55% na 64%.
6. Boriti se protiv HIV/AIDS-a, malarije i drugih bolesti. U razdoblju od 2000. godine do 2013. godine nove HIV infekcije bilježile su pad za 40%, sa procijenjenih 3,5 milijuna slučajeva na 2,1 milijun. Globalno, stopa obolijevanja od malarije, pala je za 37%, a stopa smrtnosti za 58%, dok se stopa smrtnosti od tuberkuloze smanjila za 45% u razdoblju od 2000. do 2013. godine.
7. Osigurati održivost okoliša. Zaštićenost kopnenih i morskih površina u Latinskoj Americi i na Karibima porasla je između 1990. godine i 2014. godine sa 8,8% na 23,4%. 1990. godine 76% globalne populacije je koristilo izvor pitke vode dok je u 2015. godini 91% koristilo isto.
8. Razviti globalno partnerstvo za razvoj. U 2014. godini 79% uvoza iz zemalja u razvoju prema razvijenim zemljama primljeno je bez carina, što je rast od 65% u 2000. godini. Vanjski dug u izvoznim prihodima u zemljama u razvoju pao je sa 12% 2000. godine na 3% u 2013. godini. 95% svjetske populacije od 2015. je pokriveno signalom mobilnih uređaja, a broj pretplata je porastao sa 738 milijuna u 2000. godini na preko 7 milijardi u 2015. godini. Također, korištenje interneta poraslo je sa 6% svjetske populacije u

2000. godini na 43% u 2015. godini, dok je 3,2 milijardi ljudi povezano preko globalne mrežom raznim sadržajima i aplikacijama. (Ki-Moon, 2015)

Načelo održivog razvoja dobilo je jaku političku podršku na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvoju (engl. *World Summit on Sustainable Development, WSSD*) koji se održao 2002. godine u Johannesburgu. Konferencija UN-a o održivom razvoju (engl. *United Nations Conference on Sustainable Development, UNCSD*) koja je bila održana 2012. godine u Rio de Janeiru po nazivom "Rio+20" postavila je okvir za održivi razvoj. Jedna od najbitnijih odluka Konferencije bila je ta da su se definirali ciljevi budućih Ciljeva održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals, SDGs*) koji će imati uključene tri dimenzije održivog razvoja, a one su okolišna dimenzija, socijalna i gospodarska. Također, ciljevi će trebati biti povezani na razvojne politike zemalja koje su sadržane u Milenijskim razvojnim ciljevima i trebati će prikazivati globalni razvojni plan za razdoblje nakon 2015. godine. Ugovor iz Amsterdama je jedan od temeljnih dokumenata kojim se promiče održivi razvoj koji je glavni cilj Europske unije. Nakon što je revidirana Gothenburške strategija održivog razvitka iz 2001. godine, EU je nekoliko godina kasnije, 2006. godine prihvatila revidiranu verziju Strategije održivog razvitka za proširenu Europu. Ta strategija tendira upotrebi pristupne promjene neodrživog načina potrošnje i proizvodnje te je usmjerena na integraciju pristupa kod izrade politika i smjernica u kojima se stavlja naglasak na solidarnost i jačanje partnerstva.

Na 69. sjednici Opće skupštine Ujedinjenih naroda, 2015. godine, nakon tri godine intenzivnih konzultacija i pregovora, usvojena je politička platforma za rješenje velikog broja izazova današnjice na gospodarskoj, političkoj, okolišnoj i socijalnoj razini s ciljem iskorjenjenja siromaštva, smanjenja nejednakosti, osiguranja napretka za sve te zaštite planete, Agenda 2030. Agendom 2030 definirano je 17 Globalnih ciljeva održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals, SDGs*) koji sadrže 169 podciljeva, a smješteni su u okviru dokumenta "Mijenjajmo svoj svijet: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine". Sami ciljevi sastavljeni su na temelju Milenijskih ciljeva i njima će se postići sve one zadaće i ciljevi koji prvo nisu postignuti. Njima se prvenstveno žele postići ostvarenja ljudskih prava i ravnopravnost spolova. Ciljevi su integrirani i nedjeljivi, a sastavljeni su na način da uključuju sve tri dimenzije održivog razvoja koje su okolišni aspekt, ekonomski i socijalni aspekt. Kao glavna platforma Ujedinjenih naroda o održivom razvoju, osnovan je Politički forum o održivom razvoju na visokoj razini Ujedinjenih Naroda 2013. godine (engl. *High level political forum, HLPF*) koji zamjenjuje Komisiju za održivi razvoj. Uloga političkog foruma o održivom razvoju na visokoj razini UN-a je praćenje provođenja globalnih ciljeva održivog razvoja te provođenje Agende

2030. Osim ovog glavnog cilja, politički forum o održivom razvoju na visokoj razini Ujedinjenih Naroda osigurava laku razmjenu iskustva, izazova, uspjeha te naučenih lekcija, a osim toga daje i političko vodstvo, preporuke i smjernice sudionicima. Politički forum o održivom razvoju na visokoj razini Ujedinjenih Naroda sastaje se jednom godišnje te se tada provode pregledi globalnih ciljeva održivog razvoja. Politički forum o održivom razvoju na visokoj razini Ujedinjenih Naroda 2016. godine zasjedao je s temom: osigurati da nitko nije izostavljen iz provedbe (“engl. *leaving no-one behind*”). Osim spomenutih ciljeva i podciljeva, Agenda 2030 uključuje i Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2030. godine koji je donesen od strane Ujedinjenih naroda, a sadrži i Akcijski plan Treće Konferencije UN-a o financiranju razvoja iz srpnja 2015. godine te Pariški sporazum o klimatskim promjenama iz 2016. godine. Kako sama Agenda 2030, uz činjenicu da je njen sastavni dio Pariški sporazum o klimatskim promjenama, nije pravno obvezujući dokument, smatra se “mekim pravom” (engl. “*soft law*”), a na državama članicama je da preuzmu na sebe političku obvezu da se Agenda 2030 provede. Provođenjem Agende 2030 postići će se jačanje načela dobre vladavine, vladavine u kojoj su zastupljena prava na nacionalnoj i globalnoj razini te će se istovremeno umanjiti rizici, odnosno uzročnici raznih kriza, sukoba i ostalih prijetnji koje se pojavljuju, a odnose se na međunarodni mir i sigurnost. Europska unija je prisegla da će raditi na provođenju Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. kroz buduće inicijative Europske unije, strategijama kružnog gospodarstva kojom se potiče promicanje održivih modela potrošnje i proizvodnje, kroz vanjske politike Europske unije kojom će se podržati provođenja ciljeva u drugim zemljama, a posebice u onim kojima je najviše potrebno. Napredak kod ostvarenja Milenijskih razvojnih ciljeva nije se odvijao ujednačeno u svijetu i očekivanja nisu ispunjena. Došlo se do spoznaja kako za sadašnje trenutke manje odgovaraju univerzalni ciljevi koji zahtijevaju integrirana rješenja već su potrebni ciljevi koji su usmjereni na rješavanje prioritiziranih problema u državama članicama koje su u razvoju. Potporni plan i razvojni ciljevi Milenijske deklaracije koju je izradio glavni tajnik UN-a Kofi Annan trebao je biti učinkovit u oblikovanju i promicanju razvoja u cijelom svijetu. Pristalice Milenijske deklaracije tvrde da su ciljevi bili djelotvorni u smislu protiv ekstremnog siromaštva i da se isto smanjilo za 50 posto, dok kritičari smatraju da je napredak u određenim postavljenim ciljevima bio regionalno i tematski neuravnotežen. (Woodbridge, 2015) Iz tog je razloga Programom 2030. na drugačiji način definiran koncept kako je potrebno surađivati u međunarodnim zajednicama na području globalnih obveza stvaranja primjerene budućnosti za ljude i planet putem održivog razvoja. Milenijski su razvojni ciljevi bili fokusirani na zemlje u razvoju, dok je Programom 2030. sastavljen sporazum kojim se utvrdio univerzalni i sveobuhvatni program

za djelovanje u svim zemljama temeljem nacionalnih politika. Program 2030. temelji se na Milenijskim razvojnim ciljevima, ali i na drugim dokumentima, primjerice na zaključcima Konferencije UN-a o održivom razvoju Rio + 20 te na Konferenciji o financiranju razvoja. Novi je program opsežniji u odnosu na prethodno doneseni, a kako bi se mogao uspješno provesti, bit će potrebno uključiti sve raspoložive reurse, međunarodne i nacionalne, privatne te javne. Sve države članice morat će doprinijeti u odnosu na vlastiti razvoj, sposobnost i nacionalni kontekst. Kao ključni dijelovi bit će odgovornost prema građanima te nacionalna odgovornost za uspješnost provedbe Programa 2030. Kako bi se mogao pratiti napredak ostvarenja globalnih ciljeva održivog razvoja, bit će potrebno praćenje pomoću pokazatelja, na globalnoj, regionalnoj, nacionalnoj te lokalnoj razini. Provođenjem definicije indikatora, ciljevi održivog razvoja s podciljevima bit će pretvoreni u alate za upravljenja kojima će se moći pomoći zemljama kod razvika strategija te kod alociranja potrebnih sredstava kao i kod mjerenja napretka održivog razvoja tako i kod definiranja odgovornosti svih sudionika kod postizanja ciljeva. Posebna se pažnja kod praćenja postignuća ostvarenja ciljeva odnosi na nacionalnu razinu što podrazumijeva praćenje na globalnoj, ali i na regionalnoj razini. Zdravstvo, poljoprivreda, obrazovanje i slične tematske zajednice bit će mobilizirane, analizirane te će se o njima komunicirati podaci o napretku članica kod ostvarenja globalnih ciljeva. Takvi će tematski nadzori te pregledi biti bitan dodatak službenog praćenja i pregleda na svjetskoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Svaka država članica odabire određeni broj te raspon nacionalnih pokazatelja koji najbolje upotpunjuju njene sposobnosti, mogućnosti i potrebe kod prikupljanja i analize podataka. Svaki pokazatelj se ocjenjuje prema važnosti, izvedivosti te prikladnosti.

Nadgledanje i revidiranje provođenja Agende 2030 te Ciljeva održivog razvoja provodi se kroz Dragovoljne nacionalne prezentacije (engl. *Voluntary National Reviews, VNR*) zemalja članica. Dragovoljne nacionalne prezentacije najčešće su opsežni dokumenti koji daju detaljni pregled nacionalnih aktivnosti i rezultata vezanih za ispunjenje Globalnih ciljeva. Iako ciljevi nisu obvezujući pravno gledajući, od članica Ujedinjenih naroda postoje očekivanja o tome da se uspostave sustavi koji imaju integrirane ciljeva održivog razvoja u nacionalnim politikama i da prate provedbe putem dogovorenih pokazatelja. Europska je komisija 2016. godine izradila Komunikaciju s nazivom “Daljnji koraci prema održivoj europskoj budućnosti – europsko djelovanje za održivost”. Tom je komunikacijom postavljen okvir na koji način se trebaju postići globalni ciljevi održivog razvoja te kako provesti Agendu 2030, dok aneks sadrži usporedni prikaz globalnih ciljeva održivog razvoja u odnosu na politike Europske unije, a kroz komunikaciju se obrazlažu akcije koje su potrebne da bi se politički ciljevi proveli u skladu s

Agendom 2030 i kako bi politički okvir trebao uključivati globalne ciljeve održivog razvoja. Kroz Agendu 2030 donesene su sastavnice djelovanja za prosperitet, ljude i planet. Uz sve navedene ciljeve, kroz Agendu 2030 želi se potaknuti i osnažiti univerzalni mir kod veće slobode. Kao najsnažniji, najveći globalni izazov, a istovremeno i neizostavan zahtjev održivog razvoja javlja se iskorjenjivanje siromaštva na svim razinama u svim postojećim dimenzijama i oblicima koje uključuje i ekstremna siromaštva koja postoje na brojnim područjima. Kako bi se provodio održiv i stalan put prema napretku potrebno je preuzeti transformativne i hrabre korake koji su hitno potrebni na globalnoj razini. Sve zemlje koje djeluju zajedno, provodit će ovaj plan u skladu s uputama i danim smjernicama.

Ciljevi Programa 2030. usredotočeni su na 5 P (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership):

1. Ljudi – "Odlučni smo okončati siromaštvo i glad u svim njihovim oblicima i dimenzijama i osigurati da sva ljudska bića mogu ispuniti svoj potencijal u dostojanstvu, ravnopravnosti i u zdravom okruženju".
2. Planet – "Odlučni smo zaštititi planet od degradacije, uključujući održivu potrošnju i proizvodnju, održivo upravljanje prirodnim resursima i poduzimati hitne mjere nad klimatskim promjenama, tako da može poduprijeti potrebe sadašnjih i budućih generacija".
3. Prosperitet – "Odlučni smo osigurati da sva ljudska bića mogu uživati u prosperitetnim i ispunjenim životima i da se ekonomski, socijalni i tehnološki napredak odvija u skladu sa prirodom".
4. Mir – "Odlučni smo u poticanju mirnih, pravednih i uključivih društava koja su oslobođena straha i nasilja. Ne može biti održivog razvoja bez mira i mira bez održivog razvoja".
5. Partnerstvo - "Odlučni smo da mobiliziramo sredstva potrebna za provedbu ovog Programa putem revitaliziranog Globalnog partnerstva za održivi razvoj, temeljenog na duhu ojačane globalne solidarnosti, posebno usredotočenog na potrebe najsiromašnijih i najugroženijih te uz sudjelovanje svih zemalja, svih sudionika i svih ljudi". (Hambrey, 2017)

Na području koji se odnosi na sve stanovnike Zemlje, potrebno je zaustaviti glad i siromaštvo u svim pojavnim oblicima i dimenzijama, dok je istovremeno potrebno osigurati svim ljudima ispunjenje njihovih vlastitih potencijala po pitanju ravnopravnosti, zdravstvenog okruženja te dostojanstva. Svako ljudsko biće treba uživati u prosperitetima i živjeti na način da imaju

ispunjene živote te da se tehnološki, ekonomski i socijalni napredak može odvijati u skladu s prirodnim. Ciljevi su obuhvatili i odnošenje prema planeti, a obuhvaćaju zabrinutost oko degradacije, uključili su održivu proizvodnju i potrošnju, održivo upravljanje svim prirodnim resursima te se doneseni ciljevi odnose na mjere o klimatskim promjenama kako bi se planeta generalno mogla nositi s potrebama sadašnjih i budućih generacija. Prema standardnoj ekonomskoj teoriji, učinkovita raspodjela resursa trebala bi imati učinak maksimiziranja koristi od potrošnje. Prihvatimo li upotrebu diskontiranja vremena kao metodu usporedbe ekonomskih vrijednosti potrošnje u različitim vremenskim razdobljima, tada vidimo da održivost nije ništa drugo nego učinkovita raspodjela resursa. (Harris, 2000)

Društva koja su oslobođena nasilja i straha, potaknuta mirom, uključenjem i pravednosti cilj su Agende 2030 jer se održivi rast ne može postići bez mira i obrnuto, mir se ne može postići bez održivog razvoja. Kako bi se Agenda 2030 mogla provoditi putem revitaliziranog globalnog partnerstva, mobilizirat će se sredstva potrebna za samu provedbu. Time će se postići održivi razvoj koji će se temeljiti na duhu ojačane globalne solidarnosti te će se postići usredotočenost na potrebe onih najsiromašnijih i najugroženijih uz aktivnosti svih zemalja i cijele populacije. Također, kako bi se mogla osigurati realizacija Agende 2030, potrebno je integrirati prirodu ciljeva održivog razvoja i ostvariti međusobne veze. Ako to bude uspješno provedeno i ako se ostvare svi ciljevi Agende, razina kvalitete života će porasti te će se cijeli svijet promijeniti na bolje. Ciljevi Agende 2030 su: svugdje zaustaviti siromaštvo u svim njegovim oblicima, prevladati glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu prehranu te promovirati održivu poljoprivredu, osigurati zdrav život i promicati dobrobit za sve dobne skupine, osigurati uključivo i jednako kvalitetno obrazovanje te promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve, postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojke, osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodom i sanitetima za sve, osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve, promicati održiv, uključiv i održiv ekonomski rast, puno i produktivno zapošljavanje i pristojan rad za sve, izgraditi otpornu infrastrukturu, promovirati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i poticati inovacije, smanjiti nejednakost unutar i među državama, gradovi i ljudska naselja čine inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim, osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje, poduzeti hitne mjere za borbu protiv klimatskih promjena i njihovih utjecaja, očuvanje i održivo korištenje oceana, mora i morskih resursa za održivi razvoj, zaštititi, obnoviti i promovirati održivu upotrebu kopnenih ekosustava, održivo upravljanje šumama, borbu protiv dezertifikacije, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i zaustaviti gubitak biološke raznolikosti, promicati mirna i uključiva društva u održivom

razvoju, osigurati pristup pravdi za sve te izgraditi učinkovite, odgovorne i inkluzivne institucije na svim razinama, ojačati sredstva za provedbu i oživjeti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

6. ZAKLJUČAK

Temelj održivog gospodarstva je demografska tranzicija dobara koja sabire aktivnost stanovništva, odnosno države te ujednačava stope proizvodnje zajedno s amortizacijom. Kako bi se postigla maksimizacija učinkovitosti rasta na temelju proizvodnje po jedinici postojeće biomase, potrebno je usporediti rastuće ekosustave s onima koji su zreli i kojima je održavanje glavni cilj. Potrebno je kontrolirati postojeću biomasa te kako se održava po jedinici nove proizvodnje jer je jedino tako moguće postići održivost.

U drugoj polovici 20. stoljeća počeo se uviđati koncept održivog smjera napretka, rasta i održivosti sustava kao rezultat velikih tehnoloških te znanstvenih napretka koji su naštetili okolišu, smanjili resurse te povećali zagađenost. Slobodno je tržište i danas najzastupljeniji oblik tržišnog funkcioniranja te je potrebno kroz regulaciju i kroz tržišne utakmice postići održivost poduzeća. Kroz poduzeća pokazatelji održivosti zemalja mjere se kroz financijski pregled, a socijalnu, ekonomsku i okolišnu održivost se kroz razne alate mogu implementirati u svakodnevno poslovanje.

Strategijom 2020 Europa će se vratiti na pravi, održivi put i pokušat će ostati na njemu. Izgrađena je na temelju nekoliko smjernica te će se time postići integracija politika zemalja kojima će se ostvariti ekonomski nacionalni ciljevi država članica. Novim se donesenim smjernicama Europa usmjerava na ostvarenje definiranih ciljeva poput povećanja stope zaposlenosti te ukupnog gospodarskog rasta, a kako bi postigli ti ciljevi potrebna je suradnja svake zemlje pojedinačno.

Kroz donesene odluke, strategije i definirane ciljeve, poput onih navedenih u Agendi 2030, Europa će unaprijediti dosadašnje protokole, definicije, pravila i politike te će se još više prilagoditi održivom načinu rasta pomoću kojeg će postići uravnoteženost u raspodjeli resursa sadašnjih i budućih generacija. Time će se postići zavidna socijalna, gospodarska i ekološka razina napretka svih zemalja s uključenim globalnim napretkom.

Samo zajedničkim naporima ostvarit ćemo ciljeve koji su bitni nama i budućim generacijama stoga je potrebno da svaki pojedinac shvati bitnost održivosti, očuvanja okoliša te vlastitim snagom dopinese ostvarenju planova i ciljeva za lagodniji i kvalitetniji život na Zemlji.

POPIS LITERATURE

Blackman, R., Carter, I., 2009. *Environmental sustainability*. Tearfund: Roots.

Dali, H., 2007. *Ecological Economics and Sustainable Development, Selected Essays of Herman Daly*. Northampton, MA, USA.

Drljača, M., 2012. Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. Zračna luka Zagreb d.o.o., Zagreb.

Dyllick, T. i Hockerts, K., 2002. *Beyond the Business Case for Corporate Sustainability*. Business Strategy and Environment 11

Elkington, J., 1997. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing Limited

Eurostat, 2018. *GDP and main components (output, expenditure and income)*. Dostupno na: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. Nacionalni računi i BDP. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Real labour productivity per person employed - annual dana*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsna70&plugin=1> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Current account balance - 3 year average*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tipsbp10&tableSelection=1> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Private sector debt, consolidated - % of GDP*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tipspd20&tableSelection=1> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Private sector credit flow, consolidated - % GDP*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tipspc20&tableSelection=1> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Early leavers from education and training by sex*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_40/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Employment rate by sex, age group 20-64*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_10/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *People at risk of poverty or social exclusion*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipslc10/default/table?lang=en> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Young people neither in employment nor in education and training (15-24 years) - % of the total population in the same age group*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipslm90&plugin=1> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Impact of social transfers (excluding pensions) on poverty reduction by seks*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm050/default/table?lang=en> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Children aged less than 3 years in formal childcare*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_sp210/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/t2020_41/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2017. *Expenditure on social protection*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00098/default/table?lang=en> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *People at risk of poverty after social transfer*. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipslc20/default/table?lang=en> [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Healthy life years at age 65 by sex*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_sp320/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Overcrowding rate by poverty status*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_11_10&plugin=1 [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Agricultural factor income per annual work unit (AWU)*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_20/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Life expectancy at birth by seks*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_03_10/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Gender pay gap in unadjusted form*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_05_20/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Income distribution*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_41/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Eurostat, 2018. *Circular material use rate*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_12_41/default/table?lang=en [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Figge, F. et al., 2002. *The Sustainability Balanced Scorecard – Theory and Application of a Tool for Value-Based Sustainability Management*. Gothenburg: Greening of Industry Network Conference.

Frajman- Jakšić A., Ham M., Redek T., 2010. Sreća i ekološka svjesnost – čimbenici održivog razvoja, Pregledni članak. *Ekonomski Vjesnik*, Osijek.

Friedman, M., 2002. *Capitalism and Freedom*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Fučkan, Đ. i Sabol, A., 2013. *Planiranje poslovnih dometa*. Zagreb: Hum naklada.

Goniadis G., 2015. *Introduction to Sustainable Development*. International Hellenic University, Solun, Greece.

Hambrey, J., 2017. *The 2030 Agenda and the sustainable development goals: the challenge for aquaculture development and management, Food and agriculture organization of the United Nation*. Rome.

Harris, J. M., 2000. *Basic Principles of Sustainable Development, Global Development and Environment Institute, Working paper 00-04*. Tufts University

Kaplan, R. S. i Norton, D. P., 2005. *Using the Balanced Scorecard as a Strategic Management System*. Harvard Business School Publishing Corporation.

Ki-Moon, B., 2015. *Secretary-General, The Millennium Development Goals Report, United Nations*. New York.

Kordej - De Villa T., Stubbs P., Sumpor M., 2009. *Participativno upravljanje za održivi razvoj*. Ekonomski institut, Zagreb.

Lin, D., Hanscom, L., Martindill, J., Borucke, M., Cohen, L., Galli, A., Lazarus, E., Zokai, G., Iha, K., Eaton, D., Wackernagel, M., 2018. *Working Guidebook to the National Footprint Accounts*. Oakland: Global Footprint Network.

Malm, A., 2018. *Fosilni kapital: Uspon parnog stroja i korijeni globalnog zatopljenja*. Zagreb: Fraktura i Institut za političku ekologiju

Marrewijk, M., 2003. *Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion*. *Journal of Business Ethics* 44. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/226846604_Concepts_and_Definitions_of_CSR_and_Corporate_Sustainability_Between_Agency_and_Communion [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

McCarthy SJ J., 2016. *Our Ecological and Human Footprint, Social Justice Secretariat*. Rome

Munasinghe, M., 1992. *Environmental Economics and Sustainable Development*. The World Bank Washington, D.C.

Munda, G., 1997. *Environmental Economics, Ecological Economics, and the Concept of Sustainable Development*. Cambridge, UK.

Muscalu, E., Neag, M., Halmahgi, E.E., 2016. *The Ecological Dimension of Sustainable Development, Scientific research and education in the air force – afases*. Romania.

Niven, P. R., 2007. *Balanced Scorecard korak po korak*. Zagreb: Poslovni dnevnik, MASMEDIA.

Pavić – Rogošić L., 2015. Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. ODRAZ – Održivi razvoj zajednice, Zagreb.

Peters G., Andrew, R., Boden, T. et. al., 2013. *The Challenge to keep Global Warming Below 2°C. Nature Climate Change*. Dostupno na: https://www.globalcarbonproject.org/global/pdf/pep/Peters_2012_TheChallengeToKeepGlobalWarmingBelow2C.NatureCC.pdf [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Pettinger, T., 2017. *Environmental Kuznets curve*. Washington DC USA: World Bank.

Rončević N., Rafajac B, 2012. Održivi razvoj izazov za sveučilište. Gravema d.o.o., Rijeka.

Scharmer, O. i Kaufer, K., 2016. Voditi iz nadolazeće budućnosti: Prijelaz ekonomije iz egosustava u ekosustav. Zagreb: Planetopija

Smith, P. B. i Max-Neef, M., 2012. *Raskrinkana ekonomija: Od moći i pohlepe do suosjećanja i zajedničkog dobra*. Zagreb: Izvori.

Speckbacher, G., Bischof, J. Pfeiffer, T., 2003. *A descriptive analysis on the implementation of Balanced Scorecard in German-speaking countries, Management Accounting Research 14*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/222045064_A_Descriptive_Analysis_on_the_Implementation_of_Balanced_Scorecards_in_German-Speaking_Countries [Pokušaj pristupa 12.05.2020.]

Woodbridge, M., 2015. *Urban Research Junior Officer ICLEI World Secretariat, From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals?*. Bonn, Germany.

Yunus, M., 2009. Za svijet bez siromaštva: Socijalna poduzeća i budućnost kapitalizma. . Zagreb: V. B. Z.

POPIS SLIKA

Slika 1 Odrednice održivog razvoja	7
Slika 2 Odnos između korporativne održivosti, društveno odgovornog poslovanja i koncepcije 3P ...	10
Slika 3 Ekološki otisak čovječanstva u razdoblju od 1970. godine do 2018. godine.....	12
Slika 4 Kuznetsova krivulja zagađenja okoliša	14
Slika 5 Indeks sreće planeta, globalni pregled trenutnog stanja.....	17

POPIS FORMULA

Formula 1: Formula za izračun indeksa sreće planeta (HPI).....	17
--	----

POPIS GRAFOVA

Graf: 1: BDP zemalja članica EU 28 u tržišnim cijenama u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u milijunima eura.....	38
Graf: 2: BDP Hrvatske u tržišnim cijenama u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u milijunima eura	39
Graf: 3 Stopa promjene realnog BDP-a zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	40
Graf: 4 BDP zemalja članica EU 28 po stanovniku u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima .	41
Graf: 5 BDP Hrvatske po stanovniku u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima.....	42
Graf: 6 Bruto dodana vrijednost zemalja članica EU 28 prema grana gospodarske aktivnosti u razdoblju od 2008. do 2018. godine	43
Graf: 7 Realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	44
Graf: 8 Stanje na tekućem računu zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine u prosjeku 3 godine, u postotku BDP-a	46
Graf: 9 Dug privatnog sektora zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u postotku BDP-a	47
Graf: 10 Kreditni tok privatnog sektora zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u postotku BDP-a.....	49
Graf: 11 Rano napuštanje obrazovanja i obuke stanovnika zemalja članica EU i Hrvatske 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine	50
Graf: 12 Stopa zaposlenosti prema spolu dobne skupine od 20 do 64 godine te ukupna zaposlenost stanovništva zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine	51
<i>Graf: 13 Stopa zaposlenosti prema spolu dobne skupine od 20 do 64 godine te ukupna zaposlenost stanovništva Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine.....</i>	<i>53</i>
Graf: 14 Postotak stanovništva kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost stanovništva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	54
Graf: 15 Mladi koji nisu ni u zaposlenost, ni u obrazovanju i osposobljavanju zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine.....	56
Graf: 16 Utjecaj socijalnih transfera, izuzev mirovina, na smanjenje siromaštva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine.....	57

Graf: 17 Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine	58
Graf: 18 Tercijalno obrazovanje stanovništva između 30 i 34 godine zemalja članica EU 28 i u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2018. godine	59
Graf: 19 Izdaci za socijalnu zaštitu godine zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2017. godine u postotku BDP-a.....	60
Graf: 20 Ljudi u riziku od siromaštva nakon socijalnog transfera te oni koji imaju tešku stopu materijalne oskudice zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	62
Graf: 21 Godine zdravog života u dobi od 65 godina stanovnika zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	63
Graf: 22 Stopa prenapučenosti stanovnika zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2010. do 2018. godine	70
Graf: 23 Stopa prenapučenosti stanovnika Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine	71
Graf: 24 Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu, prosjek zemalja članica EU 28 u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima	72
Graf: 25 Prihod od poljoprivrednog faktora po radnom satu, prosjek Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine, u eurima	73
Graf: 26 Očekivano trajanje života po rođenju stanovništva zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	74
Graf: 27 Jaz u plaćama između muškaraca i žena u zemaljama članicama EU 28 u razdoblju od 2010. do 2018. godine	75
Graf: 28 Raspodjela dohotka stanovnika zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2018. godine	76
Graf: 29 Stopa kružne uporabe materijala zemalja članica EU 28 i Hrvatske u razdoblju od 2008. do 2018. godine	77

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Ime i prezime: Ana Maria Marković

Datum rođenja i mjesto: 14.06.1994., Zagreb

Adresa: Turčičeva 28, 10000 Zagreb

Kontakt broj: 091 935 2625

E-mail: ana.m.markovic94@gmail.com

Obrazovanje

Listopad 2018. – Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Specijalistički diplomski stručni studiji, smjer Ekonomika energije i okoliša

Listopad 2015. – srpanj 2018. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Preddiplomski stručni studij, smjer Računovodstvo i financije

Listopad 2013. – listopad 2014. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Poslovna ekonomija

Rujan 2009. – lipanj 2013. Treća ekonomska škola Zagreb

Radno iskustvo

Ožujak 2020. – ISKON INTERNET d.d., Suradnica upravljanja ponudom i korisničkim iskustvom

Studeni 2019. – ožujak 2020. ISKON INTERNET d.d., Suradnica upravljanja ponudom i korisničkim iskustvom, studentski posao

Svibanj 2016. – studeni 2019. ISKON INTERNET d.d., Agent u teleprodaji dolaznih poziva, studentski posao

Vještine:

Rad na računalu: aktivno korištenje MS Office paketa (MS Word – izvrsno, MS Excel – izvrsno, MS Powerpoint – izvrsno) i Microsoft Windows sustava,

Strani jezici: engleski, njemački